

**PSYKOSOSIAALINEN LÄHESTYMISTAPA JA TYÖMENETELMÄT
TALOUSSOSIAALITYÖSSÄ**

**LAADULLINEN TAPAUSTUTKIMUS REETA WOLFSOHNIN
KOULUTUSMATERIAALEISTA**

Kirsi Niukko
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

PSYKOSOSIAALINEN LÄHESTYMISTAPA JA TYÖMENETELMÄT TALOUSSOSIAALITYÖSSÄ - LAADULLINEN TAPAUSTUTKIMUS REETA WOLFSOHNIN MENETELMISTÄ

Tekijä	Kirsi Niukko
Oppiaine	Sosiaalityö
Työn laji	Maisterintutkielma
Sivumäärä	85 + liitteet 5 sivua
Aika	Syky 2020
Tiedekunta	Humanistis yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Laitos	Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopisto

Tutkimus käsittelee taloudellista kyvykkyyttä vahvistavia psykososiaalisia työmenetelmiä sosiaalityössä. Tutkimusmenetelmänä on laadullinen tapaustutkimus. Taloussosiaalityö ymmärtää taloudellisen kyvykkyuden taloudellisen hyvinvoinnin, taloudellisen terveyden ja inklusion lähtökohtina. Tutkimuksen teoreettinen osio jäsentää taloussosiaalityötä psykososiaalisesta näkökulmasta elämän kokonaishallinnan kysymyksenä. Tutkimus kuvaa psykososiaalista sosiaalityön merkitystä taloussosiaalityön lähestymistapana nostaten esiin taloudellisten ongelmien kontekstuaalisuuden ja kokonaisvaltaisuuden sekä yhteiskunnallisten syiden vaikutuksen ihmisen tilanteeseen. Taloussosiaalityön psykososiaalisella toiminnalla tähdätään taloudenhallinnan paranemiseen ja sen myötä taloudellisen hyvinvoinnin lisääntymiseen.

Tutkimusaineistona on yhdysvaltalaisen taloussosiaalityön kehittäjän Reeta Wolfsohnin koulutusmateriaalina olevia blogikirjoituksia ja luentoja. Niiden analyysi toteutetaan tapaustutkimuksen keinoin muodostamalla teoriataustasta väittämiä, joiden avulla aineistoa jäsennetään. Wolfsohn hyödyntää toiminnassaan monitieteistä lähestymistapaa, jossa hän yhdistelee aikuiskasvatuksen ja kognitiivisbehavioraalisen tutkimusperinteen teorioita. Sen pohjalta hän on kehittänyt kokonaisvaltaisesti ihmisen elämäntilanteeseen paneutuvan taloudellisen terveyden mallin. Sen avulla hän on luonut psykososiaaliseen lähestymistapaan perustuvia talousterapeuttisia työskentelymenetelmiä sosiaalityön käyttöön. Sosiaalityössä psykososiaalinen ajattelutapa kytketään yksilön tilanteesta nousevien kysymysten ohella myös laajempaan yhteiskunnalliseen ja rakenteelliseen kontekstiin. Tutkimuksen mukaan taloussosiaalityössä on tärkeää hallita ja kehittää psykososiaalista ajattelutapaa ja työmenetelmiä.

Asiasanat taloussosiaalityö, psykososiaalinen sosiaalityö, taloudellinen kyvykkyys, taloudellinen hyvinvointi, taloudellinen terveys, talousterapia, taloudellinen inklusio, taloudellinen lukutaito, talouskäyttäytyminen, tapaustutkimus

ABSTRACT

PSYCHOSOCIAL APPROACH AND WORKING METHODS IN FINANCIAL SOCIAL WORK – A QUALITATIVE CASE STUDY OF REETA WOLFSOHN’S TRAINING MATERIALS

Author	Kirsi Niukko
Discipline	Social Work
Work type	Master’s Thesis
Number of pages	85 + 5 attachments
Work published	Autumn 2020
Faculty	Faculty of Humanities and Social Sciences
Department	Kokkola University Consortium Chydenius
Repository	University of Jyväskylä

This thesis discusses psychosocial work methods used in social work to strengthen financial capability. Qualitative case study was chosen as the research method. In financial social work, financial capability is understood to be the basis of financial well-being, health, and inclusion. The theoretical section of the study analyses the psychosocial perspective of financial social work, which considers financial management to be a part of life management. The study describes the psychosocial importance of social work as an approach to financial social work, highlighting the contextual and holistic nature of financial problems and the impact of social causes on a person’s situation. The psychosocial functionality of financial social work aims to improve financial well-being through better financial management.

The research material consists of blog posts and lectures used as training material by an American financial social work pioneer, Reeta Wolfsohn. The material is analysed by using case study methods and by forming statements from the theoretical background to structure the material. Wolfsohn utilises a multidisciplinary approach in her work, in which she combines theories of both adult education and the cognitive-behavioural research tradition. From this combination she has developed a model of financial health that comprehensively focuses on a person’s life situation. By using this model, she has created financial therapeutic working methods that are based on a psychosocial approach and designed to be used in social work. In social work, the psychosocial way of thinking is connected not only to the issues that arise from an individual's situation, but also to a wider social and structural context. According to the study, it is important to manage and develop psychosocial thinking and working methods in financial social work.

Keywords Financial Social Work, Psychosocial Social Work, Financial Capability, Financial Well-being, Financial Health, Financial Therapy, Financial Inclusion, Financial Literacy, Financial Behaviour

TAULUKOT JA KUVIOT

TAULUKKO 1 Reeta Wolfsohnin online-luentojen sisältö teemoiteltuna.....	47
TAULUKKO 2 Reeta Wolfsohnin blogitekstien sisältö teemoiteltuna.....	47
TAULUKKO 3 Psykososiaalista lähestymistapaa taloussosiaalityössä ilmentävät väittämät.....	48
TAULUKKO 4 Taloussosiaalityön terapeutin toiminta Reeta Wolfsohnin aineistoissa.....	87
TAULUKKO 5 Margaret Sherradenin ja Reeta Wolfsohnin taloussosiaalityöhön liittyvien näkemysten vertailua.....	88
KUVIO 1 Taloussosiaalityö osana ilmiölähtöistä toimintaa.....	9
KUVIO 2 Taloudellisen hyvinvoinnin puukaavio. Tree of Financial well-being.....	15
KUVIO 3 Taloudellisen kyvykkyyden käsitteellinen viitekehys. A Conceptual framework of Financial Capability.....	16
KUVIO 4 Taloussosiaalityön psykososiaalinen lähestymistapa ja toiminta.....	40
KUVIO 5 Taloudellisen terveyden elinkaarimalli Reeta Wolfsohnin mukaan. Wolfsohns life-cycle of Financial Wellness Model.....	52
KUVIO 6 Wolfsohnin taloudellisen lukutaidottomuuden kehä. Wolfsohns Cycle of Financial Illiteracy.....	53
KUVIO 7 Talouskäyttäytymisen muutosmalli. Wolfsohns Model of Financial Behavioral Change.....	57
KUVIO 8 Wolfsohnin kokonaisvaltaisen taloudellisen terveyden malli. Wolfsohns Whole Person Financial Health Model.....	58

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	12
	2.1 Taloussosiaalityön lähtökohtia.....	12
	2.2 Taloussosiaalityön toimintatasoja.....	13
	2.3 Taloudellinen hyvinvointi ja taloudellinen kyvykkyys.....	14
	2.4. Suomalainen taloussosiaalityön tutkimus ja toiminta.....	18
3	TALOUDENHALLINTA ON ELÄMÄNHALLINTAA.....	20
	3.1 Elämänhallinta taloussosiaalityön kontekstissa.....	20
	3.2 Taloudellisen vastuun diskurssi.....	21
	3.3 Talouskäyttäytyminen.....	22
	3.4 Talouskäyttäytymiseen liittyvät tunteet, asenteet ja uskomukset.....	23
4	TUTKIMUKSEN TAVOITE, TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	26
	4.1 Tapaustutkimus tutkimusmenetelmänä.....	26
	4.2 Toimivan tapaustutkimusmenetelmän löytäminen.....	27
	4.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	30
5	PSYKOSOSIAALINEN LÄHESTYMISTAPA TALOUSSOSIAALITYÖSSÄ.....	32
	5.1 Psykososiaalisen sosiaalityön historiaa.....	32
	5.2 Psykososiaalisen toiminnan määrittely sosiaalityössä.....	35
	5.3 Psykososiaalinen orientaatio ja työmenetelmät taloussosiaalityössä.....	38
	5.3.1 Ennaltaehkäisevä taloussosiaalityö ja talouskasvatus.....	40
	5.3.2 Taloussosiaalityön terapeutinen näkökulma.....	41
	5.3.3 Asiakasprosessi.....	43
6	TUTKIMUSAINEISTO.....	45
	6.1 Aineiston esittely.....	45
	6.2 Aineiston analysointi.....	46
7	REETA WOLFSOHNIN KÄSITYS TALOUSSOSIAALITYÖN PSYKOSOSIAALISESTA LÄHESTYMISTAVASTA.....	49
	7.1 Psykososiaalisen taloussosiaalityön ulottuvuudet ja toimintakentät Reeta Wolfsohnin toiminnassa.....	49
	7.2 Taloussosiaalityön tavoitteena taloudellinen terveys.....	50
	7.3. Taloussosiaalityön teoreettinen tausta, talouskäyttäytymisen muutosmalli.....	55
	7.4 Taloussosiaalityössä hyödynnettävät terapiamenetelmät.....	59
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	64
	8.1 Psykososiaalinen taloussosiaalityön muutostyönä.....	64
	8.2 Psykososiaalisen taloussosiaalityön teoreettinen lähestymistapa.....	65
	8.3 Taloussosiaalityön psykososiaaliset terapiamenetelmät.....	66
9	YHTEENVETO.....	69

AINEISTO JA LÄHDELUETTELO.....72**LIITTEET.....86**

Liite 1. Taloudellisen hyvinvoinnin puu.....86

Liite 2. Taloudellisen kyvykkyyden käsitteellinen kehikko.....86

Liite 3. Taloussosiaalityön terapeutin toiminta Reeta Wolfsohnin koulutusaineistoissa..87

Liite 4. Margaret Sherradenin ja Reeta Wolfsohnin taloussosiaalityöhön liittyvien
näkemysten vertailua.....88

Liite 5. Taloudenhallinnan kehitysvaiheita kuvaava alkuperäinen dia.....88

Liite 6. Reeta Wolfsohnin taloudellisen lukutaidottomuuden kehä.....89

Liite 7. Sosioekonomisen voimaannuttamisen menetelmä.....90

1 JOHDANTO

Tutkin maisterintutkielmassani taloudellista kyvykkyyttä vahvistavia psykososiaalisia työmenetelmiä sosiaalityössä. Kyseessä on laadullinen tapaustutkimus, jossa sosiaalityön monitieteistä psykososiaalista lähestymistapaa tarkastellaan erilaisin taloussosiaalityön taloudellisen kyvykkyyden kehittämismenetelmin. Menetelmät voivat olla ennaltaehkäiseviä tai korjaavia ja terapeutisia. Tutkimusaihe muotoutui aikuissosiaalityössä suorittamaani työharjoitteluun liittyneen taloussosiaalityön esseeni pohjalta. Aiheen herättämä kiinnostus johti tarkastelemaan aikuissosiaalityön parissa kohdattavien taloudellisten ongelmien monimutkaisia mekanismeja. Tavoitteena on tutkia taloussosiaalityön psykososiaalista näkökulmaa yhdysvaltalaisen taloussosiaalityön kehittäjän ja opettajan Reeta Wolfsohnin verkkopohjaisen taloussosiaalityön opetusaineiston avulla. Tutkimuksen teoreettinen tausta kuvaa taloussosiaalityön lähtökohtia sekä psykososiaalisen sosiaalityön lähestymistapaa ja sen merkitystä taloussosiaalityössä.

Taloussosiaalityön (Financial Social Work) tutkimussuuntauksen juuret ovat Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Taloussosiaalityö pyrkii vahvistamaan taloudellista kyvykkyyttä. Sen yhtenä lähestymistapana on psykososiaalinen näkökulma, joka korostaa ymmärrystä toimeentulo-ongelmien vaikutuksista sosiaalisella ja psyykkisellä tasolla. Yhdysvaltalaisen *Christine Callahanin* (mm. 2013) mukaan taloussosiaalityön psykososiaalinen työskentelyote kehittyi sosiaalityöntekijöiden ja tutkijoiden tarpeesta pyrkiä etsimään taloudellisten ongelmien ratkaisuja holistisesti asiakkaiden elämäntilanteita huomioiden. Kasvava tietoisuus taloustaitojen välttämättömyydestä on lisännyt taloussosiaalityön tarvetta. (Wolfsohn, blogikirjoitus 12.7.2017.) Taloussosiaalityön opetus alkoi Marylandin yliopistossa vuonna 2008, ja vuodesta 2009 se on ollut Yhdysvalloissa tutkintotason opetusta. Sosiaalityöntekijöiden koulutukseen taloussosiaalityö on tullut Yhdysvalloissa Kentuckyn yliopistossa vuonna 2011 valinnaisena verkko-opetuksena. Taloussosiaalityön opetus jakautuu Yhdysvalloissa nykyään sosiaalityöntekijöiden, ohjaajien, talousvalmentajien ja kouluttajien koulutukseksi. (Wolfsohn 2020, 46–47; Viitasalo 2018, 96.)

Suomeen viime vuosina omaksuttu, taloussosiaalityön vielä varsin vähän tunnettu sosiaalityön orientaatio, on nousemassa tärkeäksi erityisesti aikuissosiaalityön parissa (Karjalainen ym. 2019;

Viitasalo 2018 ja 2019)¹ Aikuissosiaalityö organisoitui ennen vuotta 2017 perustoimeentulotuen ympärille. Perustoimeentulotuen Kelalle (Kansaneläkelaitos) siirron (esim. Tuloksellisuustarkastuskertomus 2020) jälkeen paljolti asiakkaiden taloudellisten ongelmien parissa työskentelevälle yleiselle aikuissosiaalityölle muodostui tilaa ryhtyä kehittämään asiakkaiden taloudenhallinnan ongelmiin kytkeytyviä työmenetelmiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa selvityksessä *Tiekartta 2030 - Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys* (Karjalainen ym. 2019, 24–25, 34–35) aikuissosiaalityö määritellään traditionaalisten organisaatiojakojen, kuten organisaatio- ja byrokraatiakeskeisten kenttä- ja areenajaotteluiden², sijaan *osaamisen orientaatioiksi*³ sekä *työorientaatioiksi*⁴. Tätä jäsenystä kutsutaan Karjalaisen ym. (2019) tulkinnan mukaan orientaatioperustaiseksi sosiaalityöksi, joka muodostuu kapea-alaisia menetelmiä hyödyntäviä toimintamalleja laajemmaksi kokonaisuudeksi. Varhaisen tuen, kuntouttavan sosiaalityön, yhteisösosiaalityön ja rakenteellisen sosiaalityön osaamisen orientaatioiden lisäksi sosiaalityö voidaan jäsentää myös ilmiöpohjaisesti. Yhteiskunnan, köyhyyden ja syrjäytymisen sekä asiakkaiden arjen tuntemus ja syvällinen ymmärtäminen ovat onnistuneen sosiaalityön lähtökohtia. Aikuissosiaalityön kehittämistoiminnassa pidetään olennaisena asiakkaita yhdistävien kysymysten, ilmiöiden ja lähestymistapojen löytämistä yhdessä eri toimijoiden kanssa. (Mt. 18–27.) Karjalainen ym. mukaan taloussosiaalityö on yksi ilmiöpohjaisista sosiaalityön osaamisen orientaatioista (Mt. 18–27, 36; ks. kuvio 1.)⁵

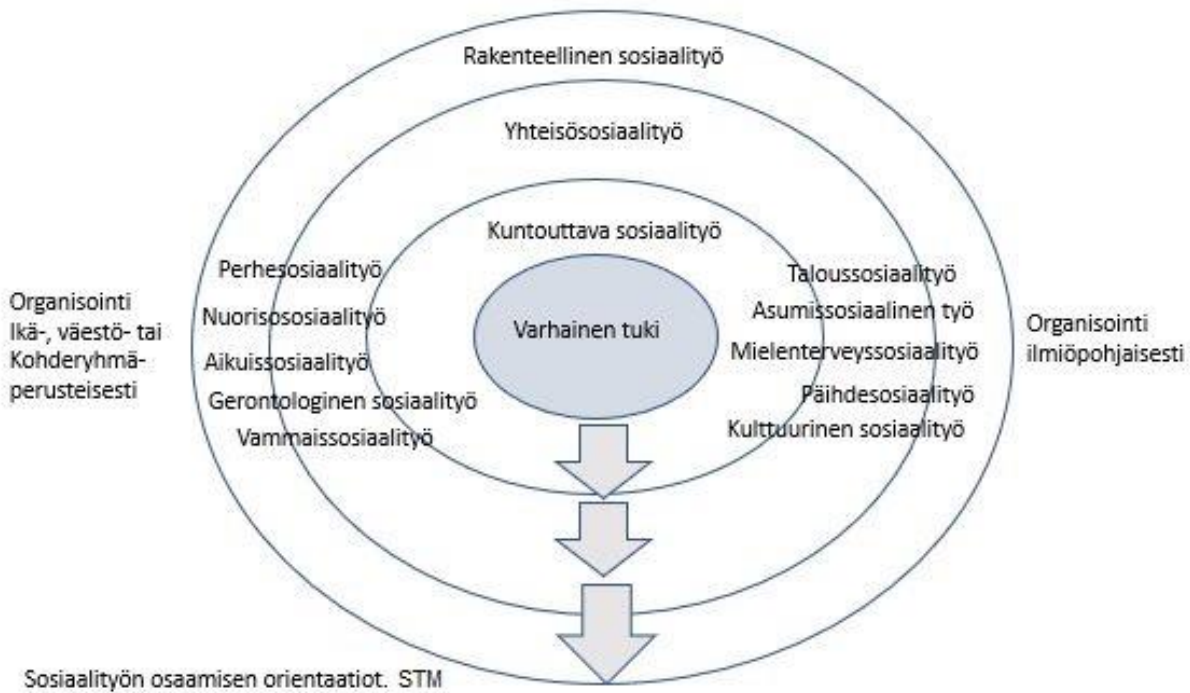
¹ Taloussosiaalityön työtettä on Suomessa kehitetty esimerkiksi Osallistavan sosiaaliturvan kokeilu -hankkeessa (2017–2019; esim. Koponen ja Maksimainen 2019) ja Pro Sos -hankkeessa (2017–2019; esim. Zechner ym. 2019)

² Aikuissosiaalityö asettuu sosiaalihuollon ikäryhmittäin jakautuneessa, *elämänkaarimallin* mukaisessa organisaatorakenteessa osaksi lapsi- ja perhetyön sekä nuoriso-, aikuis- ja vanhussosiaalityön kokonaisuutta. Kirsi Juhila kutsuu aikuissosiaalityön toimintakenttiä *areenoiksi* kuvatessaan sairaaloissa sekä vammaisten, kehitysvammaisten ja ikäihmisten parissa tehtävää aikuissosiaalityötä. (Juhila 2008, 86–87, 26; Jouttimäki ym. 2011, 19–20.)

³ Varhainen tuki, kuntouttava sosiaalityö, yhteisösosiaalityö, rakenteellinen sosiaalityö.

⁴ Karjalaisen ym. (2019, 24–25, 34–35) jaottelun mukaan orientaatioita määrittää kaksi lähestymistapaa, osaaminen ja työ. Osaamiorientaatiot voi myös yhdistää esimerkiksi Eeva Liukon (2009, 25) kuvaamiksi sosiaalityöntekijän omasta ymmärryksestä jäsenyviin periaatteisiin ja jaettuihin näkökulmiin.

⁵ Ilmiöpohjaisesti organisoitua sosiaalityötä edustavat talous-, asumis-, mielenterveys-, päihde- ja kulttuurinen sosiaalityö. Ikä-, väestö- ja kohderyhmäperusteisesti jäsenyivät puolestaan nuoriso-, perhe-, terveys- ja gerontologinen sosiaalityö sekä vammais- ja maahanmuuttajatyö. Lisäksi uusina työmuotoina Karjalainen ym. mainitsevat turvallisuusalojen ja kulttuurisen sosiaalityön.

Kuvio 1. Taloussosiaalityö osana sosiaalityön ilmiölähtöistä toimintaa (Karjalainen ym. 2019, 35. Piirros alkuperäisen kaavion mukaan KN2020.)

Tulevaisuuden sosiaalityössä nähdään yhä suurempaa osaamisen tarvetta lainsäädännön, teknologian, johtamisen ja vaikutusten osoittamisen ohella myös talouteen liittyvissä kysymyksissä (Karjalainen ym. 2019, 33). Yhä keskeisempää on kysymys tärkeydestä tunnistaa taloudellisten ongelmien merkitys osana asiakkaan kokonaisvaltaista elämäntilannetta. Taloudellisia ongelmia voivat aiheuttaa elämänmuutokset, kuten työttömyys, tulojen äkillinen pieneneminen, ero, opiskelun aloittaminen ja omaan kotiin muuttaminen. Ongelmia voi syntyä myös kulutustottumusten, pikaluottojen, velkaantumisen, asumisen kalleuden, päihteiden sekä ylisukupolvisten rahankäyttötottumusten ja raha-asoiden taitamattoman hoidon vuoksi. (Esim. Pieviläinen 2019, 77–78; Sällinen 2019, 70; Hautela & Vartio 2019, 65–69.)

Ilmiöpohjaisesti organisoidussa sosiaalityön työorientaatioiden jäsenyyksessä taloussosiaalityö näyttää Karjalaisen ym. (2019, 36; ks kaavio 1) mukaan menetelmällisesti erikoistuneena työorientaationa, joka hyödyntää erilaisia työmenetelmiä. Yhdysvaltalaisen taloussosiaalityön kehittäjän Reeta Wolfsohnin (<https://financialsocialwork.com/about>) mukaan taloussosiaalityö pyrkii yksittäisten talouspulmien ja tukikeskeisen ajattelun sijaan hakeutumaan kokonaisvaltaiseen asiakkaan taloudellisen ajattelun ymmärtämiseen tarjoamalla kokonaiselämäntilannetta edistävää psykososiaalista tukea. Tavoitteena on taloudellisen käyttäytymisen muutos sekä parempi

taloudellisen inklusion mahdollisuus. Sen myötä asiakkaan taloudellinen kyvykkyys vahvistuu ja kyky ratkoa taloudellisia ongelmia paranevat ja ihminen kykenee hallitsemaan rahankäyttöään ja selviytymään arjesta. (Viitasalo 2018.)

Suomessa psykososiaalinen työ on omaksuttu osaksi sosiaalityön käytäntöjä erityisesti lastensuojelun, kriminaalityön ja päihdetyön yhteydessä (esim. Moilanen, Annola & Satka 2020). Monimuotoinen psykososiaalisen sosiaalityön teoriaperusta ulottuu muun muassa psykologian, psykiatrian, psykoterapian, sosiaalipedagogiikan sekä psykodynaamisen yksilö- ja ryhmätyön kentille. Yhä enemmän on tarvetta taloudellisten ongelmien ratkomiseen psykososiaalisen tuen keinoin. Tapaustutkimukseni kohteena olevan yhdysvaltalainen taloussosiaalityön opetuksen kehittäjän ja kouluttajan (President at Center For Financial Social Work) Reeta Wolfsohnin taloussosiaalityön malli⁶ yhdistää psykososiaalisen lähestymistavan taloussosiaalityön terapeuttiseen toimintaan. Aineistoni muodostuu *Reeta Wolfsohnin* kirjoituksista ja luennoista, joita on julkaistu vuodesta 2012 lähtien. Tutkimusaineistoa analysoin Robert K. Yinin (2003) tapaustutkimusmenetelmän avulla muodostaen teoreettisesta taustasta väittämiä, joiden avulla aineiston analysoinnissa voidaan keskittyä olennaiseen tietoon.

Psykososiaalista lähestymistapaa voi tulkita taloussosiaalityön viitekehyksessä holistiseen, ymmärtävään ja kontekstuaaliseen ajatteluun ohjaavana *etoksena* tai *lähestymistapana* (Sipilä 2011, 55–56; Toikko 2009; Granfelt 1993). Keskeisenä tavoitteena psykososiaalisia menetelmiä hyödyntävässä taloussosiaalityössä on asiakkaan taloudellinen hyvinvointi asiakkaan itseymmärrystä lisäämällä sekä taloudellista kyvykkyyttä ja elämänhallintaa parantamalla (Sherraden & Huang 2019; Wolfsohn & Michaeli 2014; Sherraden 2010; Toikko 2009, 284; Granfelt 1993; Sipilä 1989, 226–228; Bernler & Johnsson 1985, 16–19; Simon 1970; Hamilton 1940). Taloussosiaalityön tarjoaman psykososiaalisen tuen avulla pyritään yhdessä asiakkaan kanssa työskennellen siihen, että asiakas oivaltaa taloudellisten ongelmiansa johtuvan hänen omasta käyttäytymisestään. (Hekkala & Mattila 2019; Viitasalo 2018; 2019; Karjalainen ym. 2019; Wolfsohn 2019; Wolfsohn & Michaeli 2014; Holappa 2019). Psykososiaalisen sosiaalityön tavoitteiden voi nähdä yhdistyvän taloussosiaalityön

⁶ Financial Social Work model is a psychosocially and behaviorally based financial empowerment approach incorporating on-going education, motivation, and support. (-) a psychosocial, strengths-based approach which incorporates on-going financial education, motivation, validation and support (-) (<https://financialsocialwork.com/about>). Financial Social Work's universal and well-established holistic approach to financial wellness (-). (Blogi 27.3.2017.)

tärkeimpiin tavoitteisiin niiden pyrkiessä holistiseen ja kontekstuaaliseen ajatteluun, terapeuttien menetelmien hyödyntämiseen sekä yhteiskunnalliseen inklusioon.

Keskeisiä käsitteitä tutkimuksessani ovat *taloussosiaalityö*, *psykososiaalinen sosiaalityö*, *taloudellinen hyvinvointi*, *taloudellinen inklusio*, *taloudellinen kyvykkyys*, *taloudellinen lukutaito ja talouskäyttäytyminen*, joiden merkitystä avaan taloussosiaalityön teoriaa käsittelevässä luvussa 2 ja taloudenhallintaa käsittelevässä luvussa 3. Luvussa 4 esitellään tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja menetelmät. Luvussa 5 kuvataan psykososiaalisen sosiaalityön historiaa, käsitteen nykyistä sisältöä ja psykososiaalista toimintaa taloussosiaalityössä. Luvussa 6 esitellään aineisto ja sen analysointitapa. Luku 7 on aineiston analyysiluku. Tutkimustulokset esitellään luvussa 8 ja yhteenveto koko tutkimuksesta luvussa 9.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Pohdin tässä luvussa taloussosiaalityötä sateenvarjokäsitteen lailla monialaista tietoa, tutkimusta ja menetelmiä yhdistelevänä ajattelu- ja toimintatapana. Ensimmäinen alaluku käsittelee taloussosiaalityön lähtökohtia ja taloudellisen ajattelun kytköstä sosiaalityöhön. Toisessa alaluvussa käsitellään taloussosiaalityön toimintatasoja yksilötasolta yhteiskunnalliseen ja kansainväliseen ulottuvuuteen asti. Lopuksi selvitetään keskeisten teorioiden ja käsitteiden sisältöä.

2.1 Taloussosiaalityön lähtökohtia

Jo yhdysvaltalainen Gordon Hamilton (teoksessa Granfelt 1993, 181, 192–193; Hamilton 1940) nosti 1940-luvulla psykososiaalista sosiaalityötä kuvaavassa teoriassaan *taloudellisen hyvinvoinnin* yhdeksi keskeiseksi case workin kohdealueeksi. *Sosiaalitaloudellista* näkökulmaa voi pitää merkittävänä psykososiaalisen työn perspektiivinä, jonka avulla yksilötyön voi suhteuttaa laajempaan kontekstiin. Kokoava, asiakasta ymmärtävä kontekstuaalinen näkökulma tuo uudenlaisen toiminta-ajatuksen aiemmin raha- ja tukikeskeiseen sosiaalityön traditioon. (Viitasalo 2018, 96–98.) Taloussosiaalityö on monitieteinen sateenvarjokäsite, joka yhdistelee muun muassa taloudellista, yhteiskuntatieteellistä ja psykologista tutkimusta ja työtapoja. Myös talousalalla työskennellään ei-taloudellisten asioiden, kuten stressin ja parisuhdeongelmien, parissa. (Callahan ym. 2020, 2–3; McCoy ym. 2014, 22.) Taloussosiaalityö tarjoaa menetelmiä, työkaluja ja interventiomahdollisuuksia sosiaalityön käyttöön sen toimiessa muun muassa velkaneuvonnan ja oikeudellisten asioiden parissa asiakastyössä. Taloussosiaalityön psykososiaalisen lähestymistavan taustalla vaikuttavat erilaiset, case workista aikojen kuluessa kehitetyt mallit ja työskentelytavat. Taloussosiaalityön merkitys on lisääntynyt 2000-luvulla Yhdysvalloissa ja eri puolilla maailmaa. Vuoden 2008 talouslama johti miljoonien ihmisten talouden romahdukseen niin Yhdysvalloissa kuin kaikkialla läntisessä maailmassa. Jatkuva taloudellisen epätasa-arvon ja sen myötä taloudellisen haavoittuvuuden lisääntyminen, talousasioiden korostuminen (financialization) ja taloustaitoihin liittyvien vaatimusten kasvu ovat edelleen lisänneet taloussosiaalityön tarvetta, jonka avulla voidaan tukea ihmisiä takaisin yhteiskunnalliseen osallisuuteen. (Callahan ym. 2020, 1.)

Margaret Sherraden (2010, 4) asettaa taloussosiaalityön keskeiseksi tavoitteeksi taloudellisen hyvinvoinnin, jonka edellytyksenä on taloudellinen sosialisatio (financial socialization) ja taloudellinen inklusio, osallisuus. Käsite osallisuus liittyy myös Sherradenin kehittämään taloudellisen kyvykkyyden teoreettiseen keskusteluun, joka korostaa taloudellisen inklusion vaikutusta taloudelliseen hyvinvointiin. Tullakseen osalliseksi ihmisellä tulee olla mahdollisuuksia

päästä käsiksi hyvinvointia hyödyttäviin tuotteisiin ja palveluihin. Inklusion kautta syntyy mahdollisuus hankkia taloudellista kyvykkyyttä tuottavaa taloudellista tietoa ja taitoa. Taloudellisen toimintakyvyn saavuttaminen edellyttää taloudellisen lukutaidon (financial literacy) kehittämistä. Asiakkaan lisääntynyt taloudellinen ymmärrys ja taito johtavat kyvykkyyden paranemiseen ja muutokseen. (Sherraden & Huang 2019, 8; Viitasalo 2018; Sandell 1985, 54, 296; Granfelt 1993, 198–199.) Taloussosiaalityö operoi monilla eri toiminnan tasoilla aina asiakastyöstä globaaliin ja poliittiseen toimintaan asti.

2.2 Taloussosiaalityön toimintatasoja

Margaret Sherraden ja Jin Huang (2019, 12–13, 17; ks. myös Callahan 2020, 5) jakavat taloussosiaalityön neljään eri toimintakenttään. Niistä ensimmäinen kuvaa toiminnan mikro-, mezzo- ja makrotasoja. *Mikrotasolla* toiminta keskittyy yksilöiden taloudellisen tiedon ja taloustaitojen kehittämiseen. Taloussosiaalityön asiakaskunta muodostuu muun muassa haavoittuvassa taloudellisessa asemassa olevista pienipalkkaisista, yksinhuoltajista, riippuvuuksista, kuten peliriippuvuudesta, kärsivistä, väkivaltaisissa suhteissa elävistä ja taloudellisesta huono-osaisuudesta kärsivistä lapsiperheistä sekä taloudellista diskriminointia kokevista etnisistä ryhmistä⁷. (Callahan ym. 2020, 2–3.) Taloudelliseen hyvinvointiin tähtäävässä taloussosiaalityön psykososiaalisessa työotteessa ei siten ole kysymys ensisijaisesti tukea asiakasta rahansiirroilla. Sen sijaan taloussosiaalityö ottaa toiminnassaan huomioon taloudellisten ongelmien taustalla vaikuttavat vaikeat elämäntilanteet, asiakkaan toimintaa ohjaavat ajattelutavat, asenteet ja kyvyt tunnistaa omia tarpeitaan ja rahankäyttöään (Sherraden & Huang 2019, 13–17; Sherraden ym. 2018, xiv; Hawkins & Kim 2011, 1; Wolfsohn & Michaeli 2014, 8–9; Wolfsohn 16.8. 2019 ja 12.11.2020; Raunio 2009, 179). Taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevilla ei ole mahdollisuuksia päästä erilaisten taloudellisten etujen piiriin, mikä entisestään lisää eriarvoisuutta. Talousvaikeuksien on tutkittu olevan myös yhteydessä psyykkiseen stressiin, ahdistukseen, masennukseen, fyysisiin ongelmiin sekä epätydyttäviin ihmissuhteisiin.

Mezzotason taloussosiaalityöllä pyritään Sherradenin ja Juangin (2019) mukaan mahdollistamaan talouskasvatuksen ja taloustaitoihin liittyvän koulutuksen saatavuus. Tutkija Panu Kalmin (2013) mukaan talousosaamiseen liittyvä koulutus on tutkimuksissa liitetty taloudelliseen lukutaitoon (ks. luku 2.3.). Tutkimusten mukaan talouskoulutuksella ei ole todettu olevan yleisesti ottaen merkittävää

⁷ Esimerkiksi Suomessa maahanmuuttajien taloustilanne ja työllistymismahdollisuudet ovat heikkoja erityisesti pakolaisina ja turvapaikan hakijoina tulleilla (Tilastokeskuksen blogi 17.6.2015).

vaikutusta ihmisten parissa. Kuitenkin vähemmän koulutettujen kohdalla positiivinen vaikutus havaittiin. Taloudelliset asiat ovat tutkimusten mukaan vaikeita tavalliselle ihmiselle ja koulutuksella saattaa olla kielteinen vaikutus muun muassa kuluttajansuojaan. Kalmin artikkelissa kritisoidaan taloudellisen lukutaidon käsitteen epämääräistä sisältöä ja sen paikantamista lähinnä pankkien tarjoamien tuotteiden ja sijoitustoiminnan maailmaan. Keskeinen ongelma on myös taloudellisen lukutaidon mittaaminen, jolle ei ole luotu kriteereitä. Kalmi itse korostaakin, että talouskoulutuksen yhteydessä oli tärkeää huomioida monimutkaisiin asioihin paneutuvan koulutuksen prosessimaisuus. Myös Margaret Sherraden (esim. 2010), Jin Huang ym. (2012) sekä Reeta Wolfsohn (luku 7.2.) kritisoivat tutkimuksissaan tavanomaista informaation jakamiseen keskittyvää talouskoulutusta. He puhuvat sen sijaan talouskasvatuksesta. Wolfsohn korostaa aikuiskasvatuksen monitieteisten menetelmien tuntemisen tärkeyttä työskenneltäessä aikuisten talouskäyttäytymiseen liittyvien ongelmien parissa. Vaikka he tutkivatkin ensisijaisesti aikuisten taloudellista problematiikkaa, he nostavat esiin myös lapsena saadun talouskasvatuksen merkityksen.

Makrotasolla taloussosiaalityö tähtää yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja taloudellisen diskriminoinnin vähentämiseen yhteiskunnassa. *Toiseksi* taloussosiaalityö operoi taloudellisen tuen tarpeessa olevien palveluiden parissa. *Kolmanneksi* taloussosiaalityö pyrkii toteuttamaan palveluiden ulkopuolella olevien (esimerkiksi Internetin puute) taloudellisia tarpeita. *Neljänneksi* taloussosiaalityö käsittää kaiken taloudelliseen kyvykkyyteen liittyvän strategisen kehittämisen. Tutkijat Elena Delavega ja Karina Cordero (2019, 81) pitävät talouden kysymyksiä sosiaalityön laajimpana toimintakenttänä. Sosiaalityö kantaa heidän mukaansa eettistä vastuuta globalisoitumisen aiheuttamista ongelmista, kuten taloudellisen epätasa-arvon, velkaongelmien ja taloudellisen vallan rakenteisiin liittyvistä kysymyksistä. Sosiaalityön tulee ymmärtää sekä yksilötalouden että makrotalouden kysymyksiä kyetäkseen tekemään oikeita interventioita. Vaikeudet muodostuvat sitä monimutkaisemmiksi, mitä pidempään ongelmat jatkuvat (Sherraden & Huang 2019, 3–5.) Seuraava luku avaa taloudellisiin ongelmiin keskittyvää sosiaalityötä ja siihen liittyvää keskeistä käsitteistöä.

2.3 Taloudellinen hyvinvointi ja taloudellinen kyvykkyys

Taloussosiaalityö antaa perspektiiviä tarkastella talousongelmia yhä laajemmin kokonaiselämäntilanteen kannalta. Margaret Sherradenin ja Jin Huangin (2019, 7) mukaan taloussosiaalityötä määrittävät kaksi keskeistä käsitettä, taloudellinen hyvinvointi ja taloudellinen kyvykkyys. Margaret Sherradenin (2010; 2013) toiminnassaan toteuttaman kyvykkyysteorian (Financial Capability 2019; 2010; Viitasalo 2018, 24, 97; Zechner 2019) mukaan ihmisen taloudellinen

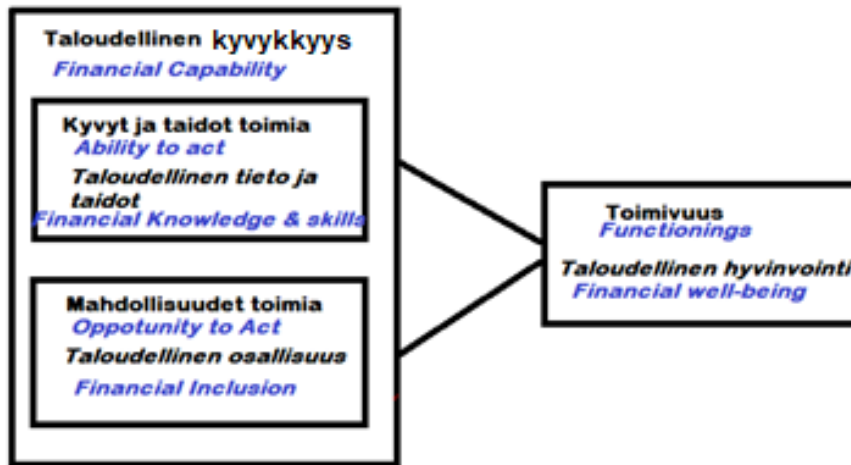
hyvinvointi kuvastaa ihmisen taloudellista kyvykkyyttä ja sen vaatimia taloustaitoja ja tietoja. Taloudellinen hyvinvointi saavutetaan muokkaamalla olosuhteita otollisiksi ihmisen myönteiselle talouskäyttäytymiselle poistamalla haitallisia tekijöitä, kehittämällä taloudellista kyvykkyyttä ja muuttamalla talouskäyttäytymistä. (Sherraden & Huang 2019, 7; Johnson & Sherraden 2007, 122.)

Käsitteellä taloudellinen hyvinvointi Sherraden ja Huang tarkoittavat moniulotteista taloudelliseen terveyteen (Financial Health) kiinnittyvää materiaalista ja henkistä hyvinvointia. Taloudellinen hyvinvointi eroaa käsitteenä ekonomisesta hyvinvoinnista, materiaalisesta hyvinvoinnista tai talousohjauksen tuottamasta taloudellisesta hyvinvoinnista. Taloudellinen hyvinvointi on mahdollista, kun ihminen tunnistaa omat mahdollisuutensa vaikuttaa taloudelliseen tilanteeseensa. Voidakseen taloudellisesti hyvin ihmisellä tulee olla mahdollisuus tuloihin, säästämiseen ja etuuksiin, ja hän pystyy hallitsemaan kulutustaan ja luottojaan sekä suojautumaan äkillisiltä talouskriiseiltä (Financial shocks). Taloudellisesti vakaassa (Financial stability) tilanteessa ihminen kykenee kehittämään (Financial development) ja suunnittelemaan talouttaan sekä asettamaan taloudellisia tavoitteita elämälleen. Ilman kaikkia osatekijöitä taloudellinen hyvinvointi ei voi toteutua. Keskeistä taloudellisen hyvinvoinnin kannalta on toimeentulon riittävyys (Income sufficiency). Keskeinen taloudellinen voimavara on taito säästää. Tulojen lisäksi tärkeää on aineellinen varallisuus.

käsite	ulottuvuudet	toiminnot	osatekijät, objektiiviset mittarit
{ taloudellinen tasapaino ja kehitys	{ jatkuva talouden kehittämistyö päivittäinen sitoutuminen lyhytkestoinen talous taloudellisen turvallisuuden ja varmuuden saavuttaminen pitkántähtäimen talouden saavuttaminen		tulolähteet, tulot omaisuuden kerääminen kulutustaidot luotonhallinta taloudellinen turva

Kuvio 2. Taloudellisen hyvinvoinnin puukaavio (Alkuperäinen kuvio liitteessä 1, Tree of financial well-being, Sherraden & Huang 2019, 7. Alkuperäisestä suomeksi muokannut Kirsi Niukko 2020)

Margaret Sherradenin taloudellisen kyvykkyysteorian taustalla on Amartya Senin teoria siitä, että ihmisen kyvykkyys on avain yhteiskunnalliseen vapauteen (Sherraden & Huang 2019, 8; Sherraden 2010, 2–3; Viitasalo 2018). Kyvykkyysnäkökulma huomioi ihmisen sisäisten mahdollisuuksien lisäksi myös ulkoiset olosuhteet (Sherraden 2010, 3; Sherraden & Johnsson 2007, 123–124; Viitasalo 2018, 25). Sisäiset mahdollisuudet eivät voi tulla käyttöönotetuiksi ilman ulkoisia puitteita, jotka luovat mahdollisuuksien toimintakentän. Senin ajattelun mukaan ihmisen toiminta mahdollistuu toimintamahdollisuuksien valikon avulla. (Capability set, Viitasalo 2018, 28; Sherraden 2010, 3.)

Kuvio 3. Taloudellisen kyvykkyuden käsitteellinen viitekehys. (Alkuperäinen kuvio liitteessä 2, A Conceptual Framework of Financial Capability, Sherraden ja Huang 2019, 8. Alkuperäisestä suomeksi muokannut Kirsi Niukko 2020).

Yksi taloudellisen hyvinvoinnin peruskäsitteistä työskenneltäessä huono-osaisten ja matalapalkkaisten parissa on riittävä toimeentulo (*Income sufficiency*). Sillä tarkoitetaan perustarpeisiin riittäviä tuloja ja etuja. Ongelmia taloudenhoidossa ja tulevaisuuden suunnittelussa aiheuttaa, kun kulutus aiheuttaa vajetta tai tulot ovat epävarmat. Epävarma taloustilanne johtaa helposti lainaamiseen, omaisuuden myymiseen ja monen työn tekemiseen. Taloudellisen hyvinvoinnin saavuttaakseen tarvitaan talouden kontrollia sekä suunnitelmallisuutta. Lisäksi tulee asettaa tavoitteita, joiden toteuttamiseen tarvitaan vapautta. Tähän tarvitaan taloudellisen kyvykkyuden kehittämistä ja vahvistamista. (Sherraden, Birkenmaier & Collins 2018, 3–6.)

Taloudellisella kyvykkyydellä (*financial capability*) Sherraden & Johnsson (2018 6) tarkoittavat ihmisen sisäisten ja ulkoisten mahdollisuuksien toteutumista laajasti hänen elämässään. Taloudellisessa kyvykkyudessa yhdistyvät taloudellinen lukutaito ja inkluusio. (Sherraden ym. 2018; Sherraden & Johnsson 2007, 123–124; Viitasalo 2018, 25.) Taloudellinen kyvykkyys käsittää ihmisen kyvyn toimia (ability to act), tiedon ja taidot (knowledge, skills), sen, miten toimitaan, sekä toimintavarmuuden (confidence) ja motivaation. Lisäksi tarvitaan mahdollisuudet toimintaan (opportunity to act). Toimintamahdollisuuksia (ks. Viitasalo 2018, 24–26; Sherraden ym. 2018, 147; Sherraden & Johnsson 2018, 6) voi mitata taloudellisen inklusion tasoa tarkastelemalla ja vertaamalla asiakkaan tilannetta taloudellisesti turvattuun tilanteeseen, jolloin rahaa on riittävästi arkeen ja pahan

päivän varalle ja luottotiedot ovat kunnossa. Asiakkaan taloudelliseen kyvykkyyteen keskittyvä työ edellyttää työntekijältä taloudellisten taitojen hallintaa. Hänen tulee myös kyetä ottamaan huomioon, että vaikeassa elämäntilanteessa ihmisellä ei ole kykyä toimia etunsa mukaisesti. (Sherraden & Johnsson 2018, 7.)

Taloudelliseen kyvykkyyteen liittyy oleellisesti kyky kartuttaa varallisuuttaan (asset building). Sen mahdollistavat säännölliset, riittävät tulot sekä tulojen ja menojen suhteuttaminen taloudellisiin resursseihin. Kun ihmiseltä puuttuu aineellinen pääoma, Sherraden ja Johnsson (2018, 10; myös Callahan 2020, 4) puhuvat *voimavaraköyhyydestä* (asset poverty). Pyrkimys materiaalien voimavarojen lisäämiseen on strategisen tärkeää taloudellisen kyvykkyyden ja hyvinvoinnin kannalta. Erityisen tärkeää taloudellisen hyvinvoinnin kannalta on arkitalouden tasainen sujuminen, laskujen maksu ajallaan, taloudellisen puskurirahaston hankkiminen pahan päivän varalle sekä taloudellisten päämäärien ja tavoitteiden asettaminen. Tämän saavuttaakseen ihminen tarvitsee taloudellista kyvykkyyttä. (Sherraden & Johnsson 2018, 4–5, 9.) Taloudelliseen kyvykkyyteen liittyy olennaisesti myös *taloudellisen lukutaidon* (Financial Literacy) käsite. Tutkimusten (esim. Kalmi 2013) mukaan taloudellisen lukutaidon on todettu parantavan ihmisten taloudellista tilannetta ohjaamalla käyttäytymistä suunnitelmalliseen taloudenhoitoon. Taloussosiaalityön käsitteenä taloudellisella lukutaidolla ymmärretään kaikkea taloudenhallintaan ja talouskäyttäytymiseen liittyvää osaamista. (Viitasalo 2018; Wolfsohn, luku 7.2.) Reeta Wolfsohn puhuu taloudellisen lukutaidon ohella myös *taloudellisesta lukutaidottomuudesta* (financial illiteracy) ja sen seurauksista (luku 7.2.).

Margaret Sherradenin ym. (2018, xvi–xvii) mukaan taloussosiaalityön lähtökohtana on asiakkaan voimavarakeskeinen (*strengths perspective*) lähestymistapa, joka huomioi asiakkaan toimintakyvyn, lahjat, kompetenssin, mahdollisuudet, visiot ja arvot. Työntekijän tulee kiinnittää huomiota toivon ja toiveiden näkökulmaan. Myönteisyyttä korostavalla lähestymistavalla ei tarkoiteta ongelmien ignorointia vaan positiivista suhtautumista asiakkaaseen hänen mahdollisuutensa ja kykynsä huomioiden. Taloussosiaalityön kokonaisaltainen, psykososiaalinen näkökulma tukee erityisesti yhteiskuntaan integroitumisen tavoitteita. Se on verrattavissa muun muassa mielenterveys-, kriminaali- ja päihdetyön parissa toteutettavaan psykososiaaliseen työhön, jonka pyrkimyksessä keskeisintä on asiakkaan voimaantuminen ja palaaminen takaisin yhteiskuntaan. Jo vuonna 1993 Riitta Granfelt (1993, 192–193) kuvasi taloudellinen näkökulman keskeiseksi osaksi sosiaalityön psykososiaalista työskentelytapaa.

2.4 Suomalainen taloussosiaalityön tutkimus ja toiminta

Taloussosiaalityö on tuotu suomalaiseen sosiaalialan keskusteluun 2010-luvun kuluessa. Yliopistonopettaja *Katri Viitasalon* väitöskirja (2018) on ensimmäinen laaja avaus taloussosiaalityön tutkimukseen Suomessa. Tutkimuksessaan *Äitien pyrkimykset ja toimintamahdollisuuksien valikko: käsitteellinen tutkimus äitien taloudellisista toimintamahdollisuuksista* Viitasalo tutkii yksinhuoltajaäitien taloudellista toimijuutta ja kyvykkyyttä keskeisenä voimavarana ja hyvinvoinnin lähtökohtana. Viitasalon mukaan taloussosiaalityö voidaan jakaa kolmeksi palvelualueeksi, yksilö- ja perhepalveluiden, yhteisöpalveluiden sekä poliittisen asianajon toimintaympäristöksi. Aikuissosiaalityön toimintakentällä taloussosiaalityön voisi määritellä pyrkimykseksi tukea asiakasta aikuisen taloudelliseen vastuunottoon eli taloudenhallintaan. (Viitasalo 2019, 16.) Lähtökohtana on Amartya Senin ja Martha Nussbaumin kyvykkyysteoria, joka kytkeytyy sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon kysymyksiin ja jonka avulla hän tutkii äitien ja talouden kytköksiä (mt. 32).

Anniina Kaittila (2017, 15–17) on sosiaalityön väitöskirjassaan *Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteessa* tutkinut talouden problematiikkaa ihmisen ja ympäristön keskinäisten suhteiden näkökulmasta sosiaalsekologisen teorian avulla. Kaittilan tutkimuksen voi taloussosiaalityön näkökulmasta yhdistää myös talouskäyttäytymistutkimukseen, joka edustaa taloussosiaalityön uusimpia suuntauksia (esim. Callahan & al. 2020). Talouden ongelmat linkitetään Suomessa nykypäivänä myös yhä enemmän kokonaiselämänhallinnan kysymyksiin. Sosiaalityön talouden ja toimeentulon monitieteinen tutkimus yhdistyy yhteiskuntatieteen ja sosiaalitieteen kentällä myös muun muassa taloussosiologiaan (esim. Koivula, Koironen & Räsänen 2016), kulutussosiologiseen tutkimukseen (esim. Ilmonen 2007) ja sosiaalipolitiikkaan. Monitieteinen taloussosiaalityö voidaan yhdistää lisäksi taloustieteisiin, erityisesti käyttäytymistaloustieteeseen ja talouspsykologiaan (esim. Thaler 2017; Thaler 2000; Mullainathan & Thaler 2000⁸; ks. myös Sherraden yml. 2010, 8, 10; Huang ym. 2012, 18) ja neurotaloustieteeseen (esim. Huotilainen & Saarikivi 2018; Halko 2006), jotka tuovat uutta näkökulmaa ihmisen talouskäyttäytymisen tutkimukseen.

⁸ Mullainathan ja Thaler (2000; myös Thaler 2017) kirjoittavat käyttäytymis- ja talouspsykologiaa edustavassa artikkelissaan, että ihmisen käyttäytymiselle on ominaista rajallisuus, minkä vuoksi myös taloudellisten päätösten teko on riippuvaista muun muassa kognition ja tiedon rajallisuudesta. Richard H. Thaler sai taloustieteen Nobelin palkinnon vuonna 2017 käyttäytymistaloustieteen tutkimustyöstään, jossa hän kumoaa idean homo economicuksesta (Thaler 2017).

Taloussosiaalityötä on kehitetty myös sosiaalityön kentällä erilaisten hankkeiden parissa. *Osallistavan sosiaaliturvan kokeilu* -hanke (2017–2019; Koponen ja Maksimainen 2019) samoin kuin *Pso Sos* -hanke (2017–2020) ovat tuottaneet sekä tutkimusta ja työkaluja (*Taloussosiaalityön materiaalipankki* 27.6.2019; *Avauksia taloussosiaalityöstä 2019*) sekä pilotoineet psykososiaaliseen työtöteeseen pohjautuvia osallistavia ajattelutapoja ja taloussosiaalityön jalkautuvia työmenetelmiä. Taloussosiaalityö pyrkii myös tuomaan toimintaansa kestäväen talouden näkökulmaa ekososiaalisen lähestymistavan avulla. Ekososiaalinen taloussosiaalityö ymmärtää ympäristön kokonaisvaltaisia merkityksiä ja yhteyksiä ihmisen taloudelliseen tilanteeseen muun muassa ympäristöoikeudenmukaisuuden näkökulmasta. (Matthies 2019, 33–41; Hekkala & Mattila 2019, 53–64; Pso Sos -hanke; myös Karjalainen ym. 2019, 34–35.) Erja Koponen ja Markku Maksimainen (2019) toteavat *Osallistavan sosiaaliturvan kokeilun* olleen tärkeää uuden sosiaalityön mallin kehittämiseksi, ja sen yhtenä kehittämiskohteena on taloussosiaalityö. Yhteiskunnassa on myös yleisemmin lisääntynyt ymmärrys taloudenhallinnan haasteiden merkityksestä elämänhallintaan, mikä on vaikuttanut tutkimustoiminnan lisääntymiseen eri tahoilla. Esimerkiksi johtava asiantuntija *Timo Hämäläinen* (esim. 2020) kirjoittaa Sitran *Hyvinvointiekosysteemi*-hankkeen (2019–2020) puitteissa toteutettavasta *Juurisyyanalyysistä*, joka pohtii arjen päätöksenteon ja elämänhallinnan uusia haasteita, jotka näkyvät myös oman talouden hallinnassa muun muassa ylivelkaantumisenä. Keskeistä on kiinnittää huomiota ihmisen henkisiin ja materiaalsiin resursseihin sekä hänen kokemuksiinsa elämän- ja taloudenhallinnan haasteisiin. Taloudenhallinnan yhdistäminen elämänhallinnan kysymyksiin laajentaa talouden problematiikkaan liittyvää tutkimusnäkökulmaa ja ohjaa pohtimaan uusia ajattelu- ja toimintatapoja, kuten psykososiaalisen ulottuvuuden huomioimista osana sosiaalityön toimintaa.

3 TALOUDENHALLINTA ON ELÄMÄNHALLINTAA

Tämä luku käsittelee taloudellisten ongelmien nivoutumista osaksi elämänhallinnan kysymyksiä. Elämänhallinnan käsite liittyy sosiaalityön ohella myös sen yhteiskunnallisiin tulkintoihin ja diskursseihin (luku 3.2.) Diskurssien, kuten luvussa 3.2. käsitellyn homo economicuksen, tunnistaminen on taloussosiaalityössä tärkeää, jotta talousvaikeuksiin johtaneen talouskäyttäytymisen taustalla olevat tunteet, asenteet ja defenssit tulisivat ymmärretyiksi (luvut 3.3 ja 3.4.)

3.1 Elämänhallinta taloussosiaalityön kontekstissa

Taloussosiaalityössä ihmisen talouskäyttäytymisen ymmärtäminen on ihmisen elämän ja hyvinvoinnin laajempaa ymmärtämistä (ks. esim. Granfelt 1993, 180–181; myös Hamilton 1940). Seppo Toiviainen (1998, 193–195) soveltaa nykyhetken rahan filosofiaa tutkineen saksalaisen yhteiskuntafilosofin George Simmelin (1858–1918) ajatuksia rahan kaikkeen tunkeutuvasta voimasta. Simmel kuvaa rahaa symboliksi, joka lakkaa olemasta esine muuttuen käyttäjäänsä varauksettomasti tottelevaksi taloudelliseksi arvoksi. Raha kuvastaa niin kulttuurisista, yhteiskunnallisista kuin käyttäjän omista sisäisistä vaikutteista nousevia arvoja ja päämääriä.⁹ Toiviainen (1998, 193–195; Simmel 2004, xix, 73–79) toteaa Simmelin ajattelulle olevan käyttöä erityisesti siksi, että nykyisin rahasta puhutaan ainoastaan talouden käsitteenä. Rahan käytön hallinta viestii kuitenkin laajasti ihmisen kyvystä hallita elämäänsä. Taloudenhallinta on selviytymisen kannalta keskeinen taito.

Yhteiskuntatieteissä käytetty monimerkityksinen käsite elämänhallinta yhdistetään sosiaalityön kontekstissa kypsään ja vastuulliseen aikuisuuteen ja sen puitteissa erityisesti *toimeentulon* ja *toimintakyvyn* kysymyksiin (Juhila 2008; Raunio 1999, 205, 294). Taloudenhallinta liitetään taloussosiaalityössä taloudelliseen kyvykkyyteen, mikä on taloussosiaalityön keskeinen tavoite. Hawkins ja Kim (2011, 1) sekä Wolfsohn ja Michaeli (2014, 8–9) kirjoittavat taloudellisen käyttäytymisen taustalla tapahtuvasta kognitiivisesta prosessista, ihmisen sisäisestä tiedon jäsennyksestä, jossa rahankäytön tottumukset, tarpeet ja tunteet yhdistyvät. Rahankäytön ongelmat liittyvät usein rahankäyttötaitojen puutteellisuuteen, äkillisiin elämänkriiseihin ja hallitsemattomiin riippuvuuksiin. Niiden vuoksi elämänhallinta voi järkkäytyä tilapäisesti tai olla perua jo aiemmilta sukupolvilta opituista rahankäyttötavoista.

⁹ Juho Saari & al. (2017, 158–159) nostavat myös Simmelin ajatukset rahasta nykypäivään kuvatessaan hänen näkemyksiään viimesijaisen turvan köyhyyttä ja sosiaalisia etäisyyksiä luovasta, ihmisiä kategorisoivasta vaikutuksesta.

Taloustaitoja voi kuvata myös kansalaistaidoksi (Kuluttajaliitto), johon kuuluvat muun muassa kyky hintojen arviointiin, oman ostovoiman tunnistaminen, lainojen ja luottojen maksamisen sekä kirjanpitämisen taidot, vastuullisen sijoittamisen ja talouden tasapainottamisen sekä tulojen ja verotuksen perustaitojen ymmärtäminen. Taloudenhallintaa ei voi ymmärtää pelkästään laskujen ja vuokrien maksamiseksi ja hyödykkeiden hankkimiseksi. Taloustaitojen puuttuessa ihmisen kyky huolehtia itsestään ja tarpeistaan heikkenee. Kyky täyttää yhteiskunnan vaatimuksia heikkenee sen myötä. Talousasioiden saaminen järjestykseen tukee myös kykyä ottaa haltuun muita arjen ongelmia. Seuraavassa luvussa pohditaan yhteiskunnan kansalaisilleen asettamia taloudellisia kriteereitä.

3.2 Taloudellisen vastuun diskurssi

Kirsi Juhilan (2008 a, 48–50) mukaan yhteiskunnassamme vallitsevaan uusliberalistiseen ajattelutapaan liittyvä aikuisen kansalaisen yksityisen vastuun diskurssi kuvaa ihanneaikuista aktiiviseksi ja vastuulliseksi yksilöksi. Vastuulliseen aikuisuuteen liittyy myös talousasioista huolehtiminen. Juhilan (2008 b, 82–83) mukaan aikuisuus on kulttuurinen konstruktio, jonka tulkinnoissa kamppailevat keskenään *yksityisen* vastuun ja eriarvoistumisen diskurssit. Ajattelua leimaa näkemys yksilöstä ”oman onnensa seppänä” ja eräänlaisena ”talouden järkiolentona” (homo economicus), joka suunnittelee talouttaan rationaalisesti asettaen taloudelliset kysymykset kaikessa etusijalle ja maksimoiden taloudellisen hyödyn. (Esim. Thaler 2000 a ja b, 2017; myös Kauppalehti 18.11.2017 b.) Yksityistä vastuuta korostava diskurssi tulkitsee taloudelliset ongelmat ihmisen oman vastuuttoman käyttäytymisen aiheuttamiksi. Vastuuttomiksi määritellyjä aikuisia ohjataan takaisin yhteiskuntaan aktivoimalla ja sanktioimalla.¹⁰ Taloudellisessa ahdinkotilanteessa ihminen usein joutuukin ensimmäiseksi tekemisiin velkojien ja oikeudellisten tahojen kanssa. Oikeudenmukaisuuden, eettisen harkinnan, ihmisen toimintamahdollisuuksien sekä mahdollisuuksien tasa-arvon näkökulmasta katsottuna talousongelmat näyttävät monisyisemmin. *Minna Zechnerin* (2019, 16; ks. myös Viitasalo 2018, 34–35) mukaan suhtautumisessa taloudelliseen ahdinkoon joutuneisiin tarvitaan yhteiskunnallista asennemuutosta ja siirtymistä yksilönvastuuajattelusta yksilön erityisiä olosuhteita ja sattumia ymmärtävään ajatteluun.

Uudet taloustutkimuksen näkökulmat haastavat ajatuksen taloudellisesta järkiolennosta ja tutkivat päätösten takana olevaa ihmistä ja hänen käyttäytymistään. Tutkimusten mukaan ihminen on

¹⁰ Ajattelutapa voidaan liittää myös aktivointiajatteluun, jonka lähtökohtana on oletus siitä, että esimerkiksi työttömyyden syy on ihmisen työhaluttomuus, jota selitetään aktivointidiskurssissa muun muassa liian hyvällä tukijärjestelmällä, joka houkuttelee laiskottelemaan (esim. Elonen ym. 2017).

taloudellisissa ratkaisuissaan usein arvaamaton, irrationaalinen ja laumahenkinen (ks. esim. Thaler 2000; Saarikivi 18.11.2017; Pylväs 29.4.2016).¹¹ Käyttäytymistaloustieteen ja talouspsykologian tutkimus tarjoaa sosiaalityön taustalle tärkeää tietoa ja ymmärrystä ihmisen talouskäyttäytymisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Talouden kysymyksiä on totuttu myös sosiaalityössä käsittelemään irrallaan vuorovaikutteisen muutostyön kontekstista. Psykososiaalinen työ voidaan nähdä perinteisessä aikuissosiaalityössä rahakysymyksistä irralliseksi muutos- ja kriisitilanteiden tukityöksi (ks. esim. Jouttimäki ym. 2011, 41) ja talousongelmien hoito lähinnä byrokrania- ja palvelutyöksi. Taloussosiaalityö haastaa siten sekä sosiaalityön talouden problematiikkaan liittyvän perinteisen ajattelun että taloudellisten arvojen ensisijaisuutta korostavan ekonomismin (Juhila 2008, 83–84). Tämä tukee taloussosiaalityön roolia sosiaalityön työtapana sen pyrkiessä luomaan sosiaalisia kuiluja ylittävää yhteiskunnallista tilaa arvokeskustelulle ja mahdollisuuksia heikompiensa ymmärtävän yhteiskunnallisen konsensuksen lisääntymiseen (Sosiaalihuoltolaki 7§ ja 8 §, 25§; Gusfield 1989; Saari 2017). Taloussosiaalityö luopuu ekonomistisista kansalaisihanteista ja ymmärtää yksilön vastuun syntyvän voimaantumisen kumpuavan sisäisen oivalluksen vaikutuksesta. Vasta ihmisen oman reflektion tuloksena tapahtuu kestävä talouskäyttäytymisen muutosta. (Wolfsohn 2020a ja b; 2016.) Seuraava luku kertoo, mitä talouskäyttäytyminen on ja millaiset tekijät sen taustalla vaikuttavat.

3.3 Talouskäyttäytyminen

Taloussosiaalityössä talouskäyttäytymisellä tarkoitetaan kaikkea rahan käyttöön linkittyvää käyttäytymistä: kulutusta, lainaamista, säästämistä, investointia, budjetointia ja taloudellisten riskien hallintaa (Wolfsohn & Michaeli 2014, 1–9). Wolfsohn ja Michaeli (2014, 4, 9) ovat tunnistaneet ihmisen talouskäyttäytymisessä sekä ulkoa- että sisältäpäin tulevia vaikutteita. Yhdysvaltalainen psykososiaalisen sosiaalityön kehittäjä Florence Hollis puhuu sisäisestä (stress) ja ulkoisesta paineesta (press), joiden keskinäisellä vuorovaikutuksella on vaikutusta ihmisen elämään (ks. esim. Granfelt 1993, 183). Ulkoisiksi tekijöiksi Wolfsohn ja Michaeli (mt., 4, 9) mainitsevat muun muassa markkinat, ikätoverit, kulttuuriset vaikutteet ja median. Ulkoisista vaikutteista voisi mainita ajankohtaisen pikalainoihin liittyvän problematiikan. Pikalainoja mainostetaan myös Suomessa aggressiivisesti erilaisissa viestimissä. Mainokset uskovat ihmisille elämän tärkeiden hetkien, onnellisuuden ja yhteiskunnallisen osallisuuden kietoutuvan rahaan. On tärkeää kysyä, mikä ohjaa ihmisen talousajattelua ja -käyttäytymistä.

¹¹ Uusi taloustutkimus voidaan yhdistää laajemmin uusiin tunnetutkimusmenetelmiin, joiden avulla voidaan tutkia ihmisen normaalia tunnekäyttäytymistä. Tutkimuksen avulla voidaan ohjata ihmistä tunnistamaan omia tunteitaan paremmin ja siten vaikuttamaan omaan käyttäytymiseensä. (Nummenmaa 2015 sekä Helsingin Sanomat 1.9.2019.)

Reeta Wolfsohn (16.8.2019) puhuu passiivisesta, ulkoa ohjautuvasta ajattelumallista ja aktiivisesta ihmisen itsensä sisältä lähtevästä taloudellisesta ajattelusta. *Sisäisillä vaikutteilla* Wolfsohn ja Michaeli (2014, 4, 9) ja Hawkins ja Kim (2011, 197) tarkoittavat esimerkiksi perhehistoriaan, persoonallisuuteen ja ihmisen kognitioon liittyviä tekijöitä. Erityisesti vanhempien mallilla on suuri merkitys ihmisen taloudelliseen ajatteluun. Perheen ja vanhempien normit, arvot ja usko säästämisen merkitykseen sekä tulotaso, vauraus ja koulutustaso vaikuttavat jälkipolven talouskäyttäytymiseen. Margaret Sherradenin ja Jin Huangin (2019, 16; myös McCoy 2013, 30) mukaan rahankäytön ongelmien taustalla saattaa olla tunnistettavissa eräänlainen rahankäyttötapoihin liittyvä ”käsikirjoitus” (money script), joka voi käsittää esimerkiksi vanhemmilta perittyjä tottumuksia ja uskomuksia. Erityisesti köyhyyden, työttömyyden ja pienituloisuuden on todettu periytyvän. Erilaiset skeemat, rahaan liittyvät uskomusjärjestelmät vaikuttavat ihmisen taloudelliseen käyttäytymiseen ja vuorovaikutussuhteisiin. Money scriptit¹² näkyvät myös parisuhdedynamiikassa ja perheeseen liittyvissä käsityksissä, diskursseissa, sukupuolikäsityksissä sekä kulttuurisiin, valtaan ja etuoikeuksiin liittyvissä ajattelutavoissa. (McCoy 2013, 30.)

Reeta Wolfsohnin (luento 12.11.2019) mukaan muiden ongelmien tavoin myös taloudelliset vaikeudet ovat usein ylisukupolvisia ja talouskäyttäytyminen sosiaalisesti perittyä. Tähän yhdistyy hänen mukaansa usein huono itsetunto, heikko luottamus omiin kykyihin ja muutosvastarinta. Myös kognitioon liittyvien tekijöiden merkitys näkyy esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmiin kytkeytyvissä tai laajojen oppimisvaikeuksien aiheuttamissa talouden ja elämänhallinnan ongelmissa. Talouden ongelmiin on mahdollista luoda toimivia interventioita, kun ymmärtää taloudenhallinnan kysymysten yhdistymisen sisäisiin ja ulkoisiin, ei-taloudellisiin tekijöihin, kuten seuraavassa luvussa käsiteltäviin tunteiden ja asenteiden vaikutuksiin talouskäyttäytymisessä. (Sherraden & Huang 2019, 18.)

3.4 Talouskäyttäytymiseen liittyvät tunteet, asenteet ja uskomukset

Tämän luvun tarkoitus on avata taloudellista käyttäytymistä ohjaavien *tiedostamattomien* tunteiden ja asenteiden vaikutuksia talouskäyttäytymiseen. Psykoanalyttisen ajattelun yhdistymistä sosiaalityöhön tutkineet Maggie John ja Pamela Trevithick (2016, 67; myös Hollis 1970, 53)

¹² Money script (koodi, uskomus): ”minun täytyy näyttää rikkaalta, jotta ihmiset huomaavat pätevyuteni, minun pitää olla tarkka rahasta voidakseni suojella lapsiani, koska naisena olen vastuussa perheestä. “I need to look rich so that people see me as competent.” “I need to be stingy with money to protect our children because as a woman, I am in charge of the family.” (McCoy 2013, 30.)

kirjoittavat, että erityisen tärkeää sosiaalityössä on tunnistaa ihmisen tunteita sekä puolustusmekanismeja, *defenssejä*. Defenssit ovat tiedostamattomia minuutta suojaavia, oman kontrollin ulkopuolisia käyttäytymismalleja. Yhdysvaltalainen Florence Hollis (1970, 53) pitää defenssejä ihmisen personallisuutta merkittävämpänä vaikuttajana ongelmien taustalla. Defenssit vaikuttavat sitä voimakkaampina, mitä syvemmin ihmistä on haavoitettu. Hawkinsin ja Kimin (2011) mukaan rahaa voidaan käyttää esimerkiksi vaikeissa elämäntilanteissa häivyttämään masennusta, surua ja kipua. Negatiiviset tunteet saatetaan pyrkiä tukahduttamaan kuluttamalla ja ostamalla kalliita tuotteita. Sherradenin ja Huangin (2019, 16–17) mukaan lapsuudessa tapahtuneet hyväksikäyttö- ja kaltoinkohtelukokemukset voivat vaikuttaa taloudellisten ongelmien ”leimahtamiseen” (financial flashpoints) tietynlaisena käyttäytymisenä, kuten uhkapelaamisena. Rahankäyttöön liitetään tuolloin irrationaalisia uskomuksia, joita ihminen ei itse pysty selittämään.

Moni pyrkii myös *säätelemään tunteitaan ja korjaamaan mielialaansa* tavaraa ostamalla. Enemmän kuin tavaraa, ostamisella tavoitellaankin usein onnellisuutta tai unohtusta vaikeissa ja stressaavissa elämäntilanteissa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa syyskuun 11. päivän ja hurrikaani Katrinan aiheuttamien tuhojen jälkeen kulutus nousi ja erityisesti luksustuotteiden, kuten asuntojen ja autojen, myynti lisääntyi. (Ks. esim. Wolfsohn & Mikaeli 2014, 4; Hawkins & Kim 2011, 196; ks. money script, luku 5.2. ja 7.3.) Hawkins & Kimin (2011, 195) sekä yhdysvaltalaisten tutkijoiden Benson, Dittmar & Wolfsohn (2010, 28) mukaan ostamista ja shoppailemista pidettiin tuolloin jopa isänmaallisena taisteluna terrorismia vastaan, mihin presidentti Bush kannusti kansalaisia. Benson ym. kuvaavat pakonomaisen (compulsive buying) ostamisen täyttävän pakko-oireisuuden ja riippuvuuden tunnusmerkit ja olevan tunnistettavissa myös sairaudeksi. Tuolloin tavaran hankintaan ladataan epärealistisia toivon, muutoksen ja odotuksen tunteita, joita ei itse pysty hallitsemaan.

Wolfsohn ja Michaeli (2014, 5) ovat havainneet ostamisen kohottavan vähävaraisten *omanarvontuntoa*. Raha toimii näin ihmisen identiteettiä ja minäkuvaa muokkaavana välineenä. Ostamisen tuottaman itsearvostuksen ja ympäristöstä saadun myönteisen palautteen ansiosta ihmiset saattavat lisätä kulutustaan peitellessään köyhyyttään. Runsas rahankäyttö nostaa mielialaa ja lievittää stressiä. Osa ihmisistä matkii varakkaampien kulutustottumuksia ja elämäntapaa. Sen myötä moni kuitenkin joutuu entistä huonompaan taloudelliseen tilanteeseen. Vaikka rahaa olisikin jonkin verran käytettävissä, sitä ei saada säästöön, vaan se kuluu tavaraan, jonka hankinnalla halutaan ylläpitää käsitystä omasta vielä korkeammasta varallisuudesta. Näin todellinen varallisuus jää kertymättä. Taloudellinen ahdinkotilanne voi pahentua myös ongelmien aiheuttaman häpeän vuoksi, kun tilanteeseen ei kehdeta hakea apua (Pieviläinen 2019, 80.) Johnin ja Trevithickin (2016, 66, 68)

mukaan ihmistä suojaava defenssimekanismi voikin näin kääntyä häntä vastaan hänen suojautuessaan myös tarjotusta avusta.

Talouden ongelmat aiheuttavat *käyttäytymisongelmia*. Uusiin taloussosiaalityön suuntauksiin kuuluva *käyttäytymisterveyden* (behavioral health) tutkimus tutkii talousongelmien vaikutusta ihmisen käyttäytymiseen ja ihmissuhteisiin. Christine Callahan ym. (2020, 5) toimittama teos *The Routledge Handbook on Financial Social Work; Direct Practice with Vulnerable People* paneutuu erityisesti taloudellisen toimintakyvyn kysymyksiin ihmissuhteisiin liittyvien emotionaalisten, suhteiden välisten ja kommunikatiivisten ongelmien näkökulmasta. Talouskäyttäytymisen heijastumista ihmisten keskinäiseen vuorovaikutukseen ovat tutkineet myös Megan McCoy ym. (2014). Laajasti elämänhallintaan liittyvä aihe haastaa sosiaalityön tarkastelemaan talouden ongelmia laajemmin kuin pelkän talouden ja rahankäytön näkökulmasta. Menetelmien kehittämistyössä osana taloussosiaalityön toimintaa psykososiaalisella lähestymistavalla on erityinen merkitys.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITE, TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä luvussa pohdin tämän tutkimuksen tavoitteita, tutkimuskysymyksiä ja tutkimusmenetelmää, joiden avulla tutkin psykososiaalista näkökulmaa yhtenä taloussosiaalityön elementtinä.

4.1 Tapaustutkimus tutkimusmenetelmänä

Tämän laadullisen tapaustutkimuksen tavoitteena on tutkia taloussosiaalityön psykososiaalista näkökulmaa yhdysvaltalaisen taloussosiaalityön kehittäjän Reeta Wolfsohnin verkkopohjaisen taloussosiaalityön opetusaineiston avulla. Reeta Wolfsohn aloitti taloussosiaalityön opetuksen Baltimoressa Marylandin yliopistossa vuonna 2008. Vuodesta 2009 opetuksesta tuli tutkintotasoista. Sosiaalityöntekijöiden tutkintoon taloussosiaalityö sisällytettiin vapaaehtoisena oppiaineena Kentuckyn yliopistossa vuonna 2011. (Wolfsohn 2020, 46.) Uransa alussa Wolfsohn keskittyi sukupuolten välisen taloudellisen epätasa-arvon tutkimukseen ja taloussosiaalityön yhteiskunnalliseen näkökulmaan. Hän perusti vuonna 1997 naisten taloudellista asemaa ja sukupuolittunutta taloudellista problematiikkaa tutkivan instituutin, jonka johtajana toimi 1997–2003¹³ (Femonimics Institute; ks. myös feministinen taloustiede, Viitasalo 2018, 18.) Sen jälkeen hän siirtyi työskentelemään laajemmin yleisen taloussosiaalityön ja taloussosiaalityön terapiapainotteisen toiminnan parissa. Reeta Wolfsohnin kirjoituksia on julkaistu taloussosiaalityön, talousterapian ja muiden terapiatyöhön linkittyvien alojen julkaisuissa. (Esim. Benson & al. 2010.) Tämän tutkimuksen kohteena on Wolfsohnin perustaman koulutuskeskuksen Center for Financial Social Work verkkosivujen opetusmateriaali, jota hän itse laatii.

Tapaustutkimuksen metodista valintaa puolustaa se, että taloussosiaalityön psykososiaalista lähestymistapaa ei ole aiemmin tutkittu, mikä on yleinen lähtöasetelma tapaustutkimusmetodin valinnalle (Eriksson & Koistinen 2005.) Tutkimusaihe on laaja ja monimuotoinen mutta taloussosiaalityön kannalta ajankohtainen. Suomalaiseen sosiaalityöhön vasta tulossa oleva taloussosiaalityö toteuttaa muiden menetelmien ohella myös holistista, psykososiaalista ja

¹³ Femonomics® addresses the gender issues of money as they relate to the fact that money is the number one stressor in people's lives, the number one cause of divorce, the driving force behind violent behavior and a major source of depression, anxiety, child abuse, crime and alcohol/drug abuse. Naisten heikompi taloudellinen asema kytkeytyy kulttuurisiin uskomuksiin (Cultural beliefs) naisen heikommasta arvosta yhteiskunnassa. Raha on ihmisten suurin paineen aiheuttaja ja parisuhteissa suurin syy eroihin, väkivaltaiseen käyttäytymiseen, masennukseen, lasten kaltoinkohteluun, rikoksiin ja päihteiden käyttöön. (Lisää luettavissa blogikirjoituksessa 27.3.2015, <https://financialsocialwork.com/blog/understanding-the-financial-effects-of-gender-discrimination-and-cultural-beliefs-of-female-clients>)

terapiapainotteista näkökulmaa. Sosiaalityön lisäksi taloudellisten ongelmien parissa työskentelevät muut tahot tarvitsevat talousongelmien yhteiskunnallisiin ja rakenteellisiin kytköksiin liittyvän tiedon ohella myös lisää tietoa mielenterveyden ja elämänhallinnan kysymyksistä. Tapaustutkimuksen avulla monimutkaista aihepiiriä voidaan lähestyä helpommin rajattavasta näkökulmasta. Teoreettisen viitekehyksen tälle tutkimukselle muodostaa taloussosiaalityön kuvaus ja pohdinta psykososiaalisen sosiaalityön merkityksestä osana taloussosiaalityön ajattelutapoja ja toimintaa. Tapaukseksi tutkimuskohdetta voi kutsua siksi, että se on ajankohtainen, laajempaan ajankohtaiseen ilmiöön liittyvä kokonaisuus. Tapaustutkimusta pidetään sopivana tutkimusmenetelmänä, kun tutkimuskohteena on ajankohtainen ilmiö tai aihe, josta on olemassa vain vähän empiiristä tutkimusta. (Eriksson & Koistinen 2005.) Aineistoksi valitsemani verkkosivusto muodostaa kokonaisuuden, jonka materiaali elää ajassa. Aineisto karttuu jatkuvasti vuorovaikutuksessa aikaansa ja ympäröivään yhteiskuntaan.

4.2 Toimivan tapaustutkimusmenetelmän löytäminen

Sosiaali- ja yhteiskuntatieteiden ohella monilla muilla aloilla hyödynnetty tapaustutkimus antaa runsaasti vapautta hyödyntää erilaisia menetelmällisiä valintoja (esim. Crowe ym. 2011). Myös tutkimusaineisto voi olla monimuotoista. Baxterin ja Jackin (2008, 554; myös Eriksson & Koistinen 2005) mukaan tapaustutkimukset voivat yhdistellä palapelinomaisesti monenlaista aineistoa voidakseen muodostaa kokonaiskuvaa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tapaustutkimusmenetelmän käyttöä kohtaan on esitetty kritiikkiä (Yin 2003, 12; Yazan 2015, 134–152) sen liiallisen sallivuuden ja menetelmällisten heikkouksien vuoksi. Robert K. Yin (2003, 12) kirjoittaa tapaustutkimusta kritisoidun muun muassa pelkäksi aineistonkeruumenetelmäksi tai lähestymistavaksi. Yinin mukaan laadukkaassa tapaustutkimuksessa on kuitenkin tutkimusstrategia ja tutkimusteknisiä ominaisuuksia, jotka kuvastavat sen toimivuutta tutkimusmenetelmänä. Tapaustutkimus voi olla joko laadullista tai määrällistä. Sen tavoitteena on joko selittää, kuvailla tai havainnollistaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä tai testata tai arvioida tutkimuskohdettaan tietyissä olosuhteissa. Tärkeää tapaustutkimuksen toteuttamisessa on oikean tapaustyyppin löytäminen. (Yin 2003, 15, 19; myös Eriksson & Koistinen, 11–15.)

Tapaustyyppinä on Yinin mukaan neljä: yksittäistapaus, useita tapauksia käsittelevät tutkimukset tai holistiset, yhden tapauksen käsittävät teoreettispainotteiset ja useita tapauksia käsittävät (embedded) teoreettispainotteiset tutkimukset. Tapaustutkimukselle on Robert K. Yinin (2003, 12; myös Baxter & Jack 2008, 554; Crowe ym. 2011, 1; Eriksson & Koistinen 2005, 5–6) mukaan tunnusomaista tutkimusaiheen lähestyminen kysymällä, *kuinka* jokin ilmiö esiintyy, on tai toimii tai *miksi* jokin ilmiö

tai aihe on tietynlainen. Tapaustutkimuksen tulee suuntautua ajankohtaiseen ilmiöön, joka on läsnä tässä hetkessä.

Tutkimustapauksen tulee olla selkeästi rajattavissa. Yin (2003, 20) huomauttaa, että tapaukset, jotka kohdistuvat esimerkiksi kokonaiseen ohjelmaan, päätöksentekoprosessiin tai organisaatiomuutokseen, tulee rajata huolellisesti. Robert K. Yin (2003) ja Stake (1995) ovat kumpikin luoneet oman luokittelunsa tapaustutkimuksille. Yin (2003; myös Eriksson & Koistinen 2005, 9–11; Crowe ym., 2011, 1) kuvaa tapaustutkimusten kolmea erilaista tapaustutkimustyyppiä: *Itsessään arvokkaat (intrinsic)* tutkimukset, joissa on kysymys tutkijaa kiinnostavan, ainutlaatuisen aiheen tai ilmiön tutkimuksesta. Tällöin taustojen ja teoreettisen pohjustuksen merkitys on suuri. Itsessään arvokkaiden tapaustutkimusten tavoitteena on havainnollistaa ja testata teoreettisia ideoita ja käsitteitä. *Välineellisissä (instrumental)* tapaustutkimuksissa pyritään ymmärtämään asiaa laajemmin kuin tapauksen tasolla ja linkitetään tapauksesta saatu tieto laajempaan kontekstiin. *Kollektiiviset (collective)* tapaustutkimukset muodostuvat useista tapauksista tavoitteena pyrkiä laajempaan aihetta koskevaan tietoon sekä teoreettiseen ja ymmärtävään tulokseen. Stake (1995) puolestaan jakaa tapaustutkimukset *kuvaileviksi, selittäviksi* (ks. myös Yin 2003, 12) ja *eksploraatiivisiksi* eli uutta teoriaa kehittäviksi. Lisäksi tapaustutkimukset voivat olla *intensivisiä*, ainutlaatuisia, yhteen tapaukseen keskittyviä tai *ekstensiivisiä*, useita tapauksia käsittäviä tutkimuksia. Eri tutkimustavat voivat myös muodostaa erilaisia kehitysasteita tutkimuksessa. Crowe ym. (2011, 3) kuvaavat kohteesta saatavan tiedon lisääntyessä itsessään arvokkaan tutkimuksen kehittymistä myöhemmin samaa aihetta käsittelevien tutkimusten myötä välineelliseksi ja lopulta kollektiiviseksi, useita tapauksia koskevaksi tutkimukseksi. Välillisessä tapaustutkimuksessa teoriakontekstin tulee linkittyä läheisesti tapauksen aihepiiriin ja liittää siten tapaus laajempaan ympäristöön.

Yinin (2003, 20–21) mukaan tapaustutkimusprosessissa *tutkimuskysymyksen* muodostamisen jälkeen tutkimuskohteesta muodostetaan *propositioita*, väitteitä, joiden avulla tutkimusasetelmaa jäsennetään *tutkimustapauksen analyysiksi*. Oleellista on tutkimustiedon looginen linkittyminen propositioihin sekä tutkimuksen tulkintakriteerien muodostaminen niiden avulla. Tutkimusprosessia ohjaavia väittämiä voi myös Staken (1995 / artikkelissa Baxter & Jack 2008, 551–552) tapaan kutsua *ongelmiksi*. Stake korostaa, että ongelmat eivät ole selkeitä, vaan virittyneitä monimutkaisin tavoin esimerkiksi poliittisiin, *sosiaalisiin* tai historiallisiin yhteyksiin. Väittämät tai ongelmat ovat keskeisiä tutkimuksen teoreettisen ja käsitteellisen kehyksen sekä työn toteuttamisen kannalta. Tutkimuksen

käsitteellisen kehyksen avulla määritellään tutkimusaines, joka ankkuroituu tutkimuksen tulkintaan. (Baxter & Jack 2008, 553–554.)

Tämä tapaustutkimus taloussosiaalityön psykososiaalisesta lähestymistavasta on tyypiltään intensiivinen, *yksittäistapausta tutkiva, useita alayksiköitä koskeva* (embedded), itsessään arvokas (intrinsic), ainutlaatuinen tutkimus (Yin 2003, 43–46; Eriksson & Koistinen 2005, 37). Tapauksella voi myös olla *välineellinen merkitys* tulosten suhteutuessa taloussosiaalityön ja psykososiaalisen sosiaalityön tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Tapaustutkimukseen viittaa tutkimuskohteeseen kohdistuva, tutkimuskysymyksissä esiintyvä kysymys *kuinka*. Vaikka aineisto muodostuu useista eri aineistotyypeistä, kuten blogikirjoituksista, luennoista ja oppaista (luku 6), yksittäistapaukseksi tutkimuskohteen tekee se, että kaikkien aineistonosien tuottajana on sama henkilö ja taho. Tutkimuskohteena olevan tapauksen taustalla on yhtenäinen teoreettinen viitekehys. Yksittäistapauksen tutkimuksessa on tärkeää eritellä aineiston osat ja välttää jonkin aineistonosan jättäminen huomiotta. (Ks. Yin 2003, 43–44.) Tapauksen aineiston osat tulee eritellä selkeästi omiksi kokonaisuuksikseen (luku 6). Teoria ja tutkimuskysymykset tulee sitoa loogisesti osaksi tapauksen käsittelyä.

Yinin (2003, 55, 59) ohje *tapaustutkimuksen suunnittelemiseksi* on rajata ensin tutkimusaihe, luoda kriteerit aiheen käsittelylle ja sen jälkeen edetä tapauksen valintaan ja sen rajaamiseen. Aineiston analysointi voi tapahtua monin tavoin. Yleisin tapa on Yinin (mt., 111–112; myös Eriksson & Koistinen 2005, 13) mukaan raportoida tutkimustulokset teoreettisten *propositioiden* eli uusien teoreettisten ideoiden tarjoavien *väittämien*¹⁴ avulla. Propositiot auttavat kohdistamaan huomion keskeiseen tietoon ja jättämään epäolennaisen huomioimatta.

Tutkimuksen *raportointi* (luku 8) toteutetaan linkittämällä taloussosiaalityöstä ja psykososiaalisesta sosiaalityöstä muodostetut propositiot tutkimusaineistosta esitettyihin väittämiin. Tutkimustulosten raportointi esitetään laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan *narratiivisessa*, kerronnallisessa muodossa. Kertomisella tarkoitetaan etenevää, juonellista, aineiston, teorian ja käsitteiden vuoropuhelusta muodostuvaa kokonaisuutta. Eriksson ja Koistinen (2005, 37–39) luettelevat erilaisia kertomustyyppisiä, kuten todenmukainen, tunnustuksellinen ja impressionistinen. Yinin mukaan

¹⁴ Propositio: määritelmä, selite, totuudenkantaja, lauseenkaltainen, puheen, väittämisen, kirjoituksen sisältö (Tieteen termipankki).

kertomustyyppinä ovat lineaarisanalyttinen, vertaileva, kronologinen, teoriaa kehittävä ja käänteinen, jossa tutkimustulokset sijoitetaan työn alkuun. Tämän tutkimuksen raportointitapa jäsentyy tyypiltään lähinnä *lineaarisanalyttiseksi* (Yin 2003, 152; Eriksson & Koistinen 2005, 36), yleisesti tutkimuksissa käytetyksi tyyppiä, jossa taloussosiaalityön teoreettisesta taustoituksesta sekä tutkimuksen kulkua kuvaavien lukujen jälkeen tarkastellaan psykososiaalisen työn historiaa ja yhtymäkohtia taloussosiaalityöhön. Tarkastelu luo kontekstin aineiston analyysille ja raportoinnille. Seuraavassa luvussa esitellään tutkimuksen tavoitteet ja niiden saavuttamiseksi muotoillut tutkimuskysymykset.

4.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän laadullisen tapaustutkimuksen tarkoituksena on tutkia, kuinka taloudellista kyvykkyyttä vahvistava sosiaalityö ilmentää psykososiaalista lähestymistapaa. Tapaustutkimuksen kohteena on taloussosiaalityön kehittäjän Reeta Wolfsohnin käsitys taloussosiaalityön psykososiaalisesta näkökulmasta. Teoreettisena taustana tutkimuksessa kuvataan taloussosiaalityön monitasoista toimintakenttää, sen keskeistä tavoitetta taloudellisesta hyvinvoinnista ja psykososiaalisen lähestymistavan merkityksestä ja roolista osana taloussosiaalityötä.

Tapaus muodostuu karttuvasta verkkoaineistosta, joka käsittää Reeta Wolfsohnin perustaman koulutuskeskuksen Center for Financial Social Work ylläpitämän verkkosivun kautta saatavat luennot, blogikirjoitukset ja oppaat. Verkkoaineisto on kerätty tutkimusta varten aikavälillä 27.2.2012–9.4.2020. Tutkimuskohteeksi Wolfsohnin jatkuvasti karttuva verkkoaineisto on valittu sen ajankohtaisuuden sekä Wolfsohnin taloussosiaalityön perustamis- ja kehittämistyössä keskeisen roolin vuoksi. Tapauksen käsittelytapa muodostuu teoreettisen viitekehyksen lähtökohdista hyödyntämällä laadulliseen tapaustutkimukseen soveltuvaa sisällönanalyysia (Yin 2003; myös Alasuutari 2011). Olen muodostanut kaksi tutkimuskysymystä, joista toinen kohdistuu tutkimuksen teoreettiseen taustaan, toinen tapaukseen:

1. Kuinka taloussosiaalityö ilmentää psykososiaalista lähestymistapaa?
2. Kuinka taloussosiaalityön psykososiaalinen lähestymistapa välittyy Reeta Wolfsohnin verkkoaineistoissa?

Ensimmäistä tutkimuskysymystä käsitellään luvussa 5 ja toista tutkimuskysymystä luvuissa 6 ja 7. Talouden ongelmat voivat kytkeytyä monenlaisiin yhteiskunnallisiin, poliittisiin ja rakenteellisiin

ongelmiin (esim. naisten alistettu taloudellinen asema, etnisten ryhmien asema), jolloin yksilötason taloudenhallinnan taidoilla ei taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamiseksi ole suurta merkitystä. Taloussosiaalityön toimintakentällä on tällöin merkitystä enemmän Sherradenin ja Huangin (2019, 12–13, 17; luku 2) kuvaamalla makrotason yhteiskuntastrategisella toiminnalla, jonka keinoin pyritään sosiaalisen epäoikeudenmukaisuuden ja rakenteellisten taloudellisten ongelmien paljastamiseen ja poistamiseen. Yksilötason talousosaaminen nousee keskeiseksi, kun taloudellisten ongelmien taustalla havaitaan taloudellisen toimintakyvyn, tiedon, taloustaitojen ja elämänhallinnan problematiikkaa. Nämä ongelmat eivät välttämättä ylisukupolvisuudesta ja kulttuurisista sidoksistaankaan huolimatta johdu suoraan yhteiskunnallisista oloista, vaan ongelmia ylläpitävät tekijät ovat usein opittuja ja liittyvät enemmänkin yksilön tai ryhmän identiteetteihin sekä yksilöiden omiin kykyihin, asenteisiin ja tunteisiin. Tällöin taloussosiaalityö voi psykososiaalisen tuen keinoin tukea asiakasta kohti parempaa taloudenhallintaa. Seuraava luku käsittelee taloussosiaalityön käsityksiä yhdistellen niitä psykososiaalisen sosiaalityön ajatteluun ja toimintatapoihin.

5 PSYKOSOSIAALINEN LÄHESTYMISTAPA TALOUSSOSIAALITYÖSSÄ

Tämä luku esittelee psykososiaalista näkökulmaa avaamalla psykososiaalisen toiminnan historiallisia kehitysvaiheita ja psykososiaalisen ajattelutavan kytkeytymistä taloudellista kyvykkyyttä edistävään sosiaalityöhön. Suomen sosiaalihuoltolain (25§/2016) mukaan psykososiaalisen toiminnan tulee toteutua toimivana kokonaisuutena sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Psykososiaalinen työ on sosiaalialan ydintoimintaa. Aikuissosiaalityön parissa sen keskeisinä lähtökohtina ovat asiakaslähtöisyys, universaalisuus ja voimaannuttaminen normaaliin elämään. Soccan hankeraportissa *Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä* (Jouttimäki ym. 2011, 187, 194) todetaan, että psykososiaalisen tuen käsite tulee nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja selkeämmin osaksi sosiaalityön käytäntöjä ja asiakastyötä. Psykososiaalisen työn voikin nähdä sosiaalityön ydintoimintona ja liittyvän olennaisesti sosiaalityön kontekstiin sekä ohjaavan sosiaalityötä moniammatillisiin, terapeutisiin työtapoihin. (Jouttimäki ym. 2011; Sipilä 2011; Raunio 2009, 179; Sipilä 1989, 226–228; Granfelt 1993, myös Wolfsohn 2020; 2016; Wolfsohn & Michaeli 2014.) Seuraava luku käsittelee psykososiaalisen työn historiallisia lähtökohtia sosiaalityössä.

5.1 Psykososiaalisen sosiaalityön historiaa

Psykososiaalisen sosiaalityön lähtökohtana on yksilötyö (casework), jota yhdysvaltalainen Mary Richmond kuvaa teoksessaan *Social Diagnosis* (1917). Richmond kehitti menetelmää soveltaen lääketieteen käsitteistöä sosiaalityön kontekstiin. Diagnostisen käsitteistön (Diagnosis, Social Therapy, Treatment) metaforan kautta Richmond korosti ihmisten yksilöllisyyden, persoonallisuuden ja yksilöllisten sosiaalisten suhteiden tärkeyttä ja yksilön ongelmien kontekstuaalisen arvioinnin merkitystä sosiaalityössä. Hän ei kuitenkaan vielä käyttänyt sanaa psykososiaalinen, vaan sen otti käyttöön 1940-luvun taitteessa Gordon Hamilton. (Germain 1970, 7–8, 13, 16; Sipilä 2011, 53–54; Hamilton 1940.) Sosiaalityön *yhteiskunnalliset käänneet* (Toikko 2009) ovat aikojen kuluessa vaikuttaneet psykososiaalisen työn painotuksiin, koulukuntaeroihin ja työtapoihin kiinnittyen monitieteisesti psykososiaalista näkökulmaa toteuttavaan työskentelyyn.

Richmondilainen suuntaus muuntui *sosiaaliteoreettisen käänteen* (1900–1920-luvuilla) myötä hakemaan vaikutteita freudilaisesta psykoanalyysistä muotoutuen *diagnostiseksi koulukunnaksi*. *Psykologisen käänteen* myötä 1930-luvulla siirryttiin yhteiskuntatieteissä ja psykologiassa Otto

Rankin vaikutuksesta psykoanalyysin tiedostamatonta (id) vaikutusta korostavasta ajattelusta tietoiseen, tahtoa ja egoa painottavaan ajatteluun, josta muodostui psykososiaalisen työn *funktionaalinen koulukunta*. (Esim. Smalley 1970, 94, 77–128.) Psykologinen käänne muuntui 1940-luvulla sotien aiheuttamien sosiaalisten ongelmien käsittelyksi (Mutka 1998, 9). *Sosiaalinen käänne* 1940–1950-luvuilla korosti ympäristön ja yhteiskunnan merkitystä sosiaalisten ongelmien muodostajana (Toikko 2009, 276–285; Germain 1970). *Systeeminen käänne* 1960–1970-luvuilla kiinnitti työskentelyn laajempaan yhteiskunnalliseen kehikkoon, jonka myötä alettiin ymmärtää yhteiskunnallisten ilmiöiden ja rakenteiden vaikutus sosiaalisten ongelmien syntyyn. Sen vuoksi myös yksilötyön näkökulmaa alettiin yhä enemmän kritisoida yhteiskunnallisten ja sosiaalisten ongelmien huomiotta jättämisestä ja ongelmien näkemisestä ainoastaan yksilöpatologiselta kannalta. Trevithick (2016, 64.) Kielellisen käänteen myötä 1960-luvulla sosiaalityössä alettiin yhä enemmän arvostaa *kommunikatiivista* työtapaa. Kieli ymmärrettiin sosiaalisena ilmiönä ja ratkaisujen nähtiin syntyvän asiakkaan ja työntekijän keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Alettiin myös yhä paremmin ymmärtää sosiaalisten taustojen merkitys ongelmien muodostumiseen. Sosiaalityössä huomio siirtyi tietoiseen toimintaan, ja ongelmat nähtiin asiakkaan itsenäisyyden, riippuvuuden ja oman tahdon kysymyksinä. *Konstruktivistisen käänteen* myötä asiakastyössä alettiin korostaa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän keskinäisessä vuoropuhelussa rakentuvan todellisuuden ja tiedon merkitystä. (Toikko 2009, 276–285; Hollis 1970.)

Mary Richmondin jälkeen 1900-luvun alkupuolella sosiaaliseen diagnostiikkaan pohjautuva toiminta levisi sosiaalityön käyttöön useissa maissa saaden niissä omia tulkintojaan. Diagnostiikan käsitteestä kuitenkin luovuttiin sen kapea-alaisuuden vuoksi. (Toikko 1997, 176–178; myös Buttner & al. 2018.) Saksalaisessa sosiaalityössä ryhdyttiin 1900-luvun loppupuolella uudelleen hyödyntämään sosiaaliseen diagnostiikkaan (Sozial Diagnostik) pohjautuvia menetelmiä. Laadulliseen tutkimukseen ja hermeneuttisiin suuntauksiin linkittyvän diagnostisen sosiaalityön suuntauksen voi nähdä ohjaavan asiakastyöskentelyä monimuotoiseen metodiseen toimintaan, jonka taustalla eri teoriasuuntaukset sekoittuvat keskenään. (Esim. Buttner ym. 2018; Hanses 2004.) Esimerkiksi sosiaaliseen diagnostiikkaan pohjautuvalla narratiivisbiografisella (Fischer & Goblirsch 2018; Hochuli Freund 2018) menetelmällä voi nähdä yhtymäkohtia taloussosiaalityön narratiivisiin menetelmiin (ks. luku 7.4.).

Käsitteen psykososiaalinen luoja Amy ”Gordon” Hamilton (1892–1967) hyödynsi kehittämistyössään freudilaisen psykoanalyttisen ajattelun näkökulmaa ihmisen kokonaistilannetta huomioivassa

teoriassaan (*person – in – situation*). Hamilton (1940; myös Cornell 2006) Luomassaan käsitteessä *psykososiaalinen* Hamilton yhdisti ihmisen koko elämäntilanteen merkityksen osaksi sosiaalityön tarkastelunäkökulmaa. Helen Perlman (1970, 129–179; 1957, 6–7; ks. myös Sangeeth ym. 2018) puolestaan korosti *ongelmanratkaisuprosessin* keskeistä asemaa osana tapauskohtaista sosiaalityötä. Hänen mukaansa yksilötyö perustui tarkkaan diagnostiikkaan ja asiakkaan fyysisten, psykologisten ja sosiaalisten olosuhteiden sekä elämänhistorian holistiseen tarkasteluun. Perlman korosti myös asiakkaan käyttäytymisen ymmärtämisen merkitystä osana asiakastyöskentelyä. Yhdysvaltalainen sosiaalityön professori *Florence Hollis* kehitti käsitteen *psykososiaalinen terapia* (*Casework: A Psychosocial Therapy* 1964; 1970, 33–75; Germain 1970, 25) pyrkiessään osoittamaan psykologisen ja sosiaalisen ajattelutavan yhteenkietoutuneisuutta sekä yhdistymistä caseworkin ajattelutapoihin ja käytäntöihin. Gordon Hamiltonin (1940) mukaan yksilö ja yhteisö sekä yhteiskunta ovat keskinäisessä riippuvuussuhteessa. Kaikilla ongelmilla on hänen mukaansa psykososiaalinen konteksti eikä yksilö yksin aiheuta ongelmiaan. Tavoitteena oleva muutos linkittyy asiakkaan kapasiteettiin, ympäristöolosuhteisiin ja resursseihin. Diagnoosista tulee sitä tarkempi, mitä huolellisemmin kyetään selvittämään ongelmaan vaikuttaneet sosioekonomiset, psykologiset ja kulttuuriset vaikutukset. Gordonin ajattelu yhdistyy myös yhdysvaltalaisen Margaret Sherradenin ja Jin Huangin (2019, 8) näkemykseen taloudellisen hyvinvoinnin kontekstisidonnaisuudesta ja merkityksestä yhteiskunnalliselle inklusiolle.

Psykososiaalinen lähestymistapa ohjaa ymmärtämään asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti sisäisine prosesseineen ja ympäristösuhteineen (Raunio 2009; Kirk ym. 1989, 296; Bernler & Johsson 1985). Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan myös *hermeneuttisesta* lähestymistavasta, joka linkittyy erityisesti saksalaiseen sosiaalityön tutkimukseen (esim. Buttner ym. 2018, 14; myös Rostila 2019; Sipilä 1989). Hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan (Habermas 1986)¹⁵ viittaava käsite hermeneuttinen työskentelytapa korostaa psykososiaalisen työn ymmärtämiseen, dialogisuuteen ja itsereflektioon

¹⁵ Hermeneuttisella, ymmärtämisen ja tulkitsemisen problematiikkaan kohdistuvalla työotteella on yhtymäkohtia hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan, jonka tunnetuimpia edustajia ovat Hans-Georg Gadamer (2005) ja Martin Heidegger (esim. 2000). Hermeneuttisen tieteenfilosofian kontekstissa *psykososiaalisen* käsite esiintyy tieteenfilosofi *Roy J. Howardin* (1982) hermeneuttisen tieteenfilosofian suuntauksia kuvaavassa teoksessa. Siinä hän yhdistää Jürgen Habermasin tiedonintressin ja emansipatorisen intressin *psykososiaaliseksi hermeneutiikaksi*. Habermasin tiedonintresseihin ovat vaikuttaneet niin sosiaalityö- kuin psykoanalyysin ajattelutavat, jotka linkittyivät myös sosiaalityön ja psykologian työmenetelmiin 1920-luvulta lähtien. (Myöhemmin Habermas tosin hylkäsi psykoanalyttisen näkökulman.) Tieteenfilosofisen kriittisen tiedonintressin lähtökohdaksi on ihmisen vapautuminen vallan ja traditioiden paineesta itsereflektion avulla kohti kypsää ihmisyyttä. Habermas (1986) perustaa filosofiassaan ihmisen toiminnan kriittiseen itsereflektioon ja hermeneuttiseen intressiin, joita hän pitää ihmisluonnolle ominaisina toimintatapoina. (Howard 1982, 94–97, 105, 114.) Martin Heideggerin (2000) tapaan Habermas käsitti ihmisen luontaisesti kiinnostuneeksi tulkitsemaan ja ymmärtämään vuorovaikutussuhteita ja olemaan tasavertaisessa dialogissa ympäristönsä kanssa. Habermasin ajattelun mukaan vuorovaikutus johtaa ihmisen sisäiseen vapautumiseen ymmärryksen kautta. (115, 117, 95–96; ks. myös Buttner 2018, 14.)

perustuvaa holistista sekä erityisesti korjaavaa luonnetta (Raunio 2009, 179; ks. myös Granfelt 1993, 169.) Lähtökohtana on asiakkaan ymmärtävä kohtaaminen, reflektiivinen ja kriittinen ote sekä ymmärrys kunkin subjektiivisista kokemusmaailmoista. Vastavuoroisuuteen perustuvan vuorovaikutuksen keskeisenä elementtinä on asiakkaan kokonaistilannetta ymmärtävä lähestymistapa. Kyösti Raunio kuvaa hermeneuttisen työtteen kuvastavan ymmärtämisen kehällistä ominaisuutta, dialogisuutta ja kriittistä reflektiota.¹⁶ (Raunio 2009; myös Heller 1995.) Tiivis vuorovaikutussuhde viittaa psykososiaalisen sosiaalityön terapeuttiseen näkökulmaan (Toikko 2009, 284; Sipilä 1989, 226–228; Bernler & Johnsson 1985, 16–19; Simon 1970). Terapeuttinen ote sosiaalityön kontekstissa liittyy hermeneuttisen työskentelytavan myötä pyrkimykseen ymmärtää asiakkaan tilannetta ja tukea hänen psyykkistä selviytymistään ja sisäisten ajattelumallien muuttumistaan. Muutosprosessiin liittyy myös sisäisen emansipaation ajatus. (Raunio 2009, 179; Sipilä 2011, 56; 2009, 272; 1997, 169–188; Sipilä 1989, 226–228.) Sosiaalityön parissa on muotoutunut erilaisia tapoja määrittellä psykososiaalista lähestymistapaa ja toimintaa. Seuraava luku käsittelee toiminnan tasoja ja ulottuvuuksia.

5.2 Psykososiaalisen toiminnan määrittely sosiaalityössä

Psykososiaalinen toiminta voidaan ymmärtää yhtäältä koko sosiaalityötä ohjaavaksi eetokseksi (Sipilä 2011, 55–56; ks. myös Buttner ym. 2018, 11), toisaalta myös orientaatioksi ja työmenetelmiksi (THL 2019, 35). Anita Sipilä (mt., 55–56) kutsuu sosiaalityön psykososiaalista ulottuvuutta sekä orientaatioksi että kaikkea sosiaalityötä ohjaavaksi perussuuntaukseksi, joka heijastuu koko sosiaalityöhön. Sen myötä psykososiaalinen orientaatio tarjoaa sosiaalityölle kehikon psykososiaalisten työtapojen jäsentämiseen (luvut 3.2. ja 3.3.).¹⁷

Sosiaalityössä työorientaatioilla tarkoitetaan Eeva Liukon (2009, 24–26) mukaan sosiaalityön toimintaa ohjaavia lähtöasetelmia ja toimimisen perustaa. Orientaatio tarjoaa sosiaalityössä toiminnalle sen tavoitteita ja toimintatapoja selittävän kehikon ja määrittelee työn tekemisen kentän. Liukko kuvaa orientaatiot sosiaalityön käytännön linjauksiksi, jotka helpottavat tavoitteiden asettelua, metodien valintaa ja työn järjestelmällistä jäsentämistä. Liukko linkittää työorientaation dialogiseen

¹⁶ Raunion ajatus voidaan yhdistää hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan liittyvään, ymmärtämistä ja dialogisuuden spiraalimaista jatkuvuutta kuvaavaan *hermeneuttisen kehän* käsitteeseen. Sillä tarkoitetaan ymmärtämisen loppumatonta prosessia, ymmärtämiseen ja tulkintaan liittyvää, uudelleen toistuvaa ja uudistuvaa vuoropuhelua. (Esim. Heller 1995.)

¹⁷ *Orientaatiolla* tarkoitetaan yleisesti suuntaamista, suuntautumista ja ajallista, paikallista sekä sosiaalista paikantumista (Lääketieteen sanasto). Yleinen suomalainen asiasanasto (YSA) määrittelee työorientaation työhön liittyväksi perusasennoitumiseksi ja perussuhtautumiseksi. Orientaation merkityksellisyyttä kaikessa sosiaalityön toiminnassa voisi korostaa kuvaamalla vastakohdaksi orientoitumattomuutta, desorientaatiota, tietämättömyyttä suhteessa ympäristöön (esim. Lääketieteen sanasto). Orientaatioiden tunnistamista ja tietoista hyödyntämistä voi siis pitää kaiken sosiaalityössä tapahtuvan toiminnan lähtökohtana. (Ks. Liukko 2009, 25.)

suhteeseen yhteiskunnallisten orientaatioiden kanssa. Orientaatiot tarjoavat laajat puitteet työn suunnittelulle, toteuttamiselle, työtavoille ja metodisille ratkaisuille.

Karjalainen ym. (2019, 24–25, 34–35) jaottelee psykososiaalisen orientaation osaamisen orientaatioksi ja työorientaatioksi. Osaamisorientaatiot voisi yhdistää esimerkiksi Eeva Liukon (2009, 25) kuvaamiksi sosiaalityöntekijän omasta ymmärryksestä jäsenyviksi periaatteiksi ja jaetuiksi näkökulmiksi. Työorientaatiot sen sijaan kiinnittyvät yhteiskunnallisiin orientaatioihin ja muuttuvat Eeva Liukon (2009, 25–26) mukaan yhteiskunnallisten orientaatioiden myötä. Ne myös toimivat joustavasti tilanteiden ja toimintaympäristöjen ehdoilla. Vaikka orientaatioille ei ole muodostunut vakiintunutta asemaa tai vakiintuneita nimityksiä, psykososiaalisella lähestymistavalla on vakiintunut asema sosiaalityön diskurssissa.

Vuonna 1997 Timo Toikko kuvasi psykososiaalisen työn sosiaalityön *lähestymistavaksi*. Psykososiaalinen lähestymistapa huomioi sosiaalisen ympäristön lisäksi yksilön identiteettikehitykseen, toimintoihin ja kokemuksiin vaikuttavia tekijöitä (Granfelt 1993, 203; Hollis 1970; Raunio 2009, 178–182; Sipilä 2011; Granfelt 1993). Psykososiaalisessa yksilötyössä korostuvat asiakassuhteen muodostumisen ja asiakkaan tasavertaisen kohtaamisen merkitys (Sipilä 2011, 55; Juhila 2006; Toikko 2009, 284). Tapauskohtaisen työn keskeinen anti on sen yksilönäkökulmassa, joka huomioi persoonallisuuden ja sosiaalisen kontekstin keskinäisen suhteen. Muutoksen katsotaan lähtevän aina yksilön sisäisestä muutoksesta. Sosiaalisen ympäristön vaikutus muutoksen syntyyn on tärkeä. Ihminen on ikään kuin sosiaalisten suhteidensa summa. (Hollis 1970; Toikko 2009, 274.)

Psykososiaalisella sosiaalityöllä on myös orientaatiota ja lähestymistapaa kapeampi ja selkeämpi tulkinta, josta käytetään nimitystä *työote*. Se pyrkii toimivien ja vahvistavien menetelmien löytämiseen. (Granfelt 1993, 203.) Riitta Granfeltin (1993, 187–188) mukaan ruotsalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa psykososiaalinen sosiaalityö nähdään psykoterapeuttisen ja yhteiskunnallisen muutostyön teoriaperinteen yhdistelmänä. Granfelt (1993, 196–197) kuvaa ennaltaehkäisevän ja korjaavan psykososiaalisen työn eroavan toisistaan. Erityisesti korjaavaan psykososiaalisesta työhön liittyy systemaattinen ja strukturoitu ote, joka edellyttää vahvaa metodista työskentelytapaa ja pitkäkestoista asiakasprosessia. Korjaava psykososiaalinen työ tähtää hänen mukaansa asiakkaan elämäntilanteen korjaantumiseen muuttamalla hänen toimintaedellytyksiään suotuisammiksi. Granfelt myös korostaa, että psykososiaalinen työ muutostyönä eroaa psykoterapian psyykkisiin kysymyksiin keskittyvästä työskentelyotteesta huomioiden myös kontekstuaalisen ja yhteiskunnallisen muutoksen näkökulman.

Suomalaisen sosiaalityön kontekstissa teoriataustaltaan monitieteisen ja moniammatillisen psykososiaalisen työn asema on ollut myös ristiriitainen (Toikko 2009, 285–286). Psykososiaaliselle lähestymistavalle ominainen terapeuttinen luonne (Granfelt 1993; Wolfsohn 2015–2020; Toikko 2009) on rakentanut sosiaalisen ja psykologisen tutkimuksen välille jännitteitä ja ongelmallisuutta (Toikko 2009, 285–286). Kriittistä keskustelua sosiaalityön historiassa ovat herättäneet persoonallisuuden diagnostiikkaan liittyvä ajattelu, jossa saattaa nähdä yhtäläisyysmerkin sosiaalityön yksilötyön ja psykoterapian välillä (Bernler & Johnsson 1985, 17). Ruotsalaistutkijoiden Gunnar Bernlerin ja Lisbeth Johnssonin (1985, 16) mukaan käsite psykososiaalinen korostaa sosiaalityössä olevan tarvetta sekä psykologiselle että sosiaaliselle ymmärrykselle. Bernlerin ja Johnssonin mukaan ruotsalainen psykososiaalinen sosiaalityön suuntaus rinnastuu monin tavoin yhdysvaltalaiseen psykososiaalisen työn kehitysvaiheisiin. 1930-luvulla yhdysvaltalaisen Florence Hollisin (1970, 35–75; myös Bernler & Johnsson 1985, 16, 18–19) kehittämä käsite *psykososiaalinen terapia* kuvastaa heidän mukaansa psykologisen ja sosiaalisen ajattelutavan yhteenkietoutuneisuutta. Bernler ja Johnsson painottavat psykososiaalisen työn käsitteen kulkevan sosiaalityön moninaisessa historiassa sosiaalista ja psykologista ajattelua yhdistävänä punaisena lankana. Niin Riitta Granfeltin (1993, 191–192) kuin Anita Sipilän (2011, 56) mukaan psykososiaalinen ote määrittää koko sosiaalityötä ja tarjoaa sosiaalityölle tärkeän lähtökohdan inhimillisen kärsimyksen ymmärtämiseen ja käsittelyyn.

Psykososiaalisen työotteen merkitys on Riitta Granfeltin (1993, 198) mukaan sen kokonaisvaltaisuudessa. Psykososiaalisen työn luonnetta yhtenäisenä sosiaalityön osana tulisi selkiyttää. Granfelt esittelee ruotsalaispsykologi Göran Sandellin kehittämää, kolmivaiheista psykososiaalisen toiminnan prosessia, jossa pyritään ihmisen minuutta vahvistavaan muutokseen (intrapsyykkinen taso), rajojen selventämiseen perheen ja lähiyhteisön rakenteissa ja prosesseissa (interspsyykkinen taso) sekä asiakkaan yhteiskunnallisen osallisuuden tukemisessa (rakenteellinen taso). Suomessa sosiaalityön painotukset ovat olleet yhteiskuntatieteellisessä ja sosiaalitieteellisessä näkökulmassa. Psykoterapian psykologinen näkökulma tulee Granfeltin mukaan sosiaalityössä laajentaa jatkossa myös sosiologisen kulttuurintutkimuksen ja elämäntutkimuksen suuntaan, mikä tarjoaa työlle myös metodista pohjaa.

Sosiaalityössä hyödynnetyt psykososiaaliset työtavat eroavat psykologian työmenetelmistä tarkoittaen sosiaalityön käytäntöön sovellettuja terapeuttisia ja psykologisia näkökulmia. Niiden avulla sosiaalityöntekijä pystyy tunnistamaan asiakkaan sosiaalista ongelmakenttää ja tukemaan häntä vaikeissa ja kuormittavissa sosiaalisissa elämäntilanteissa. (Sipilä 2011, 53–55; Rostila 2011; Raunio

2009; Toikko 2009; Weckroth 2007, 426–436; Sipilä 1989, 200–300; Hollis 1970.) Psykososiaalinen työskentely on ruotsalaistutkijoiden Gunnar Bernlerin ja Lisbeth Johnssonin (1985, 11) mukaan asiakkaan moniammatillista tukemista ja ohjaamista psykologian ja sosiaalityön ajattelutapoja ja menetelmiä yhdistellen. Asiakasprosessiin kuuluu olennaisesti *muutos*, jonka kehitystä ohjauksessa seurataan vaiheittain. Tämä edellyttää työntekijän ja asiakkaan yhteistä vastuunottoa muutostavoitteista. Keskeistä on ohjausprosessiin liittyvä kiinteä seuranta ja toimintojen oikea ajoitus. Muutostyönä psykososiaalista sosiaalityötä pitää Riitta Granfeltin (1997, 199) mukaan jäsentää ihmisen omana työnä ei hänen muuttamisenaan.

Psykososiaalisen sosiaalityön tulkinnoissa voi nähdä useita eri tulkinta- ja toimintatasoja. Ennen käsitteen psykososiaalinen keksimistä caseworkin kehittäjä Mary Richmond (1917) korosti asiakkaan *elämäntilanteen tarkkaa kartoittamista* sosiaalisen diagnoosin avulla. Gordon Hamiltonin (1940) pyrkimyksenä hänen luodessaan psykososiaalisen käsitteen oli osoittaa ihmisen riippuvaisuus elämäntilanteestaan ja ympäristöstään ja niiden vaikutus hänen elämäänsä (*person – in – situation*). Sosiaalityön tulkintana psykososiaalinen sosiaalityö voidaan laajimmillaan nähdä Anita Sipilän tapaan koko sosiaalityön *perusajatuksena* tai *eetoksena*. Timo Toikko puolestaan kutsuu psykososiaalista ajattelua sosiaalityön *lähestymistavaksi*. (Sipilä 2011, 55–56; Toikko 2009; Granfelt 1993.) Psykososiaalinen sosiaalityö kuvataan myös (Raunio 2009; Granfelt 1993; Sipilä 1989) *orientaatioksi*, joka ohjaa sosiaalityötä tietynlaiseen ajatteluun, kuten kokonaisvaltaisuus, ymmärtäminen, dialogisuus, reflektointi ja sisäinen ymmärrys. *Työorientaationa* (THL 2019) psykososiaalinen näkökulma ohjaa työskentelyä. Psykososiaalisen *työotteen* tavoitteena on vahvistavien menetelmien löytäminen (Granfelt 1993; Bernler & Johnsson 1985). *Työmenetelmänä* psykososiaalinen sosiaalityö toteuttaa psykodynaamisia, terapeuttisia ja valmentavia menetelmiä (ks. esim. Bernler & Johnsson 1985).

5.3 Psykososiaalinen orientaatio ja työmenetelmät taloussosiaalityössä

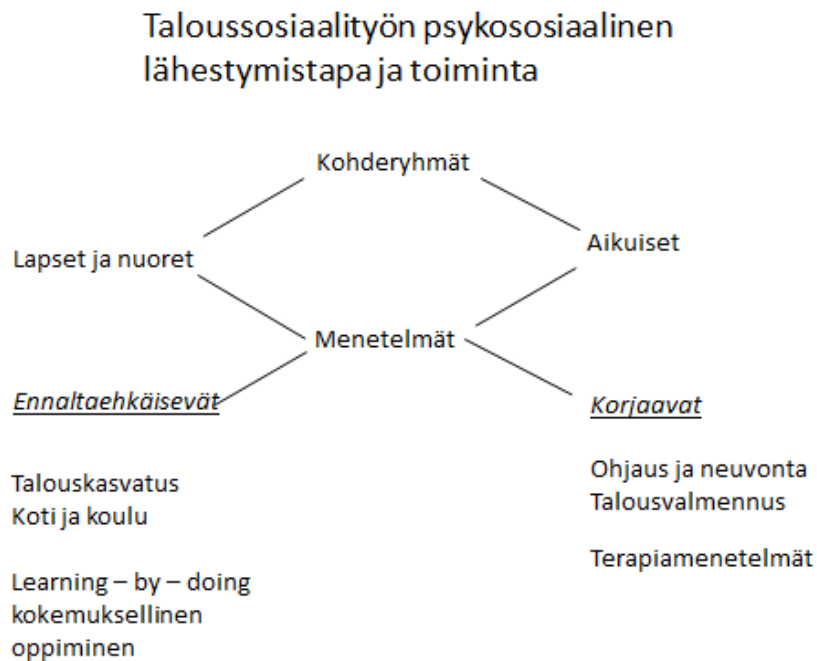
Taloussosiaalityö poikkeaa perinteisestä taloudellisesta sosiaalityöstä, ohjauksesta ja neuvonnasta sille ominaisen kontekstuaalisen ja yhteiskunnallisen lähestymistavan vuoksi. Tämä näkökulma nousee esiin Sherradenin ja Huangin (2019) esittämässä teoriassa taloussosiaalityön makro-, mezzo- ja mikrotason toiminnasta. Tässä voi nähdä yhtymäkohtia Riitta Granfeltin (1993, 198; myös Bernler & Johnsson 1985, 19; Hamilton 1940) kuvaamaan ruotsalaispsykologi Göran Sandellin psykososiaalisen toiminnan kolmivaiheiseen prosessiin (luku 5.2.), joka huomioi sekä ihmisen sisäisen, ulkoisen että yhteiskunnallisen ulottuvuuden kokonaisvaltaisesti. Toiminnalla tavoitellaan taloussosiaalityön tavoin

yhteiskunnallista inklusiota. Psykososiaalisen työn luonteeseen ei Göran Sandellin ajattelussa kuulu Sherradenin ja Huangin kuvaaman makrotason (luku 2.2) yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tai mezzotason koulutukseen liittyvä toiminta vaan psykososiaalisen työn nähdään operoivan lähinnä Sherradenin ja Huangin kuvaamalla mikrotasolla ihmisen kanssa tehtävän työn parissa. Psykososiaalinen toiminta pyrkii vahvistamaan yksilöä kohti yhteiskuntaa. Psykososiaalinen terapiapainotteinen työ ei psykososiaalisen toiminnan määritelmien mukaan (Granfelt 1993; Bernler & Johnsson 1985) näyttäytyä vaikuttamistoimintana vaan menetelmänä, joka vahvistaa ihmistä toimimaan osana yhteiskuntaa. Psykososiaalinen sosiaalityö sen sijaan nähdään psykoterapeuttisen ja yhteiskunnallisen muutostyön teoriaperinteen yhdistelmänä. (Granfelt 1993, 187–188.) Tällä ajattelulla on liittyviä psykososiaalisen käsitteen alkuperäiseen tavoitteeseen (person – in – situation, myös person – in – environment), jolloin käsitteellä haluttiin käytännön sosiaalityössä yhdistää yksilölle tarjottava tuki ja sosiaalinen reformi (Cornell 2006, 50). Sosiaalityön psykososiaalinen muutostyö eroaa psykoterapian työskentelyotteesta huomioimalla kontekstuaalisen ja yhteiskunnallisen muutoksen näkökulman.

Taloussosiaalityöllä on sosiaalityön psykososiaalista toimintaa laajempi kehikko sen pyrkiessä talouskasvatukseen ja -koulutuksen lisäämiseen, taloudellisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja yhteiskunnalliseen sekä globaaliin ja poliittiseen vaikuttamiseen (Sherraden & Huang 2019). Psykososiaalista lähestymistapaa voi tulkita taloussosiaalityön viitekehyksessä holistiseen, ymmärtävään ja kontekstuaaliseen ajatteluun ohjaavana *etoksena* tai *lähestymistapana* (Sipilä 2011, 55–56; Toikko 2009; Granfelt 1993). Toiminnan tasolla psykososiaalinen lähestymistapa voidaan nähdä myös taloussosiaalityön asiakastoiminnassa *työorientaationa* ja *työotteena* (Granfelt 1993; Bernler & Johnsson 1985; Wolfsohn 2020).

Taloudellisen näkökulman ja ekonomistisen ajattelun korostuminen lisää taloudellisen osaamisen tarvetta kaikkialla yhteiskunnassa. Maailmanlaajuisesti lisääntyvä digitaalisen talousosaamisen vaatimus nostaa esiin Sherradenin ja Huangin (2019, 12–13, 17) taloussosiaalityön yhteiskuntastrategisen tavoitteen pyrkiä tukemaan taloudellisten mahdollisuuksien ulkopuolelle jääviä ryhmiä. Yhteiskunnallinen osallisuus vaatii toteutuakseen paitsi henkilökohtaisia taloustaitoja myös emansipatorista toimintaa erilaisten väestöryhmien diskriminoinnin poistamiseksi. Yhteiskunnallinen osallisuus periytyy parhaimmillaan vanhemmilta lapsille. Myös koululla on suuri merkitys taloustaitojen opettamisessa. Sherraden ja Huang (2019) pitävät talouskasvatusta ja ennaltaehkäisevää

toimintaa taloussosiaalityön keskeisenä toimintakenttänä. Luvun lopussa esitetyssä kaaviossa (kuvio 2) kuvattua taloussosiaalityön psykososiaalista toimintaa käsitellään tämän luvun alaluvuissa.

Kuvio 4. Taloussosiaalityön psykososiaalinen lähestymistapa ja toiminta (Kirsi Niukko 2020).

5.3.1 Ennaltaehkäisevä taloussosiaalityö ja talouskasvatus

Sherradenin ja Huangin (2019) mukaan talouskasvatus ja ennaltaehkäisevä toiminta ovat olennainen osa taloussosiaalityön toimintaa. Talouskasvatuksen tärkeyttä kirjoittajat kuvaavat mezzotason (luku 2.2.) toiminnassa, joka kohdistuu yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle jäämässä olevien koulutukseen. Sherradenin ja Johnssonin (2007; 2010, 6, 8) mukaan nykyisenkaltainen talouskasvatus ei huomioi riittävästi ulkoisten olosuhteiden vaikutusta kuten sitä, että ihmisen toiminta on riippuvaista hänen saavutettavissa olevista resursseistaan. Yhteiskunnallisella tasolla luokkien ja sosiaalisten ryhmien toimintaympäristöt ja olosuhteet vaihtelevat. Sen vuoksi taloussosiaalityön perspektiivi ulottuu yksilön sisäisten tekijöiden lisäksi ympäristöön ja yhteiskuntarakenteellisiin tekijöihin sekä politiikkaan asti. Talouskasvatus on tärkeällä sijalla taloustaitojen oppimisessa. Eri ryhmille kuten koululaisille ja opiskelijoille, suunnatun koulutuksen tuloksia on tutkittu riittämättömästi, eikä oikeita menetelmiä ole helppo löytää.

Lycy M. Delgadillo (2016, 50–52) yhdistää taloussosiaalityön parissa toteutettavan talouskasvatuksen aikuiskasvatukseen ja korjaaviin menetelmiin. Hän erottaa toisistaan *talouskasvatuksen (financial education, edukaatio)*, *talousvalmennuksen*, *talousneuvonnan (financial counseling)*, *taloussuunnittelun (financial planning)* ja *talousterapian*. Delgadillo (2016, 51–52) korostaa humanistisen näkökulman merkitystä. Työntekijän tulee uskoa asiakkaan luonnolliseen kasvupotentiaaliin sekä työntekijän ja asiakkaan tasavertaisen yhteistyön ja empatian merkitykseen. Työskentelytavat muodostuvat kognitiivisbehavioraalisista menetelmistä. Tavoitteen asettamiseen liittyvät näkökulmat yhdistyvät motivaation, itsesäätelyn ja kiintymyksen teemoihin. Aikuiskasvatuksessa pedagogian käsite korvataan käsitteellä *andragogia*, joka kuvaa aikuisen konstruktivistista, aiempaan tietoon ja taitoihin perustuvaa oppimistapaa. Aikuiskasvatuksen sijaan tarvitaan terapeuttisempaa toimintaa, kun taloudenhallinnan muutostarpeisiin liittyy vakavaa elämänhallinnan problematiikkaa. Seuraavassa luvussa kuvataan taloussosiaalityön terapeuttista näkökulmaa.

5.3.2 Taloussosiaalityön terapeuttinen näkökulma

Sherradenin ja Huangin (2019) kuvaama mikrotason toiminta taloussosiaalityössä käsittää ihmisten parissa tehtävän sosiaalityön, kuten terapeuttisen toiminnan. Psykososiaalisen sosiaalityön tutkimuksen uranuurtajiin kuuluva yhdysvaltalainen Florence Hollis (1970, 72) korostaa sosiaalityön terapeuttista otetta, jonka avulla kyetään pureutumaan ongelmien psykososiaaliseen ytimeen ja niiden laaja-alaiseen, monimutkaiseen systeemiin. Siksi psykososiaalinen työskentely edellyttää holistista ja monitieteistä otetta. Psykodynaamista psykososiaalisen työn suuntausta Ruotsissa edustavien Gunnar Bernlerin ja Lisbeth Johnssonin (1985) mukaan psykososiaalisessa asiakastyöskentelyssä olennaista on sen moniammatillisuus, metodisuus ja tavoitteellinen pureutuminen ongelman taustalla esiintyviin sosiaalisiin ja systeemiin ilmiöihin. Keskeistä on asiakkaan sosiaalisten suhteiden huomioiminen sekä asiakkaan omien resurssien tunnistaminen ja käyttöönotto. Pelkkä ymmärrys ja taustojen tuntemus eivät riitä, vaan niiden kautta pyritään löytämään muutoksen mahdollistavia menetelmiä. Terapeuttinen työote ohjaa asiakkaan toimintalogiikan paljastamiseen, ymmärtämiseen sekä terapeuttiseen keskusteluun. (Wolfsohn 2015, 2016; Trevithick 2016; Sipilä 2011, 59; Toikko 2009, 276.) Sen tavoitteena on asiakkaan aktivoiminen ja motivoiminen toteuttamaan muutoksia. Tämän toteutuminen tarvitsee tuekseen onnistunutta vuorovaikutusta, refleksiivistä, dialogista ja terapeuttista työotetta sekä pitkää asiakasprosessia. (Raunio 2009; Granfelt 1993, 180–181, 205; Bernler & Johnsson 1985, 9–11.)

Erilaisista teoriaperinteistä psykososiaalisen sosiaalityön käytössä on erityisesti psykodynaaminen, systeemiteoreettinen ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa. Riitta Granfelt (1993, 191–193) korostaa psykodynaamisen teoriaperinteen keskeistä merkitystä osana psykososiaalista työskentelyä. 1900-luvun puolivälin jälkeen vallinnut psykoanalyyttisuuden kritiikki sosiaalityön kontekstissa kohdistui ymmärrykseen siitä, että menetelmä ohjaa sosiaalityötä pois sosiaalisista ongelmista, kuten köyhyydestä ja huono-osaisuudesta. Riitta Granfelt korostaa, että sosiaalityössä keskeistä on perinteisen psykoanalyttisen näkökulman sijaan liittää asiakkaan tilanteet laajempaan sosiaaliseen kehukseen. Psykososiaalinen työ ei ole psykoterapiaa vaan sosiaalityön orientaatio, jonka yhtenä juonteena on terapeutin ulottuvuus. (Mt., 223.) Ruotsalaisessa psykososiaalisen työn kontekstissa psykososiaalinen eroaa psykoterapiasta sen painottaessa elämäntilannetta eikä ihmisen persoonallisuutta (mt., 200). Tavoitteena on siten ihmisen oman muuttumisen myötä pyrkiä myös muuttamaan vallitsevia olosuhteita uudenlaisen itseymmärryksen avulla. Psykososiaalisen työn luonnetta kuvastaa määritelmä, jonka mukaan sen tehtävänä on asiakkaan minuuden vahvistaminen, perheen ja lähiyhteisön huomioonottava työote sekä asiakkaan yhteiskunnallisen osallisuuden edellytyksiä parantava toiminta. (Mt., 199.)

Vaikeissa taloudellisissa ongelmissa keskeisiä ovat elämänhallinnan ongelmat, joissa yhteen kietoutuneina esiintyvät usein ongelmat rahankäytön kanssa, erilaiset riippuvuudet, sairaudet ja mielenterveysongelmat. Kuten psykososiaalisen sosiaalityön, myös taloussosiaalityön psykososiaalisessa viitekehyksessä terapeutilla menetelmällä on keskeinen asema. Sosiaalityössä menetelmä yhdistyy taloudelliseen kyvykkyyteen, yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja emansipaation kysymyksiin (esim. Khan & Bibi 2011) linkittyen siten kyvykkyysteoriaan ja toimintamahdollisuuksien viitekehykseen (Viitasalo 2018, 24–26; Sherraden 2019; 2014; 2010; 2007).

Margaret Sherraden ja Jin Huang (2019, 16) kirjoittavat taloussosiaalityön kehittyneen erityisesti viime aikoina terapeutin, jopa kliinisen työn suuntaan ja siten soveltuvan erityisesti riippuvuuksista, kuten peliriippuvuudesta, kärsiville. Tuolloin pyrkimyksenä on ikään kuin hoitaa taloudelliseen patologiaan liittyväksi diagnosoitua pelihäiriötä sairastavaa asiakasta kognitiivisten, emotionaalisten, käyttäytymiseen sekä sosiaalisiin suhteisiin linkittyvän menetelmän avulla. Osa taloussosiaalityön toiminnasta keskittyykin terapeutin menetelmiin (Financial Therapy) ja psykiatriaan (esim. Benson & al. 2010). Vaikka taloudelliset ongelmat eivät löydy psykiatrisesta tautiluokituksesta, Benson & al. (2010) ovat sitä mieltä, että ne voisivat kuulua esimerkiksi DSM-

luokituksessa psykososiaalisten ja ympäristöllisten ongelmien luokkaan (”most financial issues in the DSM would go under Axis IV: Psychosocial and Environmental Problems”, Benson ym. 2010).

Taloudellisista ongelmista kärsivien auttaminen on suuri haaste sosiaalityölle, saati sosiaalityön ulkopuolisille toimijoille, kuten velkaneuvojille, perintäorganisaatioille ja muille oikeudellisen perinnän parissa toimiville.¹⁸ Terapianäkökulma on yhdysvaltalaisessa sosiaalityössä ollut sosiaalityön näkökulma pitkään. Taloudellisen ja terapeuttisen osaamisen yhdistäminen ja talousterapia edustavat melko uutta lähestymistapaa. Vuodesta 2010 Yhdysvalloissa on julkaistu tieteellistä aikakauslehteä *Journal of Financial Therapy*, 4(2) (Glenn ym. 2019), joka on luonut puitteita talousterapeuttisen teorian ja toiminnan määrittelylle. Talousterapian (Wolfsohn 2020; McCoy ym. 2013, 22) lähtökohtana on pyrkiä auttamaan ihmisiä parantamalla talouskysymyksiin liittyviä asioita, vahvistamalla asiakkaan kokonaisvaltaista hyvinvointia, ihmissuhteita parantamalla, taloudellista stressiä vähentämällä ja kehittämällä taloustaitoja ja elämänhallintaa (Kim, Gale, Goetz & Bermudez 2011).¹⁹ Talousterapia on taloussosiaalityön keskeinen lähestymistapa ja taloussosiaalityö keskeinen osa sosiaalityötä (Wolfsoh & Michaeli 2014, 1). Seuraavassa luvussa pohditaan psykososiaalista lähestymistapaa asiakasprosessin kautta.

5.3.3 Asiakasprosessi

Anita Sipilä (myös Hochuli Freund 2018; Buttner ym. 2018, 11–13; Bernler & Johnsson 1985; Granfelt 1993, 199–200; Wolfsohn 2020; 2016) yhdistää psykososiaalisen työn *tavoitteelliseen ongelmanratkaisuprosessiin*. Taloussosiaalityön kontekstissa sillä tarkoitetaan keinojen löytämistä taloudellisen toimintakyvyn vahvistamiseen. Asiakkaan prosessin etenemistä estävien ajattelutapojen ja elämäntilanteiden tunnistaminen ja huomioiminen on tärkeää. (Bernler & Johnsson 1985, 131.) Asiakkaan *avoimuuden* ja *motivaation* herääminen on muutoksen keskeinen lähtökohta. Ilman motivaatiota asiakas saattaa vetäytyä yhteistyöstä eikä kykene pitkäkestoiseen työskentelyyn. (Wolfsohn 16.8.2019 ja 12.11.2020; Hawkins & Kim 2011; Sällinen 2019, 70–71.) Hanna Pieviläisen (2019, 80) mukaan asiakas saattaa paeta tai hävetä tilannettaan ja sen vuoksi lykkää avun piiriin hakeutumista ajoissa. Näin taloudelliset ongelmat ehtivät kasaantua ja johtaa yhä syvempään

¹⁸ Suomessa muun muassa aikuissosiaalityön ohjaus ja neuvonta, Takuusäätio, kunnalliset ja alueelliset velkaneuvojat ja oikeudellinen perintä (www.oikeus.fi).

¹⁹ The goals of the current financial therapy model include: (a) helping clients, increase couple communication, (b) strengthening relationship stability, (c) decreasing, financial distress, (e), increasing financial management skills, (f) creating an economic locus of control, and (g) improving financial and overall well-being (Kim, Gale, Goetz & Bermudez 2011).

kaaokseen asiakkaan elämässä. Sherraden ym. (2019, xvi) painottavat, että asiakastyöskentelyssä on tärkeää lähteä *asiakkaan lähtökohdista* (Presenting issue), ja siihen yhdistyy *aktiivinen kuunteleminen* (*active listening*), *ei-tuomitseva* (*non-judgemental*), asiakkaan tilanteen ja realiteettien, asenteiden, uskomusten ja toiminnan ymmärtäminen. Asiakas on sidoksissa elämäntilanteisiinsa kuin kuka tahansa meistä. Ensimmäiseksi asiakkaan kanssa ei tulisi psykososiaalisen työn näkökulmista pohtia suoraan ongelmia vaan laajemmin asiakkaan elämäntilannetta ja ajattelutapoja. Asiakkaan *itseääräämisoikeuden* (*self-determinaton*) kunnioittaminen on tärkeää. Työntekijän tulee ymmärtää olevansa tarjoamassa asiakkaalle mahdollisuutta tehdä muutokseen johtavia valintoja ilman asiakkaan käytöksen manipulointia. Tärkeää on myös kulttuurinen ymmärrys sekä erilaisten väestöryhmien ja vähemmistöjen (maahanmuuttajat, vammaiset, köyhät) tasavertainen kohtaaminen. (Wolfsohn & Michaeli 2014; Hawkins & Kim 2011; Viitasalo 2018.) Seuraavassa luvussa esittelen tutkimukseni aineistoa, joka muodostuu psykososiaalista lähestymistapaa taloussosiaalityön käyttöön kehittäneen yhdysvaltalaisen Reeta Wolfsohnin luennoista ja kirjoituksista.

6 TUTKIMUSAINEISTO

Tämän luvun tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva tutkimusaineistosta. Ensimmäisessä alaluvussa taustoitetaan aineiston keruuseen ja analysointiin liittyviä kysymyksiä. Toisessa alaluvussa toteutan aineiston sisällönanalyysia aihepiireittäin luentoja ja blogikirjoituksia teemoitellen ja taulukoiden. Analyysin toinen vaihe esitetään luvussa 7, jossa sovellan Robert K. Yinin (2003, 21; Koistinen & Eriksson 2005, 13) tapaustutkimusmenetelmää.

6.1 Aineiston esittely

Aineistoni käsittää yhdysvaltalaisen taloussosiaalityön opetuksen kehittäjän ja kouluttajan (President at Center For Financial Social Work) *Reeta Wolfsohnin* kirjoituksia ja luentoja vuosilta 2012–2020. Aineisto on koulutuskeskuksen sivuillaan avoimeen käyttöön suunnattua verkkokoulutusmateriaalia. Verkkosivuilla julkaistava Blogi käsittää 43 blogikirjoitusta, joiden laajuus vaihtelee 1–3 sivuun. Verkkoluentoja Wolfsohn on julkaissut 84 kappaletta aikavälillä 27.2.2012–9.4.2020.²⁰ Lisäksi hyödynnän vuonna 2019 julkaistua luentoa Money Story webinar (2019), joka esiintyy erillisellä internetsivulla ja keskittyy narratiiviseen terapiaan metodisesta näkökulmasta. Reeta Wolfsohnin kirjoittamia taloussosiaalityön oppaita aineistoissani oli kolme, joista *Financial Social Work. What it is, What it does, Why it matters in All Economic Times* on julkaistu vuonna 2016 ja *Financial Reality Coping Guide: Covid -19 & Beyond* (2020 a) sekä *Financial Wellness in The Workplace* (2020 b) keväällä 2020. Lisäksi aineistoon kuuluu tieteellisessä aikakauslehdessä *Journal of Financial Therapy* (1:2014) julkaistu Reeta Wolfsohnin haastattelu *Practitioner Profile: An Interview with Reeta Wolfsohn, CMSW*.

Aineistoni on Pertti Alasuutarin (2019, 64) kuvauksen mukaisesti tekijästä riippumatonta aineistoa, jonka olemassaoloa tutkimuksen suorittaminen ei muuta eikä häiritse. Aineiston valintaperusteena oli sen merkitys taloussosiaalityön perustamisen, kehittämisen ja toiminnan näkökulmasta sekä sen kokonaisvaltaisuus teoreettisine, käytännöllisine ja ajankohtaisine ulottuvuuksineen. Tämän tutkimuksen kirjoitushetkellä meneillään olevan covid-19-pandemian vaikutuksista Wolfsohn on ehtinyt toteuttaa avoimeen jakeluun jo kaksi luentoa (9.4.2020, 14.2.2020) sekä taloudellisen selviytymisoppaan (2020 a). Rajauksen perusteena oli myös aineiston riittävyys kuvaamaan

²⁰ Alkuperäiset luennot ovat kuunneltavissa osoitteessa <https://financialsocialwork.com/resources#0a00b135-0b81-4978-929f-cbe4b342537b> ja blogikirjoitukset luettavissa osoitteessa <https://financialsocialwork.com/blog>.

Wolfsohnin käsitystä taloussosiaalityöstä. Aineisto syventää käsitystä psykososiaalisen työn merkityksestä osana taloussosiaalityötä ja siinä hyödynnettäviä menetelmiä. Aineiston ulkopuolelle rajattu sivusto käsittää koulutusorganisaation Certer for Financial Social Work (CSFW) maksullisen, sertifioivan koulutuksen ja siihen liittyvät opetusmateriaalit. Ne jätin sivuun niiden maksullisuuden vuoksi sekä siksi, että tarkoitukseni ei ollut liittyä valmennusryhmään (Financial Wellnss Group) tai suorittamaan opintoja (Certification Program). CSFW:n sivujen kautta pääsee myös suljettuun Facebook-valmennusryhmään, johon en myöskään ole pyytänyt päästä jäseneksi. Ilmaisen aineiston vapaa käyttöoikeus ja avoin saatavuus helpottivat sen hankintaa ja aineiston käytön eettistä pohdintaa. Tekijä ei ole rajoittanut aineiston käyttöä asettamalla sille tekijänoikeuksiin liittyviä ehtoja. Aineistoni muodostuu materiaalista, jonka vapaalle käytölle ja jakamiselle tekijä on antanut luvan sivustolla.

6.2 Aineiston analysointi

Kokonaiskuvan muodostamiseksi olen tässä luvussa teemoitellut luennot ja blogit kahteen taulukkoon (taulukot 1 ja 2). Teemoittelu perustuu luentoaineiston otsikkotasoiseen tarkasteluun sekä blogitekstien läpikäyntiin. Teemoittelun perusteella luennoissa korostuvat taloussosiaalityöstä, taloussosiaalityötä sekä taloudellisen hyvinvoinnin, taloudellisen terveyden ja talousterapian tematiikkaa käsittelevät teemat. Blogeissa korostuvat taloussosiaalityön metodinen ja terapeuttinen sisältö. Muita aihepiirejä olivat taloudenhallinta, talouden suunnittelu ja taloudellinen hyväksikäyttö. Blogiaineistoissa painottui aluksi voimakkaasti taloussosiaalityön terapeuttinen, metodinen sisältö, myöhemmin enemmän tiedottavat ja toimintaa raportoivat kirjoitukset. Kirjoituksia julkaistiin harvemmin vuodesta 2017 lähtien, ja ne painottuivat esimerkiksi kansainvälisistä seminaareista raportoiviin kirjoituksiin. Aineistosta nousee esiin terapia- ja menetelmäkeskeisyys, joka näkyy myös oppaissa, Wolfsohnista tehdyssä haastatteluartikkelissa ja erillisellä verkkosivulla julkaistussa luennossa ”my money story”.

Taulukko 1. Reeta Wolfsohnin online-luentojen sisältö teemoiteltuna.

luentojen teema	luentojen sisältö	määrä
Taloudenhallinta	mitä tehdä rahan kanssa, rahankäyttötaidot, investoinnin perustaidot, taloudellinen lukutaito	5
Taloussuunnittelu	tavoitteiden asettaminen, taloudellinen turva	5
Taloussosiaalityö	tutkimus, yhteisöllinen toiminta, neuvottelutaidot, raha ja mielenterveys, sertifioiva koulutus, hyväksikäytetyn auttaminen, voimaannuttaminen, jakamistalous, taloussosiaalityön rahakäsitys, yrittäjäyys, sähköinen opas, taloussosiaalityön opiskelijoille suunnattu refleктоiva luento	17
Taloussosiaalityö	taloussosiaalityön tukiryhmät, opiskelijoiden talousneuvonta, kulutusluottoihin liittyvä ohjaus	4
Taloudellinen hyvinvointi, terveys ja talousterapia	itsehoito ja jooga, online-terapia, ohjaaminen luotottomaan ajanviettoon ja taloudelliseen hyvinvointiin, taloudellinen hyvinvointi työpaikalla, erityislapsen kanssa, asiakaskeskeinen talousterveyteen liittyvä työskentely sosiaalityössä	11
Taloudellinen hyväksikäyttö	ihmissalakuljetus, vanhusten taloudellinen hyväksikäyttö, lainaaminen, asiakkaan auttaminen taloudellisessa hyväksikäyttötilanteessa	4
Taloudellinen epätasa-arvo	gender	2
Talous ja yhteiskunta	COVID-19, taloudellinen hyvinvointi, taloussuunnittelu	4
Lapset	lapsen rahankäyttö	2
Ihmissuhteet	sosiaaliset suhteet, parisuhde	4
Arjen rahankäyttö	opiskelijat, loma, arjen rahankäytön opas	6
Muut	suunnittelu, rahan merkitys	2

Taulukko 2. Reeta Wolfsohnin blogitekstien sisältö teemoiteltuna. Blogi käsittää 43 kirjoitusta, jotka on kirjoitettu aikavälillä 27.3.2015–6.1.2020.

blogiteemat	blogin sisältö	määrä
Taloussuunnittelu	muutos, suhde rahaan, taloudelliset valinnat	6
Taloussosiaalityön työmenetelmät	voimaannuttaminen, refleктоiva kuunteleminen, vaihemalli, taloudellinen hyvinvointityökalu, strategioita taloussuunnitteluun, muutokseen, motivointi, positiivisen muutoksen ohje, taloudellisesta stressistä selviytyminen, ohjeita tukiryhmän vetäjille, talousterapeuttiset menetelmät, voimaannuttavat menetelmät, transteoreettinen muutostyömenetelmä	22
Taloussosiaalityö	taloussosiaalityön kehittäminen, ohjaaminen voimaannuttavaan muutokseen, palveluohjaajan suhtautuminen talousvaikeuksiin	3
Taloudellinen epätasa-arvo	gender, diskriminointi, kulttuuriset stereotyyppit ja uskomukset	1
Koulutus	opas perheille ja yhteisöille, luento, harjoittelu	3
Kokoukset	kansainväliset ja kansalliset kokoukset ja konferenssit	8

Seuraavaksi pyrin selvittämään, kuinka Reeta Wolfsohnin käsitys taloussosiaalityön psykososiaalisesta luonteesta ilmenee aineiston välityksellä. Analyysin toteuttamiseksi sovellan Robert K. Yinin (2003) tapaustutkimusmenetelmää, jonka avulla teoreettisesta viitekehyksestä muodostetaan neljä keskeistä väittämää, joiden perusteella aineisto jäsennetään neljäksi alaluvuksi. Aavaan väittämien sisältöä tarkemmin alla olevassa taulukossa (taulukko 3). Väittämä 1 koskee taloussosiaalityön yhteiskunnallista tasoa, jota Reeta Wolfsohn ei nimeä psykososiaaliseksi. Väittämän 2 mukaan Wolfsohn kuvaa psykososiaalisen työn yksilötasolla (väittämä 2) tapahtuvaksi muutossosiaalityöksi, joka psykososiaalisen sosiaalityön perusajatuksen mukaisesti huomioi ihmisen kontekstissaan osana ympäristöä ja yhteiskuntaa. Kolmas väittämä kohdistuu taloussosiaalityön teoriataustaan ja neljäs työmenetelmiin.

Taulukko 3. Psykososiaalista lähestymistapaa taloussosiaalityössä ilmentävät väittämät

Psykososiaalisen otteen merkitystä taloussosiaalityössä ilmentävät väittämät	
Muutokseen tähtäävä toiminta	Väittämä 1. Taloussosiaalityön yhteiskunnallisella tasolla rakenteelliseen muutokseen kuten taloudellisen diskriminoinnin vähentämiseen yhteiskunnassa tähtäävä toiminta ei sisällä psykososiaalista näkökulmaa.
	Väittämä 2. Psykososiaalinen taloussosiaalityö toteutuu yksilötasolla ja tähtää yksilötasolla talouskäyttäytymisen muutokseen kontekstuaaliset, ympäristölliset ja yhteiskunnalliset tekijät huomioiden
Teoreettinen tausta	Väittämä 3. Psykososiaalinen taloussosiaalityö kohdistuu aikuisiin ja pohjautuu monitieteiseen teoriataustaan
Menetelmät	Väittämä 4. Psykososiaalinen taloussosiaalityö hyödyntää terapeuttisia, menetelmiä

Seuraavan luvun alalukujen otsikot on muodostettu tutkimuksen teoriaosasta jäsennettyjen neljän keskeisen väittämän pohjalta. Väittämää 1 koskevan luvun 7.1. otsikko on muodostettu luvuissa 2,3 ja 5 kuvattuja taloussosiaalityön ja psykososiaalisen taloussosiaalityön keskeisiä ominaispiirteitä tiivistäen. Väittämän 2 luvussa 7.2 lähestymistapa on muodostettu luvun 5.3 perusteella pohtien taloudelliseen hyvinvointiin ja inklusioon tähtäävän taloussosiaalityön lähestymistapoja psykososiaalisen toiminnan näkökulmasta. Väittämä 3 luvussa 7.3 näkökulma perustuu luvussa 5 kuvattuun psykososiaalisen tutkimuksen psykoanalyttiseen ja psykologian perinteeseen liittyvään historiaan sekä psykososiaalisen sosiaalityön keskeisiin teoreettisiin lähtökohtiin. Väittämä 4 luvussa 7.4. käsittelee taloussosiaalityön hyödyntämiä terapeuttisia menetelmiä, joita käsitellään luvuissa 2 sekä 3 ja tarkemmin luvuissa 5.3.1 ja 5.3.2. Reeta Wolfsohnin aineistoa esittelen viittauksin sekä tutkimusaineistosta poimituin alkuperäisin englanninkielisin sitaatein, joiden käännökset olen upottanut teksteihin sitaattien yläpuolelle.

7 REETA WOLSOHNIN KÄSITYS TALOUSSOSIAALITYÖN PSYKOSOSIAALISESTA LÄHESTYMISTAVASTA

Tämä luku käsittelee Reeta Wolfsohnin käsitystä taloussosiaalityöstä ja psykososiaalisesta toiminnasta. Yhdysvaltalainen Reeta Wolfsohn on keskeinen taloussosiaalityön käsitteen ja toiminnan kehittäjä. Wolfsohn kertoo, että aiemmin eri toimijoilla kuten terapeuteilla oli vain vähän tietoa taloudellisten ongelmien vaikutuksesta ihmiseen elämään. Sen vuoksi asiakkaiden kanssa ei juuri keskusteltu raha-asioista. Asenteet ovat muuttuneet taloussosiaalityön käsitteistön kehittymisen myötä. Samoin 2010-luvun lamalla on ollut vaikutusta. Lama kosketti myös aiemmin vakavaraiseksi miellettyä keskiluokkaa, mikä johti ihmisten köyhtymiseen ja taloudellisen eriarvoisuuden lisääntymiseen. Avuntarve taloudellisissa asioissa lisääntyi. Wolfsohn havaitsi tarpeen koulutukselle, jonka avulla voisi integroida talouden ja rahankäytön kysymykset terapeutiksiin prosesseihin, mikä helpottaisi terapeuttien ja kouluttajien työtä heidän työskennellessään näiden aiheiden parissa. (Wolfsohn 2014, 89.)

7.1 Psykososiaalisen taloussosiaalityön ulottuvuudet ja toimintakentät Reeta Wolfsohnin toiminnassa

Tässä luvussa pohditaan Reeta Wolfsohnin käsitystä taloussosiaalityön tehtävistä ja merkityksestä taloudellisten ongelmien ratkaisuisissa. Vaikka Wolfsohn korostaa taloussosiaalityön terapeutista näkökulmaa ja yksilötyötä, hänen ajattelussaan ja toiminnassaan on myös vahva yhteiskunnallinen ja kansainvälinen ulottuvuus. Tutkimusaineiston kautta välittyy ymmärrys yksilön taloudellisten tilanteiden muotoutumisesta globaalissa, yhteiskunnallisessa, jatkuvasti muuttuvassa kontekstissa. Taloussosiaalityön monitasoista kontekstia kuvatessaan hän viittaa Margaret Sherradenin ja Jin Huangin (2019) kehittämiin käsitteisiin makro-, mezzo- ja mikrotaso (blogikirjoitus 19.10.2016). Blogissaan Wolfsohn esittelee koulutus- ja seminaariohjelmia ja kirjoituksia kansainvälisistä tapahtumista eri puolilla maailmaa. Taloudellisen sosiaalityön kehittämistoiminnan alkuvaiheessa Wolfsohn työskenteli feministisen taloussosiaalityön parissa. Yhteiskunnalliseen talouskasvatuskeskusteluun hän osallistuu luennoillaan, joilla esittelee muun muassa Barack Obaman

käynnistämää talouskasvatusohjelmaa koululaisille maan taloudellisen lukutaidon kehittämiseksi (luento 1.5.2012)²¹.

Reeta Wolfsohnin mukaan perinteinen talouskasvatus on informaatiokeskeistä. Taloussosiaalityö kohdistaa huomionsa asiakkaan talouskäyttäytymiseen ja sen muutokseen tähtäävään toimintaan. Taloussosiaalityö perustuu käsitykseen siitä, että ihmisen suhde rahaan ohjaa taloudellista käyttäytymistä ja määrittää taloudellisia olosuhteita.

Vaikka perinteinen talouskasvatus ja taloussosiaalityön malli jakavat yhteisen aiheen ja tavoitteet sekä hyödyntävät samoja materiaaleja kummankin pyrkiessä taloudellisen informaation ja tiedon jakamiseen, taloussosiaalityön psykososiaalinen lähestymistapa pyrkii kohdistamaan huomionsa yksilön rahasuhteeseen ja taloudelliseen käyttäytymisen tasapainottamiseen sekä pitkäkestoiseen talouskäyttäytymisen muutokseen oppimiseen (Blogikirjoitukset 14.3.2016 ja 23.6.2015.) Perinteinen talouskasvatusmalli johtaa Wolfsohnin mukaan vain lyhytkestoiseen muutokseen toimien siten eräänlaisena ”dieettinä”. Ankara menetelmä ei tarjoa voimaannuttavia kokemuksia. Psykososiaalinen malli tarjoaa muutosta ikään kuin ”terveellisenä elämäntapana” dieetin sijaan. (Blogikirjoitus 23.6.2015.) Yksilön taloustilanteeseen vaikuttaa merkittävästi hänen tapansa suhtautua rahaan. Suhde rahaan on Wolfsohnin mukaan pitkäkestoinen, syvälle juurtunut tunteiden, asenteiden ja uskomusten rakenne, jota määrittää suhde omaan itseen.

Taloussosiaalityön Wolfsohn määrittelee olevan vuorovaikutteista, ihmistä omien ajatustensa tietoiseen havainnointiin ja itsetarkkailuun ohjaavaa toimintaa, jonka monitieteinen, psykososiaalinen lähestymistapa tarjoaa asiakkaalle mahdollisuuden talouskäyttäytymisen muutokseen. Taloudellisten kysymysten yhdistäminen terapeutisiin lähtökohtiin on Wolfsohnin mukaan talouskäyttäytymisen muutoksen lähtökohta ja tie taloudelliseen terveyteen (Wolfsohn 2016, 12.)

7.2 Taloussosiaalityön tavoitteena taloudellinen terveys

Tämä luku käsittelee Reeta Wolfsohnin käsitystä taloussosiaalityöstä tavoitteellisuuden ja psykososiaalisen ulottuvuuden näkökulmasta. Reeta Wolfsohnin mukaan taloussosiaalityö pyrkii edistämään yksilötason tavoitteellisia ongelmanratkaisuprosesseja psykososiaalisen sosiaalityön

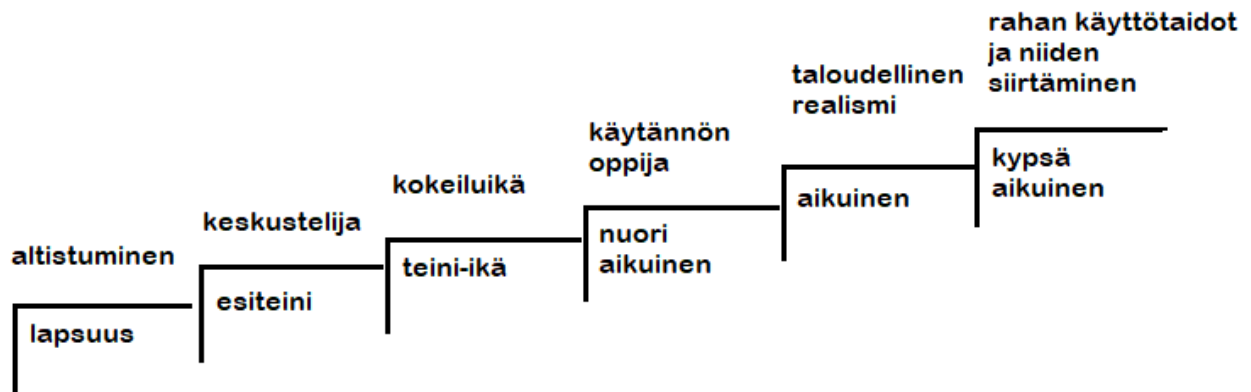
²¹Ks. myös esim: President's Advisory Council on Financial Capability for Young Americans
<https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/Pages/New-President%27s-Advisory-Council-on-Financial-Capability-for-Young-Americans.aspx>

keinoin. Tavoitteena on talouskäyttäytymisen muutos, joka syntyy parantamalla suhdetta rahaan, jolloin taloudelliset olosuhteet muuttuvat. Reeta Wolfsohn käyttää taloussosiaalityön keskeisiä käsitteitä: taloudellinen kyvykkyys, taloudellinen lukutaito ja taloudellinen hyvinvointi. Reeta Wolfsohn puhuu taloudellisen hyvinvoinnin ohella myös taloudellisesta terveydestä. Wolfsohnin näkemyksen mukaan taloudellinen hyvinvointi kytkeytyy taloudellisen tiedon, taitojen ja lukutaidon ohella ihmisen kokonaisvaltaiseen psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen terveyteen. Taloudellisen terveyden perustana ovat Wolfsohnin mukaan rahaan liittyvät, lapsuuden roolimalleista juontuvat ajattelutavat, rahaan kohdistuvat tunteet ja asenteet. Aikuistumisen jälkeen ajattelutapoihin vaikuttavat muun muassa ystävät, kollegat, kumppanit ja media. Suhde rahaan muotoutuu opitun perusteella ja vaikuttaa jokaiseen taloudelliseen päätökseen.

Financial behavior is based on the thoughts, feelings, and attitudes about money developed during childhood and shaped by the people who taught or role modeled money during that period of your life. As you grew older, friends, instructors, colleagues, partners, media etc. became your financial influencers. What you learned about money (were taught, told or observed) formed your relationship with your money and impacted every financial decision you've ever made. (Wolfsohn 2020 b, 7.)

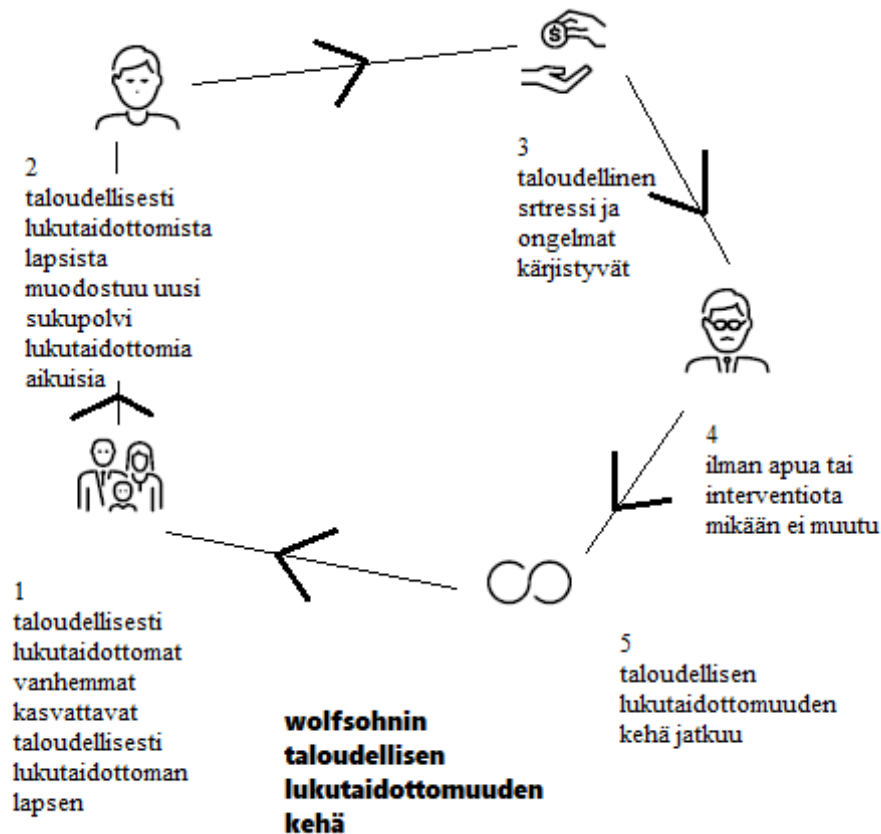
Taloudellisen terveyden Wolfsohn (2020 b, 7; luento 14.2.2019) määrittelee kyvyksi kontrolloida rahankäyttöä ilman, että se aiheuttaa huolta tai stressiä elämässä. Taloudellista terveyttä osoittaa kyky kokea raha voiman lähteenä ja taloudellisten ongelmien poistajana, joka maksimoi fyysisen, henkisen ja emotionaalisen terveyden (Silverman 2018). Taloudelliset ongelmat ovat mielen tasolla kehkeytyviä ongelmia ja liittyvät toisinaan muihin sairauksiin. Taloudellinen käyttäytyminen voi olla myös itsessään ei-tervettä ostamiseen liittyvää irrationaalista käyttäytymistä, kuten ostamisesta aiheutuvat posttraumaattiset reaktiot (PTSD, Post-Traumatic Spending Disorder), jotka liittyvät ihmisen elämässä olevaan taloudelliseen ahdinkotilaan. Taloudelliset flashback-kokemukset, muistin takaumat, tuovat mieleen menneen traumaattisen taloudellisen tapahtuman. (Luento 13.3.2020.) Reeta Wolfsohn kutsuu taloudelliseen hyvinvointiin tähtäävää toimintamalliaan *kokonaisvaltaiseksi talousterveyden malliksi* (Wolfsohn Whole Person Financial Health Model, ks luku 7.3.).

Wolfsohn kuvaa talousterveyden kokonaisvaltaisuutta elinkaarimallin avulla (kuvio 6): lapsuusvaihe kuvastaa altistumista taloudellisille vaikutteille ja talouskäyttäytymisen malleille, esiteinvaihe kykyä keskustella rahasta, teini-ikäisyysvaihe rahankäytön kokeiluja. Nuori aikuinen oppii rahankäyttöä, aikuinen rahankäyttäjä hallitsee taloudellista realismia ja kypsä aikuinen omaa hyvät rahankäyttötaidot sekä kyvyn siirtää taitoja eteenpäin. (Luento 12.11.2019.)

Kuvio 5. Taloudellisen terveyden elinkaarimalli Reeta Wolfsohnin mukaan. (Alkuperäinen kuvio liitteessä 3. Wolfsohn's life-cycle of Financial Wellnes Model, luento 12.11.2019. Alkuperäisestä suomeksi muokannut Kirsi Niukko 2020)

Taloudellista terveyttä kuvastaa rahankäyttötaito, jonka Wolfsohn liittää taloudellisen lukutaidon (financial literacy) ja lukutaidottomuuden (financial illiteracy) käsitteisiin. Nämä muodostavat Wolfsohnin ajattelussa taloussosiaalityön keskeinen käsiteparin. Hän kuvaa taloudellisen lukutaidon ylisukupolviseksi, kehälliseksi jatkumoksi, jossa lapsi perii lukutaidon vanhemmiltaan (kaavio alkuperäinen liitteessä) ja antaa sen perinnöksi omille lapsilleen. (Vrt. luku 7.1. taloudellinen sosialisatio, Sherraden 2010, 4.) Taloudellisen lukutaidon puuttuessa lapselle syntyy aikuiseksi kasvettuaan taloudellisia ongelmia, stressiä ja niiden myötä mielenterveysongelmia, joista ihminen ei selviä omin avuin (luento 28.6.2019). Talouskäyttäytymisen muutokseen taloudellisista ongelmista kärsivä tarvitsee tukea.

Kuvio 6. Taloudellisen lukutaidottomuuden kehä (Alkuperäinen kuvio liitteessä 4, Wolfsohns Cycle of Financial Illiteracy, luento 28.6.2019; 2016, 11. Alkuperäisestä suomeksi muokannut Kirsi Niukko 2020).

Reeta Wolfsohn kuvaa taloudellista lukutaitoa osaksi taloudellista kyvykkyyttä säästöjen, kulutuksen, taloudellisen turvan ja talouskäyttäytymisen ohella. (Luento 1.5.2012.) Taloudellista lukutaitoa tutkineen Margaret Sherradenin (2010, 15, 18; myös 2012) mukaan taloudellinen lukutaito voidaan saavuttaa talouskasvatuksen avulla. Taloudellinen lukutaito ohjaa ihmistä taloudelliseen tasapainoon ja hyvinvointiin. Koulutuksen ongelmaksi Sherraden näkee kuitenkin usein sen syyllistävän otteen ja sen, että usein erityisesti kaikkein eniten koulutuksen tarpeessa olevat, matalatuloiset ja huono-osaiset jäävät sen ulkopuolelle. Myös Reeta Wolfsohn korostaa perinteisen talouskasvatuksen aiheuttavan ennemminkin vastustusta ja vastentahtoisuutta kuin innostuneisuutta (luento 1.5.2012). Sherraden ja Johnsson (2007, 126) korostavat koulutuksen olevan vaikuttavaa, kun se kohdentuu oikein sitä saavaan ryhmään. Opetustapana tehokkainta on *kokemusperäinen oppiminen* (experimental education, myös pragmaattinen oppiminen). Erityisesti lapsena ja nuorena omaksutut käsitykset ovat tärkeitä. Oppimisprosessissa käsitteellinen ajattelu ja uuden kokeminen nivoutuvat toisiinsa oikeassa

oppimisympäristössä. Oppimisen kannalta tärkeää on konkreettinen harjoittelu, esimerkiksi oman säästötilin perustaminen. (Mt., 128.)

Talouskasvatus kohdistuu eri tavoin aikuisiin kuin nuoriin. Taloudellisesta lukutaidottomuudesta johtuvat talousongelmat tarvitsevat tuekseen taloudelliseen lukutaitoon ohjaavan toimintamallin. Talouskäyttäytymisen muutosprosessissa on Wolfsohnin mukaan keskeistä, että ihminen tunnistaa muutostarpeensa. Muutoshalun voivat estää häpeä, syyllisyys, defenssit, stressi ja muu haitallinen talouskäyttäytyminen, jota Reeta Wolfsohn (luento 16.8.2019; Wolfsohn & Michaeli 2014, 87) kuvaa *itsesabotaasiksi* (self-sabotaging behaviour). Hänen mukaansa taloudellinen tilanne ei muutu, ellei negatiivista ajattelutapaa saada muuttumaan ja ihmisen kunnioitusta, luottamusta ja toivon tunnetta itseään ja elämäänsä kohtaan lisääntymään. Itsesabotaasille ovat ominaisia virheelliset, irrationaaliset ajattelutavat ja uskomukset, sitoutumattomuus muutokseen ja juuttuminen vallitsevaan tilanteeseen. Itsesabotaasi estää eteenpäin pääsyn elämässä. (Blogiteksti 31.5. 2016; luento 28.6.2019.) Taloussosiaalityön tehtävänä Wolfsohnin mukaan on asiakkaan tukeminen parantamaan itse taloudellisia olosuhteitaan. Wolfsohnin ammattilaisille tarjoaman koulutuksen tavoitteena ei ole ohjata työntekijöitä vain pelkkään avuntarjoamiseen vaan tarjoamaan asiakkaille työkaluja voimaantumiseen ja itsensä ohjaamiseen kohti muutosta. Sen myötä epätoivo vähenee ja tuhoisa talouskäyttäytyminen muuttuu.

The Financial Social Work model does not focus on giving you the tools and knowledge to offer a helping hand to others. Instead, you will empower others to take their own steps to improve their present financial circumstances while avoiding the cycle of financial despair by changing destructive behaviors as it pertains to spending and saving. (Blogi 14.3.2016)

Wolfsohn (luento 16.8.2019) korostaa, että psykososiaalisena toimintana taloussosiaalityön tarkoitus on olla voimaannuttavaa ja kokonaisvaltaista. Siihen päästäkseen asiakkaan kanssa on työskenneltävä riittävän pitkään ja tiiviisti. Talouskäyttäytymisen muutoksen edellytyksenä on, että asiakas oivaltaa toimivansa itseään varten, ei muiden vaatimuksesta. Muutos on yksilöllinen ja henkilökohtainen, omaan hyvinvointiin kohdistuva prosessi. (<https://financialsocialwork.com/about>) Talouskäyttäytymisen muutokseen tarvittavia menetelmiä Wolfsohn pohjustaa monitieteisellä teoreettisella ajattelulla, jota avataan seuraavassa luvussa.

7.3 Taloussosiaalityön teoreettinen tausta - talouskäyttäytymisen muutosmalli

Wolfsohnin ajattelu perustuu luvussa 5 kuvattuihin psykososiaalisen sosiaalityön lähtökohtiin hänen korostaessaan ihmisen koko elämänkaaren, kontekstin ja ympäristön merkitystä. Wolfsohn (2014, 90) hyödyntää myös aikuiskasvatuksen viitekehystä, joka tarjoaa lähestymistavan monimuotoisen menetelmävalikon hyödyntämiseen pyrittäessä asiakkaan uudenlaisten ajattelutapojen ja käyttäytymisen oppimiseen. *Integratiivisen lähestymistavan* (Integrated approach; ks. myös McCoy ym. 2013, 24–25)²² avulla Wolfsohn yhdistelee aikuiskasvatusta taloussosiaalityön kognitiivisbehavioraalisiin ja terapeuttisiin teorioihin.

Financial Social Work incorporates an *integrative approach*, which focuses on a behavioral and cognitive framework that empowers clients to take control of their money and gain control of their lives (Wolfsohn 2014, 90).

Wolfsohn linkittää ajattelunsa taloussosiaalityön keskeiseen ajatteluun kuvatessaan taloussosiaalityön tavoitteena olevan purkaa asiakkaan taloudellisten ongelmien taustalla olevia tunteita, käsityksiä ja uskomuksia (ks. luku 3.3). Tavoitteena on käyttäytymisen muutos, jonka myötä asiakas oppii hallitsemaan kontrolloimaan raha-asioitaan ja elämäänsä. Taloudellisen omistajuuden teorian avulla (*Financial ownership theory*, 2020, 15) Wolfsohn korostaa raha-asioiden kuuluvan ihmiselle itselleen. Jokaisella on oma taloudellinen subjektiivisuus, joka hänen tulee ottaa haltuunsa ja omistaa itse raha-asiansa.²³ Koulutuksessaan Wolfsohn ohjaa asiantuntijoita erilaisten menetelmien ja strategioiden oppimiseen. Koulutustoiminnan taustalla vaikuttavat erityisesti Prohaskan, diClementen ja Norcrossin transteoreettinen muutosmalli ja Mezirovin aikuiskasvatusteoria.

Wolfsohnin hyödyntämä *Mezirowin teoria* (Mezirows Transformative Learning Model) painottaa aikuisen oppimismuodolle ominaista kriittistä reflektiota (ks. luku 7.1.) olennaisena osana oppimis- ja muutosprosessia. Lähtökohtana on aikuisiän oppimiskokemuksiin liittyvä reflektioiva ote, jonka avulla ihminen oppii näkemään itsensä ja elämänsä uudella tavalla. Aikuisoppijan oppimisprosessi perustuu oppijan omaan motivaatioon ja tahtoon, mikä pohjautuu psykoanalyttiseen haluteoreettiseen käsitykseen, jossa jonkin asian puutteen kokemus on keskeinen lähtökohta muutoksen tavoittelulle.

²²Integration provides the foundation for a manualized approach to financial therapy, shaped by the writings of narrative theorists and select cognitive-behavioral interventions that can be used both by mental health and financial professionals. (McCoy & al. 2013, 24–25.) Integrated Approach: Looking at the complex systems as a whole (Urban Dictionary) Integroiva lähestymistapa tarkastelee kompleksisia systeemejä kokonaisuutena. Suomessa menetelmää on käytetty muun muassa integratiivisessa psykoterapiassa, joka perustuu asiakkaan omaan motivaatioon ja aktiivisuuteen. Terapiamuoto on kognitiivisen psykoterapian monitieteinen, laaja-alaisesti asiakkaan kontekstin huomioiva lähestymistapa ja työote, ei teoria tai yhtenäinen tekniikka (ks. esim. <http://www.integratiivinenpsykoterapia.fi/>)

²³ Käsite Financial ownership viittaa taloustieteelliseen omistajuusteoriaan (Ownership-theory, esim. Backus & al. 2019; myös esim. psykologinen omistajuus)

(Ks. esim. Juntumaa 2008, 26–30.) Reeta Wolfsohnin mukaan taloussosiaalityön toimintamalli konkretisoituu Prohaskan, DiClementen ja Norcrossin (1992) luomassa transteoreettisessa muutosmallissa (Transtheoretical Model of Financial behavioral change, Blogi 1.6.2015.)

Korjaavien menetelmien ja terapeuttien taitojen osaamisen tarve taloussosiaalityössä on suuri. James O. Prohaskan & al. (1992, 102) teorian mukaisesti talousterapian kontekstissa psykodynaaminen *transteoreettinen muutosmalli* (Trans - theoretical approach for financial empowerment) toimii taloudellisen voimaannuttamisen menetelmänä. Menetelmä on alun perin kehitetty addiktiivisen käyttäytymisen muutosmalliksi. Sitä on sovellettu päihdeongelmien hoitoon ja hyödynnetty myös tupakoinnin ja painonhallinnan ongelmissa.²⁴ Transteoreettinen muutosmalli²⁵ (Transtheoretical behaviour changing Model, Prohaska, DiClemente & Norcross 1984/ 1992; myös Delgado 2016, 56) pyrkii vaikuttamaan askel kerrallaan asiakkaan käyttäytymisen muutokseen. Prohaska & al. kuvaavat asiakkaan henkistä muutosta viisivaiheiseksi prosessiksi (5-step-process), joka jakautuu esi-pohdiskeluvaiheeseen (coteplation), pohdintavaiheeseen (contemplation), valmistautumisvaiheeseen (preparation), toimintaan (action), ylläpitoon (maintenance) ja ongelman uusiutumiseen (relapsi, relapse). (Blogi 1.6.2015.) Reeta Wolfsohn (luento 28.6.2019) soveltaa Mezirovin oppimisteorian ja transteoreettisen muutosmallin (Prohaska & al. 1992) lähestymistapoja *psykodynaamisessa taloussosiaalityön mallissa*, joka liittyy talouskäyttäytymisen muutosprosessin Prohaskan malliin pyrkien luomaan talouskäyttäytymisen muutokselle vaiheittaisen rakenteen: muutostarpeen tunnistaminen, sitoutuminen muutokseen, tiedot ja taidot, menneestä oppiminen ja tulevaan valmistautuminen, lisäksi erillisenä takapakkeihin (relapsi) valmistautuminen. (Luento 28.6.2020.)

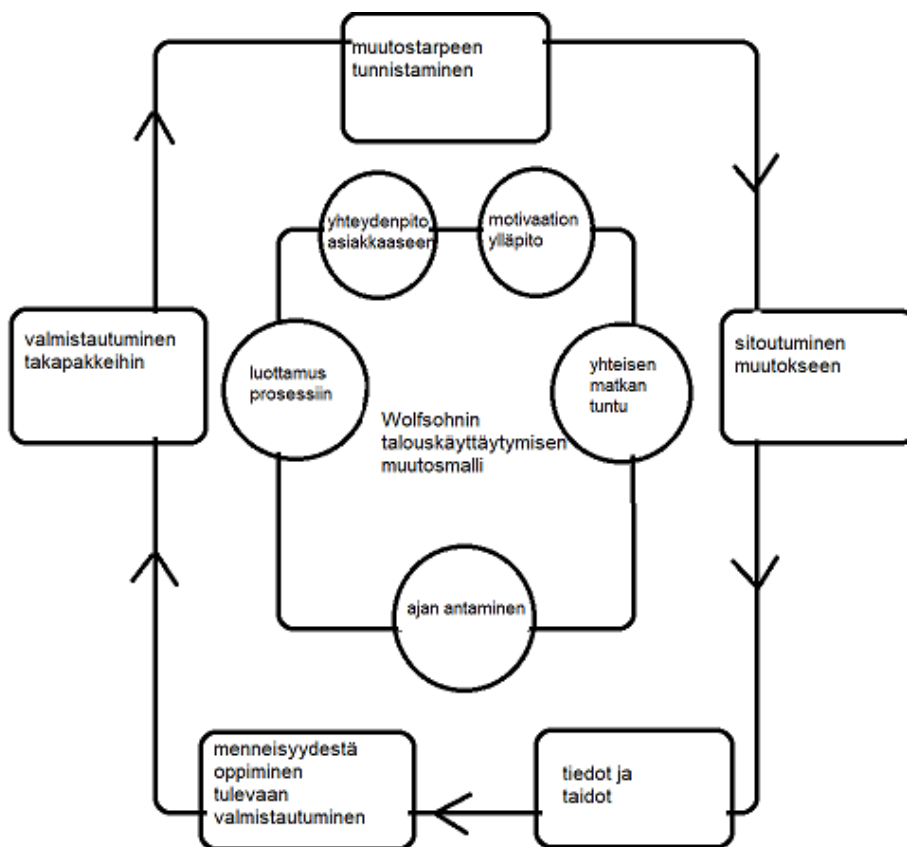
Muutosmallin toteuttamiseen asiakas tarvitsee Wolfsohnin mukaan pitkäkestoista tukea, terapiaa sekä järjestelmällisen muutossuunnitelman (Financial Behaviour Changing Plan, luento 16.8.2018). Reeta Wolfsohnin kehittämä *talouskäyttäytymisen muutosmalli* käsittää neljä elementtiä: psykososiaalinen näkökulma, suhde rahaan, talouskäyttäytyminen ja taloudellinen tieto. (Blogi 14.3.2016.) Muutos tapahtuu ihmisessä itsessään ja on aina ihmisen oma henkilökohtainen valinta, joka tulee tehdä joka päivä uudelleen ja uudelleen. Wolfsohn painottaa opetuksessaan työntekijän ymmärrystä muutoksesta

²⁴ Muutosmallit ovat joukko erilaisia monitieteisiä, psykologisiin lähestymistapoihin yhdistyviä työkaluja ja menetelmiä, joiden avulla voidaan toteuttaa muutosta muun muassa työelämässä ja terapeuttisessa viitekehyksessä. Esimerkiksi Kotterin johtamisen muutosmalli (<https://www.kotterinc.com/8-steps-process-for-leading-change/>)

²⁵ Suomessa myös vaiheittainen muutosmalli, jota hyödynnetty esim. urheilijoiden valmennuksessa sekä päihderiippuvuuksista kärsivien hoidossa, mihin James O. Prohaska ja DiClemente menetelmän alun perin kehittivät (ks. esim. Saarnio – Knuutila 2006.)

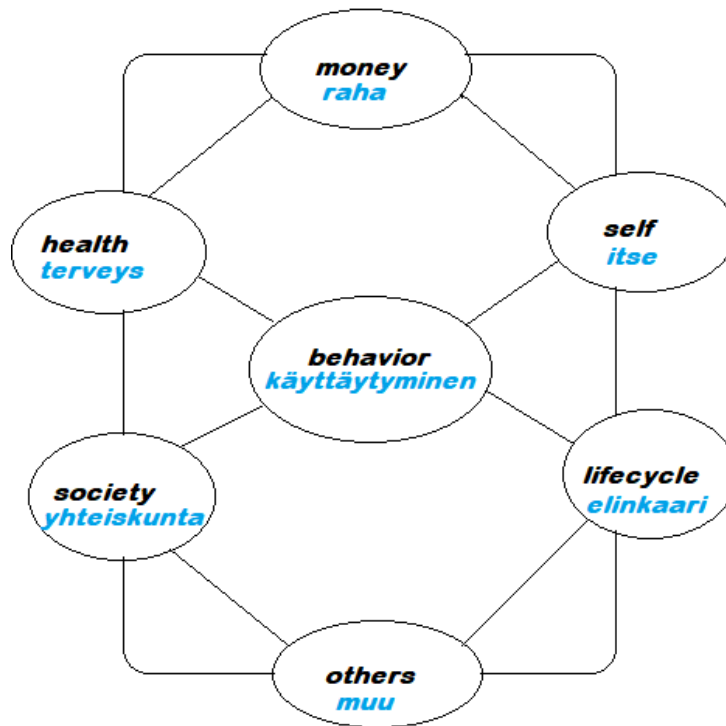
tunteisiin pohjautuvana yksilöllisenä ja henkilökohtaisena prosessina. Taloussosiaalityön opiskelijat laativat myös opetuksen yhteydessä oman henkilökohtaisen suunnitelmansa taloudelliselle tulevaisuudelleen.

Change is always a choice. Choice is very individual, emotional, and personal and must be made on a daily (sometimes hourly or minute to minute) basis. Each FSW student makes his/her own personal journey to a better financial future via the certification. In this way, our graduates are more HOPEFUL and confident role models, as well as trained and effective financial therapists and referral sources. (Wolfsohn 2014, 89.)

Kuvio 7. Talouskäyttäytymisen muutosmalli. Wolfsohns Model of Financial Behavioral Change, (Wolfsohn 2016, 34. Alkuperäisestä Suomeksi muokannut Kirsi Niukko 2020.)

Taloussosiaalityössä on Wolfsohnin mukaan kysymys ihmisen suhteesta (relationship) rahaan, itseensä, omaan ajatteluunsa ja käyttäytymiseensä (Wolfsohn 2020, 6). Terve taloudellinen suhtautuminen kuvastuu ihmisen kyvyssä kokea olevansa raha-asioidensa omistaja (ownership of personal finances, Wolfsohn 2020 b, 15). Tällöin raha koetaan ystävänä, ei vihollisena. Terapeuttista toimintaa varten Wolfsohn on kehittänyt taloudellisen terveyden mallin (kaavio 3), jonka tarkoituksena on osoittaa talousongelmien vaikutus ihmisen kokonaisvaltaiseen terveydentilaan.

Kuvio 8. Wolfsohnin kokonaisvaltaisen taloudellisen terveyden malli. Wolfsohn Whole Person Financial Health Model, Alkuperäisestä suomeksi muokannut Kirsi Niukko 2020).

Wolfsohn kuvaa talousvaikutuksien ulottuvan laajalle talouden alueen ulkopuolelle ihmisen koko elinkaaren ajan. Tulotaso tai koulutuskaan eivät suojaa taloudellisilta ongelmilta, jotka kytkeytyvät syvemmälle ihmisen käyttäytymismekanismeihin. (Wolfsohn 2020 b, 11; luento 14.2.2019.) Käytännössä terve rahankäyttö näkyy arjen valinnoissa ostaa järkevästi, säästää, investoida ja maksaa laskuja ajallaan. Rahankäyttötottumukset käynnistyvät ostohetkellä ja määrittävät elämää päivittäin. Kaikilla teoilla on jokin tarkoitus, ja niiden ymmärtäminen helpottaa muutostarpeiden tunnistamista.

Money habits begin the first time you make a financial choice. Our lives are determined by the things (habits) we do each day. All behavior is purposeful. (Wolfsohn 2016, 32.)

Talousskäyttämisen muutostyöhön integrated approach -lähestymistapaa edustavan muutosmallin metodivalikoima tarjoaa erilaisia terapia- ja valmennusmenetelmiä, joita seuraava luku käsittelee muutamien esimerkein.

7.4 Taloussosiaalityössä hyödynnettävät terapiamenetelmät

Talousterapia on Yhdysvalloissa 2010-luvulla kehitetty kliinisen sosiaalityön kenttä, jonka alku on Kansasin yliopistossa. Sieltä käsin perustettiin vuonna 2010 tieteellinen aikakauslehti Journal of Financial Therapy, jonka kirjoittajiin myös Reeta Wolfsohn kuuluu. (Silverman 2018.) Wolfsohnin

mukaan pyrkimys asiakkaan taloudelliseen terveyteen on yksi sosiaalityön keskeinen tavoite. Sen vuoksi sosiaalityöntekijän tulee oppia terapeuttista otetta, jonka myötä hän voi tukea ja voimaannuttaa asiakkaitaan moninaisissa talouden ongelmiin kytkeytyvissä tarpeissa. Erityisesti kliinisen työn parissa sosiaalityöntekijät tarvitsevat talousterapian osaamista.

Financial Therapy (-) help clients who present with various mental, emotional, and financial needs in a manner that empowers them to take control of their money and their lives (blogi 6.6.2016).

Talousterapeuttiset menetelmät perustuvat monitieteisyyteen. Viime vuosina talousterapeuttisen sosiaalityön parissa on yleistynyt narratiivinen tutkimus, jota myös Wolfsohn hyödyntää toiminnassaan. Wolfsohn viittaa narratiiviseen menetelmään kirjoittaessaan taloudellisista uskomuksista, rahapuheesta, elämän narratiivisuudesta, kerronnallisuudesta sekä Money Story -menetelmästä. (Money Story webinar 2019; luento 28.6.2019; blogiteksti 6.1.2020.) Wolfsohn kuvaa elämäntarinaa (your life story) kontekstiksi rahatarinalle. Se, millaiseksi tarina muodostuu, perustuu ihmisen menneisyydessä tekemiin valintoihin ja niiden seuraamuksiin. Ihminen kirjoittaa itse oman elämäntarinansa jäsentäen sitä uudelleen jokaisella kerrontakerralla.

How/ why (-) behavioral approach makes a differens: using your life story to provide the context for Your Money Story. (-) Your life story provides the context form which to examine your Money Story. Both begin at birth; their chapters unfold over days, weeks, months and years. The story of who you are today is based upon the choises you´ve made in the past; the outcomes which resulted, Do you think of you(r/korjaus) life as a story? As its author you edit your narrative with each retelling. Think of your life, A story, peace of your life -. (Money Story webinar 2019.)

McCoy & al. (2013, 26–27) mukaan kognitiivisbehavioraalinen narratiivinen talousterapia on toimiva menetelmä muuttamaan ja muokkaamaan haitallista talouskäyttäytymistä. Narratiivisen terapian tavoitteena on tukea asiakasta muodostamaan tarinaansa uudelleen tunnistamalla omat virheelliset ja epäterveet ajattelutapansa. Rahaan liittyvät uskomukset välittyvät ihmisen tavoissa kertoa rahasta ja ovat tunnistettavissa erityisesti narratiivisin menetelmin. Narratiivinen talousterapia yhdistää taloussuunnittelun terapeuttisiin teorioihin, jotka koskevat yksilöiden välisiä taloudelliseen käyttäytymiseen liittyviä psyykkisiä eroja. Narratiivisessa talousterapiassa terapeutti tukee asiakasta tuottamaan uudenlaista, myönteistä kertomusta tilanteestaan ja mahdollisuuksistaan. (Freedman & Combs 1996, 26–27.) McCoy & al. (2013, 24, 30–31) mukaan narratiivinen lähestymistapa perustuu ihmisen luontaiseen tapaan esittää elämänsä tapahtumia kertomuksina.

Erityisesti *money scriptit* (käsikirjoitus, koodi, McCoy & al. 2013) ihmisen kerronnassa kuvaavat hänen sukupuoli-, kulttuuri-, valta- ja etuoikeuskäsityksiään ja liittyvät yhteiskunnallisiin arvostuksiin

ja omanarvontuntoon. Reeta Wolfsohn (luento 28.6.2020) kertoo tutkimuksin todennetuksi, että esimerkiksi itseään väheksyvällä ihmisellä on usein epätervettä talouskäyttäytymistä (selfsabotaging, 2020; Blogi 31.5.2016), jota harjoittamalla ihminen estää positiivisen kehityksen.

Self-sabotaging money habits keep your clients stuck and prevent positive financial change (-) the most effective approach is to empower your clients to end self-sabotaging habits and make a financial change themselves. (Blogi May 31, 2016)

Tekemällä näkyviksi nämä käsitykset asiakas pystyy näkemään oman tilanteensa. Klontz & al. (2018) ovat kehittäneet kyselymenetelmän money scriptien tunnistamiseen²⁶. Niiden kautta välittyy tietoa ihmisten tavoista välittää rahasta, palvoa rahaa, pitää sitä statusarvona tai olla tarkka rahankäytössä (Klontz ym. 2018.) McCoy ym. (2013, 31, 34–35) mukaan narratiivisilla kysymyksillä voidaan myös selvittää ongelmien ratkaisua estäviä muita ongelmia (varoituserkkejä, red flags), kuten mielenterveysongelmia tai muita vaikeita elämäntilanteita. Lisäksi kysymyksillä voidaan tukea asiakasta kertomaan hyviä ja voimaannuttavia asioita ja muistamia onnistumisen hetkiä (sparkling events).

Robert L Hawkins ja Eri J. Kim yhdistävät kognitiivisbehavioristiseen teoriaan liittyvän narratiivisen menetelmän sosiaali- ja käyttäytymistieteelliseen *sosioekonomisen voimaantumisen (täysivaltaisuuden) arviointimenetelmään* (Socioeconomic empowerment assessment, SEEA, 2011, 197–202). Kysymysten avulla he pyrkivät kartoittamaan köyhyyden kompleksisuutta sen psykologisine, sosiaalisine, syklisine ja kasaantuvine ominaisuuksineen. Menetelmän avulla voidaan selvittää sisäisten ja ulkoisten tekijöiden, fyysisien ja psyykkisen hyvinvoinnin ja terveyden vaikutuksia taloudelliseen käyttäytymiseen. Menetelmä on suunniteltu erityisesti taloudellisten ongelmien parissa kamppailevien asiakkaiden parissa työskenteleville.

²⁶ Alla esimerkkejä tutkittavalle valmiiksi annetuista money skript -väittämissä, joita narratiivisen tutkimuksen KMSI-R-menetelmällä voidaan tutkia. (Klontz *Money Script Inventory – Revised*, Arpin Begina & al. 2018, 46–55. suom. KN):

”En ansaitse saada paljon rahaa, kun muilla on vähemmän kuin minulla, Rikkaat ihmiset ovat ahneita, Ihmiset rikastuvat käyttämällä hyväkseen muita, En ansaitse saada rahaa, Hyvien ihmisten ei pitäisi välittää rahasta, On vaikeaa olla samaan aikaan rikas ja hyvä, Mitä vähemmän on rahaa, sitä parempaa on elämä, Raha korruptoi ihmisen, Rikastuminen tarkoittaa, ettei enää voi tulla toimeen vanhojen ystävien ja perheen parissa, Asiat menisivät paremmin, jos minulla olisi enemmän rahaa, Jos on enemmän rahaa, on onnellisempi, On vaikeaa olla köyhä ja onnellinen, Koskaan ei voi olla liikaa rahaa, Raha on valtaa, Raha ratkaisee minkä tahansa ongelman, Raha on vapautta, Suurin osa köyhistä ei ansaitse saada rahaa, Ihmisellä voi olla joko rahaa tai rakkautta mutta ei molempia, En osta mitään mikä ei ole uutta (auto, talo jne.), Köyhät ovat laiskoja, Raha antaa elämälle tarkoituksen, Arvosi on yhtä kuin nettovarallisuutesi, Se mikä ei ole parasta, ei ole ostamisen arvoista, Ihminen on yhtä onnistunut kuin minkä verran hän on ansainnut rahaa, Ihmisen ei pitäisi kertoa muille, miten paljon hänellä on rahaa tai hän ansaitsee, On väärin kysyä, kuinka paljon ihmisillä on rahaa, Rahaa pitäisi säästää, ei kuluttaa, On tärkeää säästää pahan päivän varalle, Ihmisen pitää ansaita rahansa itse eikä saada taloudellisia tukia, Olisin hermoraunio, jos minulla ei olisi säästössä rahaa hätätilanteita varten, Aina pitäisi etsiä parasta tilaisuutta/tarjousta ennen kuin ostaa jotain, vaikka se veisikin enemmän aikaa, On pröystäilyä käyttää rahaa itseensä”.

1. Mitä teet rahalle, kun saat sitä? Miten käytät sen? Miten säästät sitä? Miten selviät rahojesi kanssa?
2. Hoidatko raha-asiasi mielestäsi hyvin, huonosti? Miksi, miksi et?
3. Mitä olet tehnyt aiemmin saamillesi rahoille? Miten käytit ne? Sääsitkö, lainasitko, annoitko jollekulle?
4. Mitä rahan omistaminen saa sinut tuntemaan? Miltä tuntuu, kun rahaa ei ole? Kuvaile miksi
5. Miten palkitset itseäsi? Jos olet saavuttanut jonkin tavoitteen tai kun on tapahtunut jotain myönteistä, miten palkitset itseäsi?
6. Millaisia rahan omistamiseen/ saamiseen liittyviä muistoja sinulla on kasvuiästä/ lapsuudesta?
7. Kuka lapsuudessasi vastasi rahankäytöstä? Muistatko erityisiä tilanteita tai tapahtumia, jotka liittyvät häneen ja rahaan?
8. Ketkä ystävistäsi tai perheestäsi ovat auttaneet sinua raha-asioissa, miten?
9. Ovatko ystäväsi tai perheenjäsenesi aiheuttaneet sinulle rahanmenoa, jota et olisi halunnut, miten?
10. Onko viimeisen viiden kuukauden aikana tapahtunut jotakin sellaista rahaan liittyvää, joka on stressannut tai huolestuttanut sinua, kuvailisitko tarkemmin?
11. Onko elämässäsi jotakin rahaan liittymätöntä stressiä tai huolta, kuvailisitko tarkemmin?
12. Minkä arvelet olevan esteenä sille, ettei sinulla ole niin paljon rahaa kuin tarvitsisit? Mitkä ovat elämässäsi työsaannin tai parempipalkkaisen työn saannin esteitä?
13. Onko elämässäsi koulutukseen liittyviä esteitä, jotka estävät mahdollisuuden taloudelliseen turvallisuuteen? Ovatko jotkin kykyihin tai taitoihin liittyvät puutteet esteinä?
14. Uskotko jatkossa voivasi hankkia riittävästi rahaa ja selviytymään tulevaisuudessa, miten?

Liite 5. Sosioekonomisen voimaannuttamisen menetelmä (Hawkins & Kim 2011, 198. Käännös suomeksi Kirsi Niukko 2020.)

Wolfsohn kuvaa narratiivista elämäntarinamenetelmää tavaksi pohtia suhdettaan rahaan ja omaan talouskäyttäytymiseensä. Sen myötä ihminen voi ikään kuin kirjoittaa oman tarinansa uudelleen Your money story -menetelmää hyödyntäen. Your money story -menetelmä on käytössä talouspsykologian²⁷ sekä useiden muiden talousvalmennusta tarjoavien palveluntarjoajien menetelmävalikossa.²⁸ Menetelmän käyttö liittyy suoraan asiakastyöskentelyyn ja erilaisiin taloudellisen problematiikan parissa toteutettaviin psykososiaalisiin valmennusohjelmiin. Reeta Wolfsohn hyödyntää sitä osana omaa valmennusmenetelmien opetustaan, johon liittyy runsaasti erilaisia harjoitteita, kuten *5 steps Writing a Better Money Story*. (Money Story webinar 2019.)

Financial Social Work Change Model, the 5 Step Success Process *Your Money Story* and many of the original psychosocial exercises and activities that help clients rethink and realign their relationship

²⁷ Ks. esim. <http://financialpsychologycenter.com/discover-your-money-story/>

²⁸ <https://www.mentorpath.com/new-money-story-mentor-training/> Your new story mentor training. Master the Art & Science of Financial Empowerment. Talousvalmennusta on tarjolla myös Suomessa. Muun muassa Valmennusyritys Uskalla Innostua (<https://www.uskallainnostua.fi/varapuu-vaurastumisen-perusteet>) mainostaa tarjoavansa työkaluja itsensä ja taloutensa kehittämiseen ja hallintaan.

with their money and with themselves. (<https://financialsocialwork.com/downloads/financial-social-work-certification>)

Lycy M. Delgadillon ja J.M. Collinsin (2012) mukaan *Taloudelliset valmennusohjelmat* tukevat asiakkaan talouskäyttäytymisen muutosta. Työntekijältä tämä edellyttää valmennusosaamista ja siihen koulutusta. Lucy M. Delgadillon (2016, 51–52) mukaan esimerkiksi usein hyödynnetyt S.M.A.R.T.-tavoitteet (smart-tavoite, 5 Steps Success Process) eivät toimi itsenäisesti vaan tarvitsevat kontekstuaalista sisältöä. Delgadillon (2016, 50–51) mukaan kaikkien talousproblematiikan parissa työskentelevien tutkijoiden, taloussuunnittelijoiden, talousterapeuttien, ohjaajien ja mielenterveysalalla työskentelevien tulisi osata valmennusmenetelmiä. Hänen mukaansa talousvalmennus jäsentyy kolmenlaisen tiedon varaan: perustieto (Fundamental Knowledge), ammatillinen tieto (Professional Knowledge) sekä itsetuntemus (Self– Knowledge). Perustiedoksi hän kuvaa humanistisia ja kognitiivisbehavioraalisia lähestymistapoja, tavoitteiden asettamisen teorioita sekä transteoreettiseen muutosmalliin (Transtheoretical Behaviour Changing Theory) perustuvia moniammatillisia menetelmiä ja aikuisoppimisteorioita. Lisäksi hän pitää valmennuksessa tärkeinä kommunikaatiomenetelmien, kuten aktiivisen kuuntelemisen, motivoivan haastattelun sekä kyselymenetelmien käyttöä (powerful questioning, esim. Hauser 2017).

Aikuiskasvatusteorian pohjalta sovelletut valmennusmenetelmät perustuvat Delgadillon (2016, 52) mukaan useisiin teorioihin. Tärkeitä ammatillisen tiedon työvälineitä ovat Delgadillon mukaan *työntekijän lähestymistavat ja tekniikat*, joille on ominaista ratkaisukeskeinen lähestymistapa ja ongelmanratkaisumenetelmä. Delgadillo yhdistää taloudellisen toimintakyvyn talouskasvatukseen ja taloudelliseen tietoon. On tärkeää saada testata osaamistaan oikeassa ympäristössä (experimental education). Reeta Wolfsohn korostaa asiakasprosesseissa niiden metodista järjestelmällisyyttä, pitkäkestoisuutta, asiakkaasta kiinnipitämisen ja dialogisuuden merkitystä. Asiakkaalle tulee luoda kokemus yhteisen matkan tunnusta. Keskeistä on tulevaisuuden ja toivon näkökulman luominen. (”knowing where you want to be in the future”, luento 16.8.2019; blogikirjoitus 1.6.2015.) Asiakastyöskentelyn tulee Wolfsohnin mukaan myös perustua aikuisoppimisen periaatteisiin, jota leimaa tasavertainen yhteistyö ja reflektiivinen kuunteleminen. Talouskäyttäytymisen muutokseen liittyvälle reflektiiviselle kuuntelustrategialle on ominaista asiakkaan omaa puhetapaa myötäilevä, ylitulkintoja ja aliarviointia välttävä, tasavertainen, ei-tuomitseva puhetapa.

The characteristics of a reflective listening strategy include the following: Being collaborative and nonjudgmental. Avoiding overstating or understating, Using the language of the client or similar

language. The following should be the flow of a reflective listening strategy you will use when discussing financial behavioral change with your clients. (Blogi 1.6.2015.)

Liitteiksi 3 ja 4 lisätyissä taulukoissa kuvataan Wolfsohnin toimintaa ja ajattelutapoja. Taulukot nostavat esiin Wolfsohnin monitieteiseen teoriakontekstiin pohjautuvan, terapeuttisia, moniammattillisia menetelmiä ja verkostotyötä suosivan toimintavan, jolle keskeistä on ihmisen sisäistä hyvinvointia ja terveyttä tavoitteleva ote. Vasta sisäinen muutos mahdollistaa ulkoiset muutokset. Wolfsohnin käsitys taloussosiaalityöstä on monitasoista. Ajattelua kehystää ymmärrys taloussosiaalityön kansainvälisestä, kansallisesta ja rakenteellisesta tehtävästä. Vaikka yhteiskunnallisilla tekijöillä on merkitystä, hän kuitenkin ymmärtää yksilön taloudellisen terveyden ja hyvinvoinnin rakentuvan pääsääntöisesti yksilön oman toiminnan ja henkilökohtaisen vastuunoton pohjalta. Siihen hän tarvitsee monialaista ammatillista, psykososiaalista tukea, joka hyödyntää toiminnassaan kontekstuaalista, holistista otetta. Seuraavassa luvussa muodostetaan tutkimuksen johtopäätökset taloussosiaalityön psykososiaalisesta näkökulmasta pohtimalla Reeta Wolfsohnin väitteitä tutkimuksen alussa esitetyn teoreettisen tiedon valossa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa vastataan tutkimuksen alussa (luku 4) esitettyihin tutkimuskysymyksiin: kuinka taloussosiaalityö ilmentää psykososiaalista lähestymistapaa ja kuinka taloussosiaalityön psykososiaalinen lähestymistapa välittyy Reeta Wolfsohnin verkkoaineiston kautta. Tutkimusstrategiana oli selittää, kuvailla tai havainnollistaa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (luku 4.2.) Tutkimusmenetelmänä oli tapaustutkimus, jolle on ominaista uusien, vähän tutkittujen, ajankohtaisten aiheiden tutkiminen. Robert K. Yinin (2003, 111–112, 117) tapaustutkimusmenetelmän mukaan tutkimuksen teoreettisesta viitekehyksestä muodostettiin neljää keskeistä väittämää, joiden perusteella aineisto jäsennettiin alaluvuiksi. Sen jälkeen tutkimuksen teoreettisen taustan ja aineiston analyysin avulla muodostettiin väittämiä, jotka on kiteytetty taulukkoon (taulukko 3).

Väittämät kertovat taloussosiaalityön psykososiaalisen toiminnan korostavan yksilön sisäisen muutoksen ohella ympäristön ja sosiaalityön yhteiskunnallisen näkökulman merkitystä. (luku 5.3). Sosiaalityön tutkimuksen kannalta tärkeää on huomata taloudellisiin ongelmiin kytkeytyvä monitieteinen lähestymistapa. Perinteiset talouden näkökulmat ja diskurssit eivät tue taloussosiaalityön ajattelutapoja. Sosiaalityössä tulisikin Karjalainen ym (2019) mukaan korostaa taloussosiaalityön ilmiölähtöistä lähestymistapaa, joka ei erottele talousongelmia irralleen muusta elämästä (luku 1, kuvio 1). Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tarkemmin taulukossa 3 (luku 6.2) esitettyjä väittämiä, joista ensimmäinen kuvaa muutostyön yhteiskunnallista ulottuvuutta.

8.1 Psykososiaalinen taloussosiaalityö muutostyönä

Poliittisen asianajon rakenteelliset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet ovat taloussosiaalityön keskeisiä kenttiä (ks. esim. Viitasalo 2019, 16; s. 13–14.) Taloudellisia ongelmia syntyy muun muassa ympäristön, yhteiskunnallisen epätasa-arvon, työttömyyden tai luonnonkatastrofien seurauksena.²⁹ Reeta Wolfsohn viittaa (blogikirjoitus 19.10.2016) ajattelussaan Sherradenin ja Johnssonin (luku 2) kuvaamaan taloussosiaalityön makrotasoon, joka tähtää yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja taloudellisen diskriminoinnin vähentämiseen yhteiskunnassa. Käsitteiden taloudellinen kyvykkyys, taloudellinen hyvinvointi ja taloudellinen inklusio voi tässä perspektiivissä nähdä avautuvan rakenteellisina ja yhteiskunnallisina käsitteinä. Tähän ajatteluun yhdistyy myös sosiaalityön globaalineettisen vastuun näkökulma (luku 2.2, sivu 14.) Suhtautuminen talousongelmiin kaipaa Wolfsohnin

²⁹ Wolfsohnin ajattelu kiinnittyy yhdysvaltalaiseen yhteiskunnalliseen kontekstiin, jossa talouden ongelmia ja epätasa-arvoa aiheuttavat myös heikosti järjestäytynyt sosiaalihuolto ja universaalinen sosiaalipolitiikan puute, joka esimerkiksi pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa on onnistunut hyvin tasoittamaan rakenteellista epätasa-arvoa.

mukaan yhteiskuntakriittistä otetta ja sen myötä perusteellisempaa tietoa talousvaikeuksien taustalla olevista syistä. Tämän voi nähdä yhdistyvän uuden taloustutkimuksen ajattelutapoihin. (luvut 2 ja 4.2.), joiden tulisi kehittyä kohti terapeutisempaa ajattelua ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.

Vaikka Wolfsohnin suhteuttaa ajattelunsa laajasti taloudenhallinnan yhteiskunnallisiin merkityksiin (ks. 2020 b), hänen toimintansa keskittyy pääosin yksilö- ja ryhmäterapeuttisten menetelmien kehittämiseen ja toteuttamiseen. Yksilötason talouskäyttäytymisen (luku 3.3) muutosta hän peilaa yksilön suhteessa itseen ja rahaan. (Blogi 19.6.2016; luento 28.5.2019). Taloudellinen lukutaito linkittyy taloudelliseen terveyteen, kyvykkyyteen ja osallisuuteen. Wolfsohn hyödyntää ajattelussaan taloussosiaalityön tutkijoiden, kuten Margaret Sherradenin, käyttämiä käsitteitä (luku 2) ja ajattelutapoja siirtäen niitä teoriasta lähemmäs käytäntöä ja metodista kehittämistoimintaa. Toimintansa taustalle Wolfsohn hahmottelee teoreettista viitekehystä, joka aineiston perusteella sijoittuu aikuiskasvatuksen monitieteiselle kentälle, jota kolmatta väittämää koskeva seuraava luku käsittelee

8.2 Psykososiaalisen taloussosiaalityön teoreettinen lähestymistapa

Taloussosiaalityön taustalla olevan kyvykkyysteorian mukaan taloussosiaalityössä tähdätään taloudellisen kyvykkyuden ja sen myötä inklusion saavuttamiseen (luvut 2 ja 3). Taloussosiaalityön kohderyhmää ovat niin nuoret kuin aikuiset. Reeta Wolfsohnin lähestymistapa kohdistuu aikuisten taloudellisten ongelmien hoitamiseen. Yksilötasolla taloustaidot indikoivat Wolfsohnin mukaan laajemmin elämäntaitoja ja opittuja käytäntöjä. Käytössani olleissa aineistoissa Wolfsohn ei avaa teoreettista näkemystään kovin monisanaisesti. Pääpaino on metodisessa ajattelussa ja talousterapeuttisten menetelmien esittelyssä. Myöskään hänen kirjoittamiaan tutkimuksia ei ole ollut helppo löytää lukuun ottamatta kahta artikkelia (Benson ym. 2010; Wolfsohn & Mikael 2014.) Ensimmäinen niistä käsittelee talousongelmia psykopatologisena ilmiönä ja jälkimmäinen taloudellisen tiedon merkitystä osana sosiaalityötä. Teoreettista tietoa oli kuitenkin ammennettavissa läpikäymällä aineistoja.

Luentojen yhteyteen Wolfsohn on sijoitellut tieteellistä ajatteluaan kuvastavaa, toimintaansa pohjustavaa teoreettista tietoa. Esiin nousee erityisesti aikuiskasvatuksen kenttään linkittyvät monitieteiset, integratiiviset lähestymistavat. Keskeisinä toimintaansa ohjaavina teorioina Wolfsohn yhdistelee Mezirovin teoriaa sekä Prohaskan ym. (1992) transteoreettista kognitiivisbehavioraalista muutosmalliteoriaa, joiden pohjalta hän on kehittänyt käyttöönsä taloussosiaalityöhön liittyviä psykodynaamisia malleja. Wolfsohn kritisoi erityisesti terapeuttien talousongelmiin liittyvää

tiedonpuutetta sekä talousalan ammattilaisten tiedonpuutetta talousvaikeuksiin kytkeytyvistä elämänhallinnan ongelmista ja terapeuttisten lähestymistapojen tarpeesta talousongelmien ratkaisuisissa. Hän suhtautuu lisäksi Margaret Sherradenin (2010 ja 2012) tavoin kriittisesti perinteistä talouskasvatusta kohtaan, joka perustuu pelkkään informaation jakamiseen. Reeta Wolfsohn tähtää luomassaan koulutuksessa siihen, että eri alojen ammattilaiset oppisivat hyödyntämään psykososiaalista lähestymistapaa toimiessaan talousvaikeuksissa olevien asiakkaiden parissa.

Wolfsohn on kehittämistoiminnassaan hyödyntänyt Mezirovin ajatusta kriisin aiheuttaman muutostarpeen synnyttämään mielenmuutokseen perustuvasta oppimisesta (ks. esim. Baumgartner, 17). Mezirovin teoria tukee Wolfsohnin mukaan taloussosiaalityön näkemystä ihmisen tunteiden ja sosiaalisen kontekstin huomioimisen merkityksestä osana taloudenhallintaan pyrkivää toimintaa (ks. myös esim. Baumgartner, 17–18, 19; Juntumaa 2008, 18–60). Muutosprosessin tukemiseen Wolfsohn hyödyntää Prohaskan & al. transteoreettista vaihemuutosmallia, jonka pohjalta hän on luonut talouskäyttäytymisen muutosmallin.

Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Britanniassa kehitetyn taloussosiaalityön terapeuttiset lähestymistavat ovat kehittyneet ja saaneet runsaasti jalansijaa erityisesti Yhdysvalloissa. Reeta Wolfsohnin ohella muista yhdysvaltalaisista taloussosiaalityön tutkijoista voi mainita muun muassa Hawkinsin ja Kimin sekä Lucy M. Delgadillon, joiden tutkimuksia on esitelty luvuissa 5 ja 7. Wolfsohnin ajattelussa korostuvan aikuiskasvatuksen näkökulman voi nähdä jäsentävän taloussosiaalityötä psykososiaaliseksi, aikuisten parissa tehtäväksi muutostyöksi, jossa talouskäyttäytymisen nähdään kytkeytyvän kokonaisvaltaisesti ihmisen elämänhallintaan. Ajattelutapa yhdistyy Gordon Hamiltonin vuonna 1940 kehittämän psykososiaalisen käsitteen lähtökohtiin sosiaalityön koko elämäntilanteen huomioivasta lähestymistavasta. Ajattelutapa määrittää sosiaalityön psykososiaalisia menetelmiä, joita seuraava luku käsittelee.

8.3 Taloussosiaalityön psykososiaaliset terapiamenetelmät

Toisin kuin Suomessa, Yhdysvalloissa on pitkä perinne sosiaalityön ja terapeuttisen ajattelun yhdistävällä, psykososiaalisella työskentelyllä. Reeta Wolfsohnin ajattelussa onkin nähtävissä aina Mary Richmondin (1917) kehittämän sosiaalisen diagnostiikan ja Gordon Hamiltonin (1940) psykososiaalisen käsitteen pohjalta muotoutuneiden psykoanalyyttisten, psykologisten ja psykoterapeuttisten suuntausten kautta jäsentynyt terapeuttinen lähestymistapa ihmisen ympäristöolosuhteet huomioivana, käyttäytymisen muutokseen tähtäävänä, korjaavana sosiaalityön työotteena. (Granfelt 1993; Bernler & Johnsson 1985; Hollis 1968; Hamilton 1940.)

Suomalaisessa sosiaalityön kontekstissa psykososiaalisen työn katsotaan poikkeavan perinteisistä psykodynaamisista menetelmistä huomioimalla myös ympäristön ja kontekstin merkityksen. Psykososiaalinen työ sosiaalityössä on Riitta Granfeltin (1993, 187–188, 203; myös Toikko 2009 ja Bernler & Johnsson 1985) mukaan kuitenkin ainoastaan terapeutin orientaatio, jonka luonteeseen varsinaisen terapian sijaan kuuluu lähinnä terapeutin näkökulma ja terapeutin keskustelu. Psykososiaalista sosiaalityötä tulisi Granfeltin mukaan kehittää. Aihetta on Suomessa kuitenkin tutkittu vain vähän. Tutkijoista ainoastaan Riitta Granfelt on pyrkinyt kehittämään psykososiaalista sosiaalityötä.

Reeta Wolfsohnin toimintamalli kuvastaa Margaret Sherradenin ja Jin Huangin (2019, 16) näkemystä taloussosiaalityön muuttumisesta Yhdysvalloissa yhä terapialähtöisempään suuntaan. Taloudellisten ongelmien merkitys ymmärretään yhä keskeisemmäksi osaksi ihmisen elämänhallinnan problematiikkaa. Wolfsohnin mukaan eri alojen asiantuntijat, kuten taloussuunnittelijat, tarvitsevat terapiaosaamista ja yhteistyötä terapeutin toiminnan kanssa. Terapeutin toiminta on Wolfsohnin ajattelussa myös osa sosiaalityötä, mutta tarvitsee toteutuakseen spesifiä, terapeutin osaamiseen keskittyvää koulutusta.

Wolfsohn on kehittänyt erilaisia toimintamalleja, kuten *taloudellisen terveyden*, *taloudellisen hyvinvoinnin* ja *taloudellisen käyttäytymisen muutosmallit*. Toiminta perustuu psykodynaamisiin menetelmiin, joiden avulla asiakastyötä toteutetaan pitkäkestoisissa asiakassuhteissa, joissa metodisella osaamisella on keskeinen rooli. Talouden ongelmien ratkaisuihin psykososiaalinen, terapiapainotteinen ajattelutapa tuo valtavan muutoksen. Perinteisesti talousongelmia on pidetty aikuisen velvollisuuksien laiminlyönteinä (luku 3). Kiinnitettyään huomiota talousongelmista kärsivien parissa työskentelevien tiedonpuutteeseen, Wolfsohn ryhtyi kehittämään koulutusta taloudellisten ongelmien parissa työskenteleville (luku 7.1). korostaen taloudellisissa vaikeuksissa olevan tarvitsevan moniammatillista, pitkäkestoista tukea, jonka lähtökohtana on ei-tuomitseva ajattelu, kuunteleminen ja keskusteleminen.

Reeta Wolfsohn osoittaa ajattelutapojen muutoksen olevan keskeistä pysyvien muutosten aikaansaamiseksi taloussosiaalityöhön. Erilaisten valmennusmenetelmien ohella Wolfsohn on viime aikoina (luku 7) työstänyt muun muassa Your Money Story -menetelmää taloussosiaalityön käyttöön. Narratiivisten menetelmien avulla voidaan luoda rahakäsityksiin ja talousajatteluun liittyvää asiakkaan ja työntekijän välistä vuoropuhelua ja saada tietoa asiakkaan asenteista, tunteista ja defensesseistä. Asiakas puolestaan oppii menetelmän avulla ymmärtämään omaa käyttäytymistään. Menetelmän voi nähdä yhdistyvän Mary Richmondin kehittämään sosiaaliseen diagnostiikkaan. Sosiaalinen

diagnostiikka on käsitteenä yleisesti poistettu sosiaalityön käytöstä. Saksalaisessa sosiaalityössä sillä on kuitenkin asema myös nykyisin. Saksalaisen sosiaalisen diagnostiikan malleissa voi nähdä yhtymäkohtia taloussosiaalityössä hyödynnettyihin narratiivisiin terapiamenetelmiin. Reeta Wolfsohnin terapeuttisesti painottunut käsitys taloussosiaalityöstä yhdistää taloudellisten ongelmien monimutkaiset kytkökset ihmisen koko elämään. Pitkäkestoisten talousvaikeuksien taustalla vaikuttavat elämänhallintaa vaikeuttavat ongelmat, joiden perinpohjainen selvittely on tärkeää ennen kuin taloudellisia ongelmia voidaan ratkoa.

9 YHTEENVETO

Tämän laadullisen tapaustutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa taloussosiaalityön psykososiaalisesta lähestymistavasta ja siitä, miten lähestymistapa välittyy yhdysvaltalaisen taloussosiaalityön kehittäjän Reeta Wolfsohnin aineistoissa. Tapaustutkimuksena toteutettu tutkimus oli tyypiltään intensiivinen, *yksittäistapausta tutkiva*, ainutlaatuinen tutkimus (Yin 2003, 43–46; Eriksson & Koistinen 2005, 37). Tutkimuksella on myös *välineellinen merkitys* tulosten suhteutuessa taloussosiaalityön ja psykososiaalisen sosiaalityön tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Tapaustutkimukseen viittaa tutkimuskohteeseen kohdistuva, tutkimuskysymyksissä esiintyvä kysymys *kuinka*. Metodiksi tapaustutkimus valikoitui aiheen ajankohtaisuuden ja vähäisen aiemman tutkimustiedon vuoksi.

Psykososiaalisella näkökulmalla sosiaalityössä on pitkä, monitieteinen historia, eikä sillä ole vain yhtä tulkintaa. Laajimmillaan psykososiaalisen sosiaalityön voi tulkita koko sosiaalityön perusajatukseksi, eetokseksi tai lähestymistavaksi. Sen voi nähdä myös työorientaationa tai vahvistavien menetelmien löytämiseen pyrkivänä psykodynaamisia, terapeuttisia ja valmentavia menetelmiä hyödyntävänä työotteena. (Luku 5.2). Psykososiaalinen työ on monitieteistä, ja tutkimuksen teoriataustan muokkaaminen yhtenäiseksi oli vaikeaa. Erityisesti psykososiaalista sosiaalityötä koskevat luvut muodostavat heterogeenisen ja paikoin fragmentaarisen koosteen eri aikoina ja eri maissa kehittyneistä psykososiaalisen sosiaalityön lähestymistavoista. Sosiaalityön parissa alkunsa saaneella psykososiaalisella toiminnalla on pitkä, monitieteinen historia ja siihen liittyvä ajattelu ja toiminta ymmärretään nykyisin varsin monitahoisesti. Sosiaalityön parissa psykososiaaliseen toimintaan liittyvä muista toimintaympäristöistä poiketen ympäristöön ja yhteiskuntaan linkittyviä merkityksiä, joista yhtenä ulottuvuutena voi pitää psykososiaalisia ajattelutapoja ja menetelmiä toteuttavaa taloussosiaalityötä. Taloussosiaalityöllä on myös sosiaalityön psykososiaalista toimintaa laajempi kehikko sen pyrkiessä talouskasvatuksen ja -koulutuksen lisäämiseen, taloudellisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja yhteiskunnalliseen sekä globaaliin ja poliittiseen vaikuttamiseen.

Psykososiaalisia menetelmiä on Suomessa hyödynnetty erityisesti päihdetyön, kriminaalityön ja lastensuojelun parissa. Taloussosiaalityössä psykososiaalinen näkökulma valottaa taloudellisten ongelmien kiinnittymistä ihmisen koko elämään ja elämänhallintaan. Yhdysvaltalainen Reeta Wolfsohn korostaa taloussosiaalityön pyrkivän ihmistä kokonaisvaltaisesti huomioivaan, psykososiaaliseen toimintaan, jonka tavoitteena on talouskäyttäytymisen muutos. Sen myötä ihmisen

taloustaidot ja kyky hallita talouttaan paranevat. Samalla syntyy mahdollisuus integroitua uudelleen yhteiskuntaan.

Taloussosiaalityön osaamisen tarve on tiedostettu Yhdysvalloissa viimeistään 1990-luvulta lähtien. Viime vuosina sen merkitys on noussut esiin myös suomalaisessa sosiaalityössä. (Karjalainen ym. 2019, 33; Viitasalo 2018.) Taloudelliset ongelmat eivät ole vain maksuongelmia, eikä niiden hoitamiseen riitä perintötoimistojen tai velkaneuvonnan tapaisten toimijoiden ajattelutavat ja toimintamallit. Taloudellisia ongelmia voivat ihmiselle aiheuttaa monenlaiset elämänmuutokset, terveydelliset ongelmat, ylisukupolviset tottumukset ja taitamattomuus raha-asioissa (luvut 2 ja 3). Asiakkaan tilannetta tulee ymmärtää ja selvittää laajemmin sekä pyrkiä vaikuttamaan niihin psykososiaalisen toiminnan avulla.

Margaret Sherraden (2012; 2010) painottaa talouskasvatuksen, ohjauksen ja neuvonnan tärkeyttä kaikille, sillä tällä hetkellä ulkopuolelle jäävät juuri ne, joilla siihen olisi eniten tarvetta eli heikossa taloudellisessa asemassa olevat pienituloiset, taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevat ihmiset. Reeta Wolfsohnin avoimien luentojen ja aineistojen politiikassa on nähtävissä intentio taloudellisen tiedon vapaaseen, esteettömään, kansainväliseen jakamiseen taloudellisissa vaikeuksissa oleville ja heidän parissaan työskenteleville.

Taloudellisen näkökulman ja ekonomistisen ajattelun korostuminen lisää taloudellisen osaamisen tarvetta kaikkialla yhteiskunnassa. Sherradenin ja Huangin (2019, 12–13, 17) yhtenä taloussosiaalityön yhteiskuntastrategisena tavoitteena on taloudellisten mahdollisuuksien ulkopuolelle jäävien ryhmien tukeminen. Yhteiskunnallinen osallisuus vaatii toteutuakseen paitsi henkilökohtaisia taloustaitoja myös emansipatorista toimintaa eri väestöryhmien diskriminoinnin poistamiseksi. Yhteiskunnallinen osallisuus tai osattomuus periytyvät vanhemmilta lapsille. Myös koululla on suuri merkitys taloustaitojen oppimisessa ja inklusion toteutumisessa. Taloussosiaalityön käsityksen mukaan talouskäyttäytyminen muotoutuu ihmisen koko elämänkaaren jatkuvassa kehitysprosessissa syntyneistä ajattelutavoista, uskomuksista ja asenteista. Sen taustalla vaikuttavat ylisukupolvisuuden jatkumossa perityt tavat suhtautua rahaan. Taloussosiaalityö on psykososiaalisen työn tapaan muutostyötä, jota pyritään edistämään psykososiaalisen tuen, kuten talouskasvatuksen, talousvalmennusmenetelmien ja terapian keinoin.

Nykyiseen tieteelliseen talouskeskusteluun kiinnittyvä moderni käyttäytymis- ja neurotaloustieteiden näkökulma kumoaa rationaaliseen talousajatteluun liittyvän homo economicus -teorian (Nummenmaa 2015; 2019; Saarikivi 2019; Juhila 2006; Thaler 2017). Uusien tulkintojen mukaan rationaalisen

talousajattelun sijaan ihmisen talouskäyttäytyminen ja valinnat perustuvat pitkälti tunnepohjaiseen päätöksentekoon. Taloussosiaalityö huomioi ihmisen tunteiden, asenteiden sekä tiedostamattomien tekijöiden vaikutukset talouskäyttäytymiseen. Ankaran sanktioihin ja aikuisen kansalaisvastuuseen perustuvan talousajattelun ja -neuvonnan sijaan taloussosiaalityö hakee ratkaisuja ongelmien taustalla tapahtuvista yhteiskunnallisista, poliittisista, rakenteellisista ja yksilön elämänhallinnan prosesseista.

Reeta Wolfsohnin ajattelussa korostuvan aikuiskasvatuksen näkökulman voi nähdä jäsentävän taloussosiaalityötä psykososiaaliseksi, aikuisten parissa tehtäväksi muutostyöksi, jossa talouskäyttäytymisen nähdään kytkeytyvän kokonaisvaltaisesti ihmisen elämään ja elämänhallinnan kysymyksiin. Wolfsohn korostaa alojen välisten rajojen purkamisen ja verkostotyön kehittämistä. Työntekijäverkostoon tulisi kuulua sosiaalityön ohella niin talousalan kuin terapia-alan osaajia. Terapeuttisen ymmärryksen lisääminen kaikkien talousongelmien parissa työskentelevien parissa on tärkeää.

Suomalaisessa taloussosiaalityössä on toteutettu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (Koponen & Maksimainen 2019) sekä sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen (Karjalainen ym. 2019) avulla käytännöllisiä pilottihankkeita (luku 2). Uutta näkökulmaa tuo niiden ohella muun muassa globaaleja ympäristöoikeudenmukaisuuden kysymyksiä pohtiva ekososiaalinen taloussosiaalityö (Matthies 2019). Meneillään olevan Sitran (Hämäläinen 2019) Hyvinvointiekosysteemi-hanke (2019–2020) puolestaan pyrkii selvittämään talouden juurisyytä elämänhallinnan kysymyksinä muun muassa palvelujärjestelmää kriittisesti tarkastellen. Vuoden 2017 alusta sosiaalitoimistoista Kelaan siirrettyä perustoimeentulotukityö ei vähentänyt sosiaalityön tehtäviä, vaan mahdollisti talouskäyttäytymiseen nivoutuvan elämänhallinnan problematiikan tarkastelun ihmisen elämää kokonaisvaltaisesti tarkastelevassa kontekstissa. Riitta Granfeltin 1990-luvulla esittämä ajatus psykososiaalisen sosiaalityön kehittämistarpeista on edelleen ajankohtainen. Taloussosiaalityö tarjoaa sosiaalityölle ymmärrystä psykososiaalisen kontekstin ja terapeuttisen näkökulman merkityksestä aikuisten parissa tehtävän taloussosiaalityön työmenetelmiä kehitettäessä.

AINEISTO

R. Wolfson:

Center for Financial Social Work -verkkosivu. Haettu 28.9.2020 osoitteesta <https://financialsocialwork.com/about>

Luennot

2012–9.4.2020 haettu 28.9.2020 osoitteesta <https://financialsocialwork.com/resources>

Blogikirjoitukset

2016–2020 haettu 28.9.2020 osoitteesta <https://financialsocialwork.com/blog>

Oppaat

Financial Reality Coping Guide: Covid -19 & Beyond. 2020 a)

Financial Wellness in The Workplace. 2020 b)

Financial Social Work. What it is, What it does, Why it matters in All Economic. 2016.

ladattavissa verkkosivuilta <https://financialsocialwork.com/about>:

Haastattelu:

Practitioner Profile: An Interview with Reeta Wolfsohn, CMSW. *Journal of Financial Therapy* Volume 5. Article 7. P. 86–91. Haettu 28.9.2020 osoitteesta

<https://newprairiepress.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1079&context=jft>

LÄHDELUETTELO

Arpin Begina, M., J. L. Hickingbottom, E. Grogan Luttrull, M. McCoy, and B. T. Klontz (2018). Identify and Understand Clients' Money Scripts: A Framework for Using the KMSI-R. *Journal of Financial Planning* 31 (3), 46–55. Haettu 28.9.2020 osoitteesta <https://s3.amazonaws.com/kajabi-storefronts>

production/sites/88071/themes/1463604/downloads/zsvN7ZAKSeK9iqQb4XqX_Identify_and_Understand_Clients_Money_Scripts-_A_Framework_for_Using_the_KMSI-R_-_Journal_of_Financial_Planning_-_2018.pdf

Backus, M., Conlon, C., Sinkinson, M. (2019): The Common Ownership Hypothesis; Theory and Evidence. *Economic Studies at Brookings*. Haettu 15.4.2020 osoitteesta https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/02/ES_20190205_Common-Ownership.pdf

Baxter, P. & Jack S. (2008): Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers. *The Qualitative Report*, 13 (4), 544–559. Haettu 31.7.2020 osoitteesta <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR13-4/baxter.pdf>

Benson, A. L., Dittmar, H. & Wolfsohn, R. (2010): Compulsive buying: cultural contributors and consequences. Teoksessa Aboujaoude, E. & Koran, L. M (toim.) *Impulse control disorders* (s. 23–33). New York: Cambridge University Press.

Bernler, G. & Johnsson, L. (1985): *Handledning i psykosocialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Buttner, P., Gahlneitner, B., Hochuli Freund U. & Röh D. (2018): *Handbuch Soziale Diagnostik. Perspektiven und Konzepte für die Soziale Arbeit*. Hand- und Arbeitsbücher (H24). Verlag des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge e.V.

Center for financial Social Work.

Haettu 28.9.2020 osoitteesta <https://financialsocialwork.com/socialworkers>

Callahan, C., Jacobson Frey, J. & Imboden, R. (2020). *The Routledge Handbook on Financial Social Work. Direct Practice with Vulnerable People*. New York: Routledge. Haettu 20.9.2020 osoitteesta

https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=LNa_DwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT10&dq=The+Routledge+Handbook+on+Financial+Social+Work.+Direct+Practice+with+Vulnerable+People

Callahan, C. (2013). *Social Work and Economic Empowerment. Financial Capability in the Classroom and Beyond*. CSWE 2013. Haettu 11.10.2019 osoitteesta <https://www.slideserve.com/tillie/social-work-and-economic-empowerment-financial-capability-in-the-classroom-and-beyond-cswe-2013>

Collins, J. M. & O'Rourke, C. M. (2012). The application of coaching techniques to financial issues. *Journal of Financial Therapy*, 3(2), 39–56. Haettu 29.9.2020 osoitteesta <https://newprairiepress.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1032&context=jft>

Cornell K. L. (2006). Person – in – Situation: History, Theory, and New Directions for Social Work Practice. *Praxis*. 6, 50–57. Haettu 29.9.2020 osoitteesta https://www.canonsociaalwerk.eu/1940_Hamilton/Person%20in%20situation.pdf

Crowe et al. The Case study approach. *BMC Medical Research Methodology* 2011. Haettu 31.7.2020 osoitteesta <http://www.biomedcentral.com/1471-2288/11/100>

Delgadillo, L. M. (2014). Financial clarity: Education, literacy, capability, counseling, planning, and coaching. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 43(1), 18–28.

Delgadillo, L. M. (2016). Pedagogical experience of teaching financial coaching. *Journal of Financial Therapy*, 6(2), 49–64.

Earl, P. E. & Thaler, R. H.: A Nobel Prize for Behavioural Economics. *Review of Political Economy*, 30 (2), 107–125. Haettu 18.4.2020 osoitteesta <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09538259.2018.1513236?needAccess=true>

Elonen, N., Niemelä, J. & Saloniemi A. (2017). Aktivointi ja pitkäaikaistyöttömien monenlainen toimijuus. *Janus* 25, 280–296. Haettu 28.9.2020 osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/60756/27928>

Eriksson, P. & Koistinen, K. (2005). *Monenlainen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisu 4:2005. Helsinki.

Glenn, C. E., Caulfield, B. & McCoy M. A. (2019). An Annotated Bibliography of Financial Therapy Research: 2010 to 2018. *Journal of Financial Therapy*, 10 (2) 2. Haettu 29.9.2020 osoitteesta <https://newprairiepress.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1218&context=jft>

Fischer, W. & Goblirsch, M. (2018). Narrativ-biografische Diagnostik. Teoksessa *Handbuch Soziale Diagnostik. Perspektiven und Konzepte für die Soziale Arbeit*. Hand- und Arbeitsbücher (H24). Verlag des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge e.V.

Freedman, J. & Combs, G. (1996). *Narrative Therapy. The Social Construction of Preferred Realities*. New York: W.W. Norton & Company. Haettu 2.4.2020 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/232464179_Narrative_Therapy_The_Social_Construction_of_PREFERRED_Realities/link/53e8ddf20cf2fb1b9b6420e2/download

Goldstein, E. G. (2013). *Psychosocial Framework Clinical and Direct Practice*. Online Publication. Haettu 29.9.2020 osoitteesta <https://oxfordre.com/socialwork/view/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-320>

Granfelt, R. (1993). Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa R. Granfelt, H. Jokiranta, S. Karvinen, A. Matthies & A. Pohjola (toim.) *Monisärmäinen sosiaalityö* (s. 175–227). Jyväskylä: Sosiaaliturvan Keskusliitto.

Habermas, J. (1986). *Knowledge and Human Interests*. Oxford: Blackwell Publishers.

Halko, M. (2006). Mullistaako neurotaloustiede valintateorian? *Kansantaloudellinen aikakauskirja 1*, 5–20. Haettu 19.4.2020 osoitteesta <http://taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak12006/kak12006halko.pdf>

Hamilton, G. (1940). *The Theory and Practice of Social Case Work*. New York: Columbia University Press.

Hanses, A. (2004). *Biographie und soziale Arbeit. Institutionelle und biographische Konstruktionen von Wirklichkeit*. Schneider Verlag Hohengehren.

Hauser, L. (2017). The Science Behind Powerful Questioning: A Systemic Questioning Framework for Coach Educators and Practitioners. *Philosophy of Coaching. An International Journal*, 2, (2), 51–68. Haettu 20.4.2020 osoitteesta

https://www.researchgate.net/publication/320826477_The_Science_Behind_Powerful_Questioning_A_Systemic_Questioning_Framework_for_Coach_Educators_and_Practitioners/link/5a207d0a4585158865c4f8a1/download

Hautela & Vartio (2019). Taloudenhallinta asumisen turvaajana. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.), *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 65–69). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Heidegger, M. (2000). *Oleminen ja aika*. (Suom. Reijo Kupiainen). Tampere: Vastapaino.

Hekkala, M. & Mattila, J. (2019). Lähiöihin jalkautuva verkostoitunut taloussosiaalityö ryhmissä. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.), *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 53–64). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Hochuli Freund, U. (2018). *"Kooperative Soziale Diagnostik" Wer leistet hier was?* Haettu 5.8.2020 osoitteesta

https://arlsymposium.fhstp.ac.at/wp-content/uploads/sites/9/2018/09/2018_K1_Hochuli-Freund.pdf

Holappa, T. (2019). Tutkimuskatsaus nuorten taloudellisista toimintamahdollisuuksista. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.) *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 24–32). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Hollis, F. (1970). The psychosocial approach to the practice of casework. Teoksessa Robert W. Roberts & Robert H. Nee. *Theories of social casework* (s. 33–75). Chicago and London: The University of Chicago Press.

Howard Roy J. (1982). *Three Faces of Hermeneutics. An Introduction to Current Theories of Understanding*. London: University of California Press.

Hawkins R. L. & Kim E. J. (2011). The Socio-Economic Empowerment Assessment: Addressing Poverty and Economic Distress in Clients. *Clinical Social Work Journal* 40 (2), 194–202. Haettu 29.9.2020 osoitteesta <https://wagner.nyu.edu/files/faculty/publications/art3A10.10072Fs10615-011-0335-4.pdf>

Harling K. & Laurier W. (2002): *An Overview of Case Study*. Haettu 20.9.2020 osoitteesta <https://pdfs.semanticscholar.org/eca9/8ac47e79d19331cd569566e4cf3218fb953e.pdf>

Hekkala M. & Mattila J. (2019). Lähiöihin jalkautuva verkostoitunut taloussosiaalityö ryhmissä. Teoksessa. Minna Zechner, Sirpa Karjalainen ja Katri Viitasalo (toim.), *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 53–64). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Hokkanen Liisa (2018). Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa Laitinen-Niskala (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä* (s. 55–86). Tampere: Vastapaino.

Kauppalehti 18.11.2017 a. *Homo economicus ei ollutkaan valmis: talousjärkeilijä sai tunteet*. Haettu 6.8.2020 osoitteesta <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/homo-economicus-ei-ollutkaan-valmis-talousjarkeilija-sai-tunteet/f9d18d03-471a-381c-8321-cad5a0341bd3>

Kauppalehti 18.11.2017 b. *Nobelisti paljastaa ihmisen epäloogisuuden*. Haettu 6.8.2020 osoitteesta <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/nobelisti-paljastaa-ihmisen-epaloogisuuden/433677f2-23f6-3c6b-8bf3-a36dcf7911a8>

Huang, J., Nam, Y. & Sherraden, M. S. (2012). *Financial knowledge and Child Development Account policy: A test of financial capability*. *Journal of Consumer Affairs*, 47(1), 1–26. Haettu 20.9.2020 osoitteesta doi:10.1111/joca.12000

Huotilainen, M., & Saarikivi, K. (2018). *Aivot työssä*. Helsinki: Otava.

Hämäläinen, T. (2020). *Juurisyyanalyysi: Taloudenhallinta ja ylivelkaantuminen*. Haettu 5.8. 2020 osoitteesta <https://www.sitra.fi/julkaisut/taloudenhallinnan-ja-ylivelkaantumisen-juurisyyt/#elaman-ja-taloudenhallinnan-haasteet>

Ilmonen, K. (2007). *Johan on markkinat. Kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

Integratiivinen psykoterapia. Haettu 1.4.2020 osoitteesta <http://www.integratiivinenpsykoterapia.fi/>

Johnson, E. & Sherraden, M. S. (2007). From Financial Literacy to Financial Capability Among Youth, *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 34 (3). Available at: <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol34/iss3/7>

Jouttimäki, P., Kangas, S. & Saurama, E. (2011). *Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä – hankkeen loppuraportti*. Soccan työpapereita 2011:1 Haettu 26.4.2020 osoitteesta http://www.socca.fi/files/1676/Uudistuva_ja_voimaannuttava_aikuissosiaalityo_-_Visio_vahvasta_aikuissosiaalityosta_-hankkeen_loppuraportti.pdf

Juhila, K. (2008 a). Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa K. Juhila & A. Jokinen (toim.), *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 48–81). Tampere: Vastapaino.

Juhila, K. (2008 b). Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa K. Juhila & A. Jokinen (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa* (s. 82–109). Tampere: Vastapaino.

Juntumaa, R. (2008). *Psykoanalyysi oppimisprosessina*. Väitöskirja. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 217. Helsingin yliopisto. Haettu 19.4.2020 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19829/psykoana.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kalmi, P. (2013). Taloudellinen lukutaito ja sen kritiikki. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 109 (2), 150–159.

Karjalainen, P., Metteri A. & Strömberg-Jakka M. (2019). *Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys*. Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö.

Karjalainen, P. (2010). Aikuissosiaalityö. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & Pi. Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma.

Karvinen, S. Matthies, A. L. & Pohjola, A. (1993). *Monisärmäinen sosiaalityö*. Jyväskylä: Sosiaaliturvan keskusliitto.

Koivula, A., Koironen, I. & Räsänen, P. (2016). Digitalisaatio ja verkkorahapelaamisen väestöryhmittäiset muutokset 2006–2014. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (4), 371–383. Haettu 4.8.2020 osoitteesta http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131130/YP1604_Koivulaym.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Koponen, E. & Maksimainen, M. (2019). *Kuntien aikuissosiaalityön kokemuksia Osallistavan sosiaaliturvan kokeilusta, AVAIN-mittarista ja sosiaalityön tulevaisuudesta*. Haettu 20.9.2020 osoitteesta http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138529/URN_ISBN_978-952-343-393-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kotterin johtamisen muutosmalli. 8-step Process. Haettu 29.4.2020 osoitteesta <https://www.kotterinc.com/8-steps-process-for-leading-change/>

Kuluttajaliitto. Tietopankki: oman talouden hallinta Haettu 4.1.2020 osoitteesta <https://www.kuluttajaliitto.fi/tietopankki/oman-talouden-hallinta/>

Laitinen, M. & Niskala, A. (2018). *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino.

Sosiaalihuoltolaki. L 1301/2014. Finlex. Haettu 8.10.2019 osoitteesta www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301

Laitinen, M. & Niskala A. (2018). Sosiaalityön aika ja asiakastutkimus. Teoksessa Niskala – Laitinen (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä* (s. 19–30). Tampere: Vastapaino.

Liukko, E. (2009). *Perussosiaalityön mahdollisuuksia – helsinkiläisten projektien näkökulmia sosiaalityön ammatillisiin käytäntöihin*. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Kuntouttavan sosiaalityön erikoisala. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapoliittinen laitos. Helsingin yliopisto.

Lähteenmaa, J. (2011). Nuoret ja yliviritetty toimijuus. *Nuorisotutkimus* 4, 47–60.

Lääketieteen sanasto. Haettu 3.3.2020 osoitteesta https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltf02428

Matthies, A. (2019). Kohti kestäväää taloutta – Ekososiaalinen näkökulma taloussosiaalityöhön. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.) *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 33–44). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius..

Maton, C. C., Mason, M., & Martin, W. M. (2010). Collaborating with a financial therapist: The why, who, what and how. *Journal of Financial Planning*, 23(2), 62–70. Haettu 28.9. osoitteesta <http://c-cluster-110.uploads.documents.cimpress.io/v1/uploads/4e8b2aeb-ac9a-4842-b9d7-ad2db2e3a060~110/original?tenant=vbu-digital>

McCoy, M. A., Ross, D. B., & Goetz, J. W. (2013). Narrative Financial Therapy: Integrating a Financial Planning Approach with Therapeutic Theory. *Journal of Financial Therapy*, 4 (2) 3. Haettu 1.4.2020 osoitteesta <https://doi.org/10.4148/1944-9771.1052>

Mullainathan, S. & Thaler, R. H. (2000): *Behavioral Economics. Working paper 7948*. Haettu 18.4.2020 osoitteesta <https://www.nber.org/papers/w7948.pdf>

Nummenmaa, L. (2015): *Tunteiden psykologia*. Helsinki: Tammi.

Oman talouden hallinta kansalaistaidoksi. Haettu 20.9.2020 osoitteesta <https://www.martat.fi/ajankohtaista/oman-talouden-hallinta-kansalaistaidoksi/>

Paavola, J. (2019): *Käyttökelpoista teoriaa ja uusia välineitä aikuissosiaalityöhön PRO SOS -hankkeesta* Haettu 9.11.2019 osoitteesta <http://koskeverkko.fi/kayttokelpoista-teoriaa-ja-uusia-valineita-aikuissosiaalityohon-pro-sos-hankkeesta/>

Patton, M. (1990): *Qualitative Evaluation and Research Methods*. SAGE Publications. California.

Pieviläinen, H. (2019): Takuusäätiö tukee rahahuolten puheeksi ottamista. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.), *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 75–82). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius..

Pohjola, A. (2014): Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, A. & Laitinen, M. & Seppänen, M. (toim.). *Rakenteellinen sosiaalityö*. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014.

Postmus, J. .L. (2010): Economic empowerment of domestic violence survivors. *VAWnet Applied Research Forum*. Haettu 29.9.2020 osoitteesta http://www.ncdsv.org/images/VAWnet_EcoEmpowermentDVSurvivors_10-2010.pdf

Yvisanakirja. Psykologinen omistajuus. Haettu 15.4.2020 osoitteesta <http://www.yvi.fi/sanakirja/276-psykologinen-omistajuus-psychological-ownership>

Pylväs J. (2016): *Järki ja tunteet talouselämässä*. Haettu 4.1.2020 osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/04/29/jarki-ja-tunteet-talouselamassa>

Raunio, K. (2009): *Olellainen sosiaalityössä*. Tampere: Gaudeamus.

Raunio, K. (1999) *Sosiaalipolitiikan lähtökohdat*. Tampere: Gaudeamus.

Wolfsohn, R. (1.6.2015) *Use This Strategy to Built Rapport, Trust, and Motivate Change in Your Clients*. [Blogikirjoitus] Haettu 20.9.2020 osoitteesta <https://financialsocialwork.com/blog/use-this-strategy-to-build- rapport-trust-and-motivate-change-in-your-clients>

Wolfsohn, R. 11.10.2019. *Economic Abuse: A hidden Form of Domestic Violence*. [Luento]. Haettu 10.4.2020 osoitteesta <https://financialsocialwork.com/downloads/economic-abuse-a-hidden-form-of-domestic-violence>

Wolfsohn, R. 13.9.2019. *Six Trauma-Informed Financial Healing Strategies*. [Luento]. Haettu 20.9.2020 osoitteesta <https://financialsocialwork.com/downloads/six-trauma-informed-financial-healing-strategies>

Rostila, I. (2019): Objektiivinen hermeneutiikka tapaustutkimuksen lähestymistapana. *Janus*, 27 (3) 283–298.

Saari, J., Surakka, A., Pyykkönen, T. & Myrskylä, P. (2017). Kerran asiakas, aina asiakas? – Viimesijaisen turvan pitkäaikaisasiakkuus 2000-luvun Suomessa. Teoksessa J. Saari (toim.), *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa* (s. 155–188). Tampere: Tampere University Press.

Saarnio P. & Knuutila V. (2006). Tutkimus päihdeongelmaisten muutosvalmiusprofiileista. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (1), 33–40. Haettu 28.9.2020 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100412/061saarnio.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Simmel, G., & Frisby, D. (2004). *The Philosophy of Money* (Vol. 3rd enl. ed). London: Routledge.

Sällinen, J. (2019). Taloussosiaalityö aikuissosiaalityössä: ohjausta ja motivointia. Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.), *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 70–74). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Sangeeth, G. & Mahadevan U.. (2018): Application of Perlman’s Problem Solving Model in Caseworkwith Marginalised Elderly. *Journal of Nursing and Health. Science* 5, 35-45. Haettu 15.3.2020 osoitteesta

https://www.researchgate.net/publication/328172911_Application_of_Perlman's_Problem_Solving_Model_in_Caseworkwith_Marginalised_Elderly/link/5bbcd71ba6fdcc9552dcf033/download

Sherraden, M. S. & Huang J. (2019): *Financial Social Work*. Online publication. Haettu 28.9.2020 osoitteesta

<https://oxfordre.com/socialwork/view/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-923>

Sherraden, M. S., Birkenmaier J. & Collins M. J. (2018). *Financial Capability and Asset Building in Vulnerable Households. Theory and Practise*. Oxford: Oxford University Press. Haettu 3.5.2020 osoitteesta

<https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=7rJSDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=sherraden+vu>

lnerable+people&ots=28Agd6qDgu&sig=1Yn3k4iqmHZnYnrXeEN5KBGsX80&redir_esc=y#v=tw
opage&q=sherraden%20vulnerable%20people&f=false

Sherraden, M. S. Abramovitz M. (2016). Case to Cause: Back to the Future. *Journal of Social Work Education*, 1–11. Haettu 3.5.2020 osoitteesta

https://www.researchgate.net/profile/Mimi_Abramovitz/publication/305172785_Case_to_Cause_Back_to_the_Future/links/5b5a5d12458515c4b24a01ef/Case-to-Cause-Back-to-the-Future.pdf

Sherraden, M. (2010): *Financial Capability: What is It, and How Can It Be Created?* CSD Working Papers No. 10–17. Center for Social Development. Washington University in St.Louis. Haettu 29.9.2020 osoitteesta

https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1643&context=csd_research

Sherraden, M., Sharon L. & Kaufman K. (2008). *Financial Education for Social Workers*, 9–36. Haettu 28.9.2020 osoitteesta https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J125v15n03_02

Sherraden, M.t & Johnson E. (2007). From Financial Literacy to Financial Capability Among Youth. *Journal of Sociology & Social Welfare*, XXXIV (3), 119–146. Haettu 29.9.2020 osoitteesta

<https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3276&context=jssw>

Sipilä, J. (1989). *Sosiaalityön jäljillä*. Helsinki: Tammi.

Smalley, R. E. (1970). The Functional Approach to Casework Practice. Teoksessa R. W. Roberts & R. H. Nee (toim.) *Theories of social casework*. London: The University of Chicago Press.

Taloussosiaalityö. Haettu 9.11.2019 osoitteesta <http://www.prosos.fi/taloussosiaalityo/>

Thaler, R. H. (2000). From Homo Economicus to Homo Sapiens. *Journal of Economic Perspectives* 14 (1), 133–141. Haettu 29.9.2020 osoitteesta

<https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.14.1.133>

Thaler, R. H. (2017): *Väärin käyttäytyminen* (suom. K. Pietiläinen). Helsinki: Terra Cognita.

Tilastokeskuksen blogi 17.6.2015. Haettu 31.7.2020 osoitteesta

<https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2015/ulkomaalaistaustaisten-toimeentulossa-huomattavia-eroja/>

Tieteen termipankki. Filosofia: propositio. Haettu 31.7.2020 osoitteesta

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:propositio>

Tiuraniemi, J. 2002. Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Teoksessa Niemi, P. & Keskinen, E. (toim.) *Taitavan toiminnan psykologia* (s. 165–195). Turun yliopiston psykologian laitos.

Toikko, T. (2009). Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari M., Pohjola A. & T. Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria* (s. 271–291). Juva: Ps-Kustannus.

Toikko, T. (1997): Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä. *Janus* 5 (2), 169–188.

Toiviainen, S. (1998): Rahan filosofia. *Yhteiskuntapolitiikka* 2, 193–195. Haettu 29.9.2020

osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101325/982toiviainen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tuloksellisuustarkastuskertomus 2020. Perustoimeentulotuen siirto Kelalle: Toimeenpanon vaikutusten arvioinnin merkitys lainvalmistelussa. *Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 1/2020*. Helsinki: Grano Oy.

Työorientaatio. Yleinen suomalainen asiasanasto (YSA). Haettu 1.4.2020 osoitteesta <https://finto.fi/yso/fi/page/p11379>

Urban Dictionary. Haettu 1.4.2020 osoitteesta

<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Integrated%20Approach%3A>

Viitasalo, K. 2018. *Äitien pyrkimykset ja toimintamahdollisuuksien valikko: käsitteellinen tutkimus äitien taloudellisista toimintamahdollisuuksista*. Jyväskylä: Jyväskylä studies in education, psychology and social research 606.

Viitasalo, K. & Karjalainen, S. (2019). *Mistä taloussosiaalityössä on kyse*. Pikassos. 5.6.2019. Haettu 1.4.2020 osoitteesta <https://prezi.com/1v8usscqkzly/taloussosiaalityon-nakokulma/>

Väärämäki, H. (2019). *Älä seuraa tunteitasi äläkä vain kuuntele sydäntäsi – aivotutkijan mukaan tunne on vaarallinen neuvonantaja*. Helsingin Sanomat 1.9.2019.

Wolfsohn, R. & Dorlee M. (2014). *The Growing Need for Financial Knowledge*. *Encyclopedia of Social Work*. Haettu 29.9.2020 osoitteesta <https://oxfordre.com/socialwork/view/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-923/version/0>

Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim. 2019): *Avauksia taloussosiaalityöstä*. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

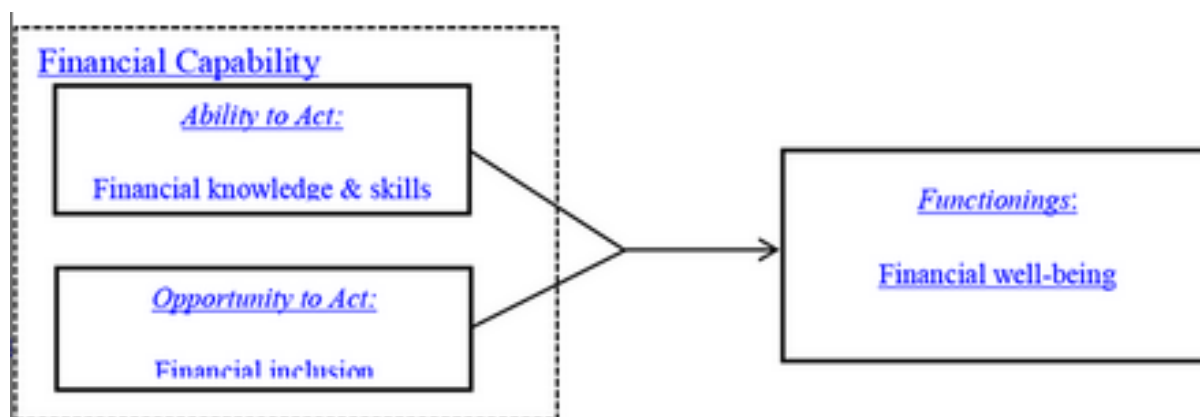
Zechner, M. (2019): Olosuhteet vaikuttavat taloudelliseen toimintakykyyn. Teoksessa: M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.) *Avauksia taloussosiaalityöstä* (s. 16–23). Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Yin, R. K. (2003): *Case Study Research. Design and Methods*. Third Edition. Applied Social Research Methods Series. Volume 5. New York: Sage.

Liite 1. Taloudellisen hyvinvoinnin puu (Tree of financial well-being, Sherraden & Huang 2019, 7)

Liite 2. Taloudellisen kyvykkyyden käsitteellinen kehikko (A conceptual framework of financial capability, Sherraden & Huang 2019, 8.)

Liite 3.

Taulukko 4. Taloussosiaalityön terapeutinen toiminta Reeta Wolfsohnin aineistoissa. (KN2020)

Reeta Wolfsohnin talousterapeutinen toimintamalli		
terapeuttinen taloussosiaalityö	toimintatapa	kuvaus
toiminnan lähtökohta	psykososiaalinen, holistinen, avoin	taloudelliset ongelmat ovat ylisukupolvisia, ulottuvat elämän kaikkiin osa-alueisiin
lähestymistapa	monitieteinen (integrative approach) aikuiskasvatuksen andragoginen lähestymistapa taloudellisen lukutaidottomuuden kehä	aikuisen oppiminen perustuu muutoksen tarpeen tunnistamiseen itsessään, kriittinen reflektio, tieteellisten lähestymistapojen ja näkökulmien yhdisteleminen
toimijat	moniammatillisuus velkaneuvojat, taloussuunnittelijat, sosiaalityöntekijät, psykologit	sosiaalityöntekijät taloussuunnittelijat talousalan toimijat terapeutit sosiaalihojaajat kolmannen sektorin työntekijät
teoriat	Mezirovin teoria Prohaska & al, transteoreettinen muutosmalliteoria, kognitiivisbehaviooraaliset teoriat, kliinisen psykologian teoriat, taloussosiaalityön toimintakykyteoria	teoreettisten näkökulmien yhdistäminen taloudellisten ongelmien hoitoon
mallit	taloudellisen terveyden malli, taloudellisen hyvinvoinnin malli, talouskäyttäytymisen muutosmalli, psykodynaaminen taloussosiaalityön malli	taloudelliseen hyvinvoinnin ja taloudellisen terveyden saavuttamiseksi sekä talouskäyttäytymisen muuttamiseksi tarvittavan talouskasvatuksen, tuen ja terapian toteuttamistapa
menetelmät	Transteoreettinen muutosmalli, aikuiskasvatusmenetelmät narratiivinen terapiamenetelmä	talouskäyttäytymisen muutoksen edellyttämin menetelmin, your money story 5-vaiheinen muutosmalli, kuuntelemisen menetelmät, tekniikat jne. muut valmennusmenetelmät

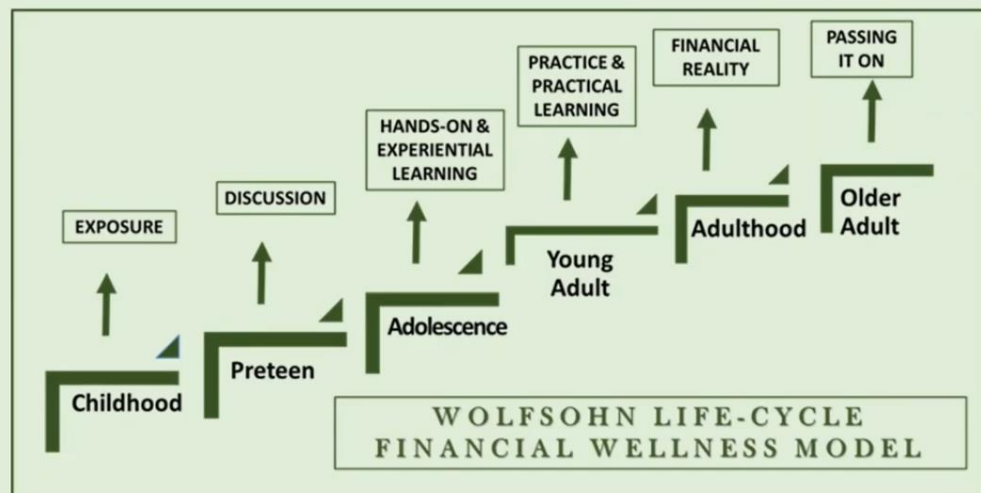
Liite 4

Taulukko 5. Margaret Sherradenin ja Reeta Wolfsohnin taloussosiaalityöhön liittyvien näkemysten vertailua. (KN2020)

Taloussosiaalityö	Sherraden	Wolfsohn
tavoite	taloudellinen hyvinvointi, inklusio	taloudellinen terveys, inklusio
keinot	talouskasvatus, ennaltaehkäisy, myös terapia yhteiskunnallinen vaikuttaminen	talousterapia yhteiskunnallinen vaikuttaminen
käsitys taloudellisesta toimintakyvystä	taloudellinen tasapaino	raha on ystävä taloudellinen terveys
suhtautuminen tavoitteisiin	päätökset ja sitoumus kehittyvä talous	taloudellinen terveys on valinta kyky kontrolloida rahan käyttöä tavoitteellisuus
taloudellinen terveys	kulutus- ja luottotaidot taloudellinen turva	raha ei aiheuta stressiä myönteinen suhde itseen

Liite 5. Wolfsohnin taloudellisen terveyden elämänsyklinen malli (Wolfsohn Life-Cycle Financial Wellness Model)

- Multiple methods of engagement = greater participation
- Content adapts to most learning styles and ages
- Self paced, Self learning, Non-judgmental

Liite 6. Wolfsohnin taloudellisen lukutaidottomuuden kehä (Wolfsohn Cycle of Financial illiteracy, luento 28.6.2019.)

Liite 7. Sosioekonomisen voimaannuttamisen menetelmä. (Socio-economic empowerment assessment, Hawkins & Kim 2011, 198.)

Table 1 Socio-economic empowerment assessment

1. What happens to money when you get it? (How do you spend it? How do you save it? How do you manage your money?)
2. Do you think you are managing your money well? Poorly? Why? Why not?
3. In the past, what have you done with money you received? (How did you spend it? Did you save? Did you lend it out? Give it away?)
4. How does having money make you feel? How does not having it make you feel? (Please explain why it makes you feel this way.)
5. How do you reward yourself? (Alt: When you have achieved a goal or when something positive has happened to you, how do you reward yourself?)
6. What are some of your memories about having money when you were growing up?
7. Growing up who in your household was in charge of money? Can you recall a specific situation or incident that involved this person and money?
8. What friends or family members have helped you with money? How did they help?
9. Have friends or family members caused you to spend money in a way that you didn't want to? How?
10. Now or within the last few months, is there anything related to money that is stressful for you or that you worry about? Please describe.
11. Is there anything that you feel is *not* related to money that is stressful or that you worry about? Please describe.
12. What do you think are the barriers to your not having as much money as you need? What are the barriers that stop you from getting a job/getting a better paying job?
13. Are there educational barriers to stop you from being financially secure? Are there skills or abilities that you lack that stand in your way?
14. Do you think that you will be able to make enough money to survive in the future? How?